

קונטרס
שאלות ותשובות
באין חזון

עשה"כ
באין חזון יפרע עם ושומר תורה אשרהו (משלי כט יח)
ועשה"כ
בני פריצי עמך ינשאו להעמיד חזון ונכשלו (דניאל יא יד)

בירורי הלכה
של ספיקות שנולדו בזמננו

עם קונטרס אחרון
מכתבים
מהגאון הקדוש מהר"ר אלהן זצ"ל זצ"ל
ומהגאון אדונונו בעל חזון אי"ש זצ"ל זצ"ל

יצא לאור ע"י בני ישיבות
כדי לזכות בו את השרידים אשר ה' קורא
בני תורה יראי ה' וחושבי שמו מבקשי אמת
וטוב להעלימו מעיני מתרחקי ריב ורודפי פוליטיקה
מהדורא שניה מתוקנת
ובתוספת דרשה

פניה"ק ח ל פ ה ת"ו

שנת בני אל נא תשל"ו לפ"ק

הועתק והוכנס לאינטרנט

www.hebrewbooks.org

ע"י חיים תשע"א

להשיג לפי הכתובת:

חיפה ת. ד. 5355

ירושלים ת. ד. 5069

דפוס אופסט - "חן אופסט", סל. 666933, חיפה

מפתחות

הקדמה

[גם יבאר קצת מדרכי בירור ההלכה, ומדרכי ההכרעה בין הסברות, ומדרכי הנהירות בכבוד החולק].

סימן א בדיוק השתתפות בבחירות לכנסת.
(מכתב אל אדם גדול שכתב שמצוה להשתתף ומקשה עליו ד' קושיות).

סימן ב בענין הנ"ל
(תשובת הגדול הנ"ל).
[גם יבאר קצת דעתו בענין שותפות אגרי ופא"י, ודין רבני הרבנות הראשית, ודין הטועים האומרים שהמדינה היא אתחלתא דגאולה].

סימן ג בענין הנ"ל.
(עוד מכתב מהגדול הנ"ל).

סימן ד בענין הנ"ל.
(משיב על טעמי ההיתר ומיישב דעת האוסרים).
[גם יבאר חידוש בדין קבלת לה"ר, ודין הטועים בעיקרי הדת, ויישוב לשיטת הרמב"ם בזה].

סימן ה בדיון השתתפות בבחירות לעירייה או מועצה מקומית, וגם לבנסת. — מי שהושש מפני הפסד אם רשאי לעשות א"ע כבוחר ויכנס לקובה של בחירות ויטיל נייר חלק לקלפי. — אם יש להחמיר יותר באשה הבוחרת.
[גם יבאר אם מותר להכנס לבית הקרוי כנסת כדי לברות מפני הנחש או לשאר צרכים].

סימן ו מי שגזר עליו רבו שישתתף בבחירות למועצה מקומית מה יעשה.

סימן ז אם להתגדות במלכות בני פריצי עמנו.
(תשובה לשאלת חכמי תימן מהעולים החדשים).

סימן ח דין מועצת גדולי התורה, ומה כהה יפה מצד הדין.

סימן ט דין ההליכה אל הכותל המערבי ושאר מקומות הקודש
שכבשום בני פריצי עמנו, אם איסור או היתר או מצות. —
הנצחון של בני פריצי עמנו אי חשיב נס. — מה דין ההודאה
שקבעו ליום כ"ח אייר.

מכתבים קצרים

סימן י המדינה אינה אתחלתא דגאולה. הרעיון היסודי של המדינה
הוא מינות.

סימן יא צרות הגלות הן עונש מן השמים. הרעיון הלאומי הוא הפך
אמונתנו. השיטה הדתית-לאומית אין לה רעיון כלל.

סימן יב שאין לשנות בזה"ו כלום אף בלשון הפיוטים ותזמירות. שאסור
לפרסם הצלחות הרשעים.

סימן יג שאין להתפעל מהצלחות בני פריצי עמנו, ושאסור לפרסמן.
חינוך בני תורה.

סימן יד המדינה אינה הצלחה אמיתית כלל.

סימן טו אין נפקותא למעשה לידע מפני מה ניתנה הרשות מן השמים
לבני פריצי עמנו להתגבר כל כך.

סימן טז מצב החינוך של בני תורה.

קונטרס אחרון

סימן יז מהגאון הקדוש מהר"ר אלחנן ווסרמן זללה"ה הי"ד.
(שאסור לב"ד של החרדים להתחבר עם הרבנות הראשית).

סימן יח מהגאון הנ"ל.

(שאסור לאגו"י להתחבר עם הועד הלאומי או עם הסוכנות).

סימן יט מאדוננו בעל הזון אי"ש זללה"ה.

(להשתדל לפני הממשלה האנגלית לעשות ארגון חוקי בלתי תלוי
של החרדים).

הקדמה

א.

אמרה רוח הקודש על ידי שלמה מלך ישראל (משלי כ"ט):
באין הזון יפרע עם ושומר תורה אשרהו. וכיאר הנר"א ז"ל:
כשאין נבואה או באין חזון כאשר אין מנהיג ומדריך, יפרע עם,
איש לדרכו פנה וכל הישר בעיניו כו', אבל השומר תורה אשרהו
שארין להם נ"מ בנביא להדריכם ולא ישימו הנביא עילת שמירת
המצוות אך הם רואים בתורה וישמרוה. עכ"ל.

*

רבים תמהים על מאורעות זמננו מה זה ע"שה ה' לנו שנתרבה
כל כך מה הכפירה בעולם, ובפרט בישראל, כמו שלא היה עדיין
מעולם, כי גם עובדי ע"ז הקדמונים היו יודעים שיש מנהיג לבירה
אלא שהשכו את הכוכבים והמזלות לאמצעים כמ"ש הרמב"ם בפ"א
מהלכות ע"ז.

וביותר יש לתמוה על עוצם הצלחת הכופרים שעלתה בידם
לכונן לעצמם מדינה וממשלה בארצנו הקדושה אשר עיני ה' בה
מראשית שנה ועד אחרית שנה, ואף או"ה הסכימו על הדבר,
והרשעים נלחמו בשונאיהם ויכלו להם כמה פעמים, עד שהצלחתם
נראית כיוצאת מגדרי ההנהגה הטבעית, כי לא היה כדבר הזה
מיום גלות ישראל מעל אדמתו. ובעזרה"ר רבים נכזבו ומדמים
כלבבם כי אמנם פקידה לטובה היא זו, וכי זו היא ה"ז אתחלתא
הגאולה. ומתוך כך הם מולידים מסקנות שונות, והצד השוה שבהן
הוא שבזה"ז יש להתנהג בכמה ענינים באופן אחר ממה שהתנהגו
עד עכשו. ואע"פ שהם מודים בנצחיות התורה, מ"מ מדמים בנפשם
כאילו זה רצונו ית"ש.

אבל באמת עדות ה' נאמנה מהכימת פתי, ליכא מידי דלא
רמיזא באורייתא, ואם לא זכינו למצוא פשר שאלותינו וספיקותינו

בתוה"ק, אנהנו גרמנו לעצמנו, כמ"ש אם רק הוא מכם הוא שאין אתם עוסקים בה כראוי.

רבים הם הנסים המדומים, אבל אפילו את"ל שאירעו לרשעים נסים גמורים ממש ח"ו, הרי כבר הוזהרנו בתורה בפרשת נביא שקר לא תשמע אל דברי הנביא ההוא וגו' כי מנסה ה' אלקיכם אתכם וגו'. (ועיין בקונטרס זה סי' ט' שהארכנו שם קצת).

אמנם א"א לנו לירד לעומק הנהגת הכורא לדעת כל הפרטים מפני מה ניתנה הרשות מן השמים לכה הרע להצליח כל כך ומה יהא בסופו של דבר בפרטות, כי אין לנו נביא ובעל רוח"ק, והתורה אינה מבררת לנו בגלוי אלא את הכללים אשר על פיהם יש לנו לדון למעשה. אבל די לנו בזה, וכמ"ש שלמה המלך במקרא שפתחנו בו, ושומר תורה אשרהו, אין לנו אלא לברר את ההנהגה המוטלת עלינו בזה"ל למעשה, כי כל העוסק בתורה כראוי יכול למצוא אותה ככל הלכה אחרת שבתורה, ואין לנו שום נפקותא למעשה בשעת קיום המצוות, במה שלא נתגלו לנו טעמי תורה וסתרי הנהגת הכורא ית"ש, כי יראת ה' מהורה עומדת לעד.

וזה לשון שו"ת התם סופר חלק יו"ד סי' שנ"ו:

אילו היו ח"ו הטאינו גורמים שיגרש אותנו גירוש עולם וכדמ"ל לר"ע בעשרת השבטים שהם נידחים לעולם המפני זה רשאים הם לפרוק עול מלכות שמים או לשנות קוצו של יו"ד אפילו מדברי רבנן חלילה. אנהנו לא נעבוד את ה' לאכול פרי הארץ ולשבוע מטובה, לעשות רצונך אלקי חפצתי — ועכ"פ ועל כל אופן עבדי ה' אנהנו יעשה עמנו כרצונו והפצו וכו'. אך ביון שעיקר יסוד הכל להאמין בתורה ובנביאים ושם נאמרה גאולתנו האחרונה בפ' נצבים ובפ' האזינו כמ"ש רמב"ן שם והרכבה מזה בדברי הנביאים א"כ מי שמפקפק על הנאולה הלו הרי זה כופר בעיקר האמנת התורה והנביאים. עכ"ל.

את הדברים הללו כתב בעל ח"ס זללה"ה בימיו כאשר המת בוללים היו סבורים שהגיע סוף ימי גלותנו על ידי שויון הזכויות שנתנו או"ה ליהודים בין שאר העמים, ואותם הדברים יש לומר

הקדמה

ז

בימינו כאשר הציונים מכורים שהגיע סוף ימי גלותנו על ידי שוויון הזכויות שנתנו או"ה למדינתם בין שאר המדינות.

ב.

רוב דברי הקונטרס הזה הם בירורים הלכה למעשה, ומעט דברנו כאן על הכפירה שברעיון הציוני וברעיון המדינה (במכתבים הקצרים שבסופו, כגון כסי' י' וסי' י"א). בכל הויכוח הארוך בדין ההשתתפות בבחירות (סי' א' עד סי' ד') מסכימים שני הצדדים הסכמה גמורה שהמדינה היא ממאה ואסורה ושצריכים להתרחק מן הרשעים עד קצה האפשרות, ולא נחלקו אלא על הפרטים למעשה היאך יש להלחם נגד הרשעים ומדינתם.

ונדבר בע"ה קצת על דרכי בירור ההלכה.

זהו לשון הרמב"ן בהקדמתו לספר מלחמות ה' :

יודע כל לומד תלמודנו שאין במחלוקת מפרשיו ראיות גמורות וכו' שאין בחכמה הזאת מופת ברור כגון חשבוני התשבורת ונסיוני התכונה אבל נשים כל מאדנו ודיינו מכל מחלוקת בהרחיק אחת מן הדעות בסברות מכריעות ונדחוק עליה השמועות ונשים יתרון הכשר לבעל דינה מפשטי ההלכות והוגן הסוגיות עם הסכמת השכל הנכון וזאת תכלית יכלתנו וכוונת כל חכם וירא האלקים בחכמת הגמרא. עכ"ל.

דברים הללו כתב הרמב"ן ז"ל על דברים שיש להם יסודות נאמנים מן התלמוד, וכ"ש דברים שאין להם יסוד מכורר מן התלמוד, שקשה מאד להכריע בהם הכרעה ברורה.

זהו לשון שו"ת נו"ב מה"ת יו"ד סי' קצ"ח :

אין לי נחת לדבר בדבר שאין לו עיקר בתלמוד כי התלמוד הוא מקור לשאיב ממנו סברות וראיות וכדבר שאין לו שורש אין למצוא ראיות וסברות שרשיות רק סברות כרסיות. עכ"ל. (וכעין זה כתב בשו"ת פני יהושע ח"א או"ח סי' כ').

ובן הדברים שנתחדשו כדורות האחרונים מן ההמצאות השימושיות קשה מאד לגמור את דינן בראיות מכריעות מן התלמוד,

ומטעם זה השתמט אדוננו בעל משנה כרורה מלכרר דין מצות מכוונה ודין כח העלקמרי (שקורין חשמל) וכדומה.

ומזה יובן כי קשה הדבר להכריע בראיות ברורות מן התלמוד והפוסקים הראשונים מהו דין ההנהגה במאורעות הוה"ו הלכה למעשה. וכבר כתב ההכם המשיב בסי' ג' שהדבר אינו מפורש בשו"ע ותלוי כולו בשיקול הדעת.

וכדי להקל על המעיין לאמיתה של תורה, נפרש הדברים קצת. כי המתכונן בקונטרס הזה יבחיין ששורש המחלוקת בין היראים (המסכימים ביניהם שהמדינה היא טמאה ואסורה ושיש להתרחק מן הרשעים) תלוי במכרא אחת, י"א שיש ללמוד ההנהגה עם מלכות בני פריצי עמנו מן ההנהגה שכבר נהגו בדורות שלפנינו עם מלכויות או"ה (ע' סי' ב', וע' דברי השואל בסי' ז'), ואע"ג שלא דמי ויש לחלק, מ"מ מסתברא להו למילף מינה, ולהקל במה שנהגו מכבר. ודעת החולקים עליהם היא דכיון שיש לחלק אין ללמוד משם, ויש לסמוך על הראיות הסבריעות לחומרא. (ואף המקילין מודים שהמחמיר שלא להשתתף בבחירות ספני קנאת ה' משוכה הוא, וכמ"ש ההכם המשיב בסי' ג').

וסברא זו תלויה באוכנתא דליבא, ואין להכריע את הלב המבין כך ע"י ראייה לאידך גיסא, וכדברי הרמב"ן הנ"ל (ע"ש בפנים יותר באריכות). וכעין זה כתב אדוננו בעל חזון אי"ש וז"ל: הבדל הדעות יש להם גורמים מוקדמים של רבות בשנים ואין בכה של ראייה לשנות כי כל ראייה יש לה מסילות רבות. עכ"ל (קובץ אגרות ה"א סי' כ"ח וח"ב סי' כ"א; צדקת הצדיק עמוד קנ"ב). ולכן עיקר העמל של הרוצה לאסוקי שמעתא אליבא דהלכתא צריך להיות שיוכה לאוכנתא דליבא ע"י עסק התורה לשמה וע"י תפילה להשי"ת.

ג.

ונדבר בע"ה קצת על דרכי ההכרעה בין הסברות. כן תורה הרוצה להכריע את ההלכה למעשה (אם הוא ראוי לכך מצד ידיעת התורה) צריך להוהר כפי כחו שקנאת ד' הנוערת

כלב כל ירא ד' לא תתערב במשקל השכלי של הכרעתו. וזה לשון אדוננו בעל חזון אי"ש (בענין גיוס הבנות): רגשת נפשי מורה ובאה שהוא ענין של יהרג ואל יעבור, ואולי גם מנקודת הלכה כן עכ"ל (קובץ אגרות ח"א סי' קי"ב). הרי למדנו מדבריו שהחכם המורה צריך למשמש בכחות נפשו ושכלו, אם הוראתו יוצאת מרגשת הנפש בלבד או שהיא מכוונת להלכה על פי המשקל השכלי. ואע"פ שרגשת הנפש נתעוררה כחמת קנאת ד' מ"מ צריך לבדוק.

עוד צריך ליוהר במ"ש מהר"ר יצחק בלאזער בספר אור ישראל סי' כ"ו וז"ל:

וכן לענין מדרגת ההוראה צריך להיות וכו' שיהיה מושלל מכל רצון ונגיעה עצמית וכו' גם כי יהיה שזה בעיניו בין אם כבר הוציא הדבר מפיו או לא הוציא וכאשר האדם עלול לשגיאה לפעמים לא תהיה לו שום נגיעה ורצון להתאמץ לעמוד על דעתו ולהחזיק את דבריו וכו' וכמו שמצינו אשר הז"ל לא בוש לחזור מדבריהם ולדרוש ברכים וכו' עכ"ל. (אולם מ"ש בענין החזרה יש לדקדק בזה ע"פ המבואר ביו"ד סי' ע"ג בש"ך ס"ק פ' שאם בשל הכבד אחר מליחה כדעת ר"ת דאסור אפילו בדיעבד ומ"מ אם טעה המורה והורה כר"ת לא מהדרינן עובדא, עיי"ש, ומשמע דחיישינן לזילותא דבי דינא טפי מהפסד מרובה, ולפי זה לא יהא שוה ממש אם כבר הוציא הדבר מפיו אם לאו. אבל לאו משום רצונו ונגיעתו חיישינן; אלא מפני לכוד התורה).

(אכל הלומד תורה לשמה והשתדל לטהר א"ע כנ"ל אין לו לחוש יותר מדאי שמא אין משקלו השכלי מכוון כולי האי, וכמ"ש החסיד מהר"ר ישראל סאלאנטער וז"ל: אין ביד האדם לבוא אל שכל אסיתי המופלש ומוכדל לגמרי מכחות נפשיות והתורה נתונה לבני אדם לשפוט בה ע"פ שכל אנושי (בטהרתו האפשרית עיין בכורות י"ז ב' דרחמנא אסר עבד וככל היכי דמצית למעבד ניהא ליה) ועל פי ריבוי הראיות ומשקלם יתבררו הדברים ולא יזהר צד אשר יפול ערך הראיות — אם מצד הריבוי או מצד המשקל — שב

הקדמה

תהיה ההכרעה וכן יפול דבר. מצד ריבוי הראיות שוים כל בני אדם בשכלם אם רק לב סבין למו וכו' אכן מצד המשקל שונים רוח בני האדם זה מזה הוא הוא שיקול הדעת אשר דעתם של בני אדם נפרדת למרכה. (תבונת עמוד נ"ה, ס"ד; אכן ישראל דרוש ט'; אור ישראל סימן ל').

(ובנ"ד דברי הנרי"ם האחרונים הם הסבר גמור למחלוקת הנ"ל אם יש לדמות דין ההנהגה תחת מלכות בני פריצי עמנו להנהגה תחת מלכויות אר"ה או לאו, שהוא מחלוקת בשיקול הדעת, אם להכריע על פי משקל הראיות להחמיר או להקל).

מיהו הנ"מ חכם הרניל בדרכי ההוראה, אבל הללו המצויין בזה"ו שדרך להעסיק עיונם בכל שיטות הראשונים ולא הרנילו א"ע כלל בדרכי ההוראה ע"פ ב"י וד"ם וגדולי האחרונים, אפילו אם הם ת"ח גדולים חריפים ובקיאים בתלמוד ובדברי הראשונים, מ"מ א"א להם להכריע למעשה בשום הלכה שאינה ברורה לגמרי, ואפילו בדיני אר"ה בעלמא, וכמו שאנחנו רואים מעשים בכל יום, שהללו נבהלים לפעמים מפני גדולת בעל הדעה המחמרת או המקילה, ועי"ד חוששין לפעמים להחמיר יותר מדאי ולפעמים מקילין שלא כדין, מפני שלא הורגלו בדרכי ההכרעה כאשר למדונו גדולי האחרונים ואם אפילו באר"ה אינם יכולים להכריע אע"פ שיש להם יסודות מן התלמוד והראשונים והאחרונים, כ"ש בנ"ד המצריך לסמוך על שיקול הדעת הרבה, והם לא הורגלו בכך.

עוד צריך הסכריע בנ"ד להזהר מלישא וליתן בדבר עם אנשי פוליטיקה, שהרי אמרו רז"ל בשבועות דף ל' ע"ב ומניין לדיין שלא ישב תלמיד בור לפניו וכו' ופירש"י לישא וליתן בדין עמו שלא יטעהו. הנה פירש"י שהאיסור הוא דווקא אם התלמיד יושב כדי לישא וליתן בדין, ונראה דלאו בבור מסש מיירי תלמודא, דהא א"א שישא ויתן בדין כלל, אלא שאינו בגדר תלמיד המחכים את רבו ואדרבה יש בו כח להפעותו, אבל עכ"פ ודאי אינו חשוד להכשיל את רבו כמזיד. וכן מפורש בסור חו"מ סי' ט' אין לדיין להניח לתלמיד בור לישב לפניו שלא ישא ויתן עמו ויטה סדרך

האמת מתוך בורותו עכ"ל, ובשו"ע השמיט תיבות מתוך בורותו, שנראות כמיותרות, אבל אפשר שכוונת המור היא להפעים רבותא דאע"ג דאינו חשוד להפעות את רבו במזיד לזכות את החייב מ"ם חיישינן דמתוך בורותו גרידא ימעהו. ועוד נראה מלשון המור שאפילו אם לא יושב התלמיד לפני רבו מעיקרא ע"מ לישא וליתן עמו אעפ"כ אמור, דחיישינן שמא מ"ם ישא ויתן עמו, ודלא כמשמעות פירש"י. וכן נראה מסידור דברי הרמב"ם בפכ"ב מתלכות מנהדרין ה"ב ז"ל: וכן תלמיד שהיה יושב לפני רבו וראה זכות לעני וחובה לעשיר אם שתק הרי זה עובר וכו' ומנין לדיין שלא יושב תלמיד בור לפניו וכו'. עכ"ל. משמע דחיישינן שמא התלמיד הכור מעצמו ישא ויתן עם רבו מפני שהוא סבור שאינו רשאי לשתוק. (אלא דמשמע קולא מדברי הרמב"ם דאין הדיין עובר אא"כ מושיבו ולא אם מניחו לישב כדברי המור). [והב"ח הקשה למה כתב המור ד"ז כאן והרי כבר כתב דברי הרמב"ם בזה בס' נ', וכמדומני שנתכוון הב"ח למ"ש במור בשם הרמב"ם ואמור לאדם חכם שישב בדין עד שידע מי יושב עמו, ומשמע שהבין הב"ח שאיסור ישיבת תלמיד בור היינו בתורת דיין, אבל בתורת תלמיד מותר לישב, ויש ליישב קצת כוונת הב"ח בדרך אחרת ואכמ"ל, ולשון הרמב"ם מוכיח כדברינו].

ואם כ"כ הששו רבותינו למעות הדיין מחמת תלמיד המטעהו מתוך בורות גרידא, כ"ש שצריכין לחוש לאנשי פוליטיקה החשודים לחטות לב החכמים לדעתם במזיד, וחכם הנשוא ונותן עמהם עלול למעות. [ולענ"ד אף הקובע עצמו תדיר לקריאת עתונים דינו כדיין המושיב תלמיד בור לפניו].

וכמדומני שאחרי כל התנאים הללו (דהיינו התנגדות גמורה למדינה, ושיקול דעת מיושב בלתי מושפע מרגשת הנפש ומאהבת עצמו, וההרגל בדרכי ההוראה, ומניעת מו"ם עם אנשי פוליטיקה) כמעט לא ימצא שום חכם שיכריע הלכה למעשה לקולא בדבר זה שהמחירין חוששין בו לאיסור מודה בע"ז וכדומה, שהאחריות גדולה יותר משאלות עגונות או חמץ בפסח.

והשתדלנו בקונטרס הזה לייסד עיקרי הדברים על ההלכה
הברורה ופולחן של אמת בלא דברי חידוד, וכן מאמרי אנדות רז"ל
שהוכחנו לא פירשנו אותם בדרך דרוש, כדי שלא ליתן פתרון פה
לבע"ד לחלוק.

ד.

אהרי כל מה שבארנו בעה"ת, היה ראוי שאמנע א"ע מלהדפיס
את הקונטרס הזה, כי לא זכיתי לשיקול דעת מיושב בלתי מושפע
מכחות הנפש וממדות רעות, ואף לא הורגלתי כראוי בדרכי
ההוראה. אבל מעמא דמילתא הוא מפני שבעוה"ר שרו חכימא
למיהוי כספריא, ר"ל חכמי התורה התחילו להיות בסופרי העתונים
דסגי להו בפסומי סילי בעלמא; וכשם שחמק העם נמשך בדעותיו
אחרי דברי העתונים, כך אף בני הישיבות אין בהם שיקול דעת
תורני ומחשבה עצמית, ואין להכיר בדבריהם שהם עוסקי התורה"ק
שעל לומדיה לשמה ארז"ל ומגדלתו ומרוממתו על כל המעשים.
קונטרס זה נדפס לתועלת בני הישיבות להרגילם לומר הדברים
מצד ההלכה וע"פ התורה; ואם יבואו וישיבו על דברינו ויחלקו
עלינו, אין בכך כלום, שהרי כך דרכה של תורה. ואע"פ שלענ"ד
דברינו נכונים הם לדינא, מ"מ אין אני אומר קבלו דעתי, וכדתנן
במס' אבות.

[לא כן מי שיבוא ח"ו להשיב על דברינו ע"מ לקנטר, שהיה
ראוי להפחידו בדברי מהר"ר חיים בן עמר ו"ל (בעל אור החיים
עה"ת) בהקדמת ספרו פרי תואר על יו"ד, אלא שאני מתיירא
מלהעתיקם, והרוצה לידע יעיין שם].

וכל כך נתפשטו חסרון הדעת והעדר האמונה התמימה עד
שצריכים לתלות אפילו את עיקרי האמונה במאמרי גדולי הדור.
והרי מעשים בכל יום שאדם ממעים את התנגדותו למדינה ע"פ
עיקרי האמונה ודברי התורה ואין דבריו נשמעים עד שיאמר שגם
בעל חזון אי"ש התנגד למדינה. — בדורות שלפנינו היו אף פשוטי
העם חוקים כאמונתם בעיקרי התורה, והיום כעוה"ר אף לומדי

התורה אמונתם רפוייה בידם, ונעשו עיקרי הדת כעין שאלות או"ה שיש בהם כפיקות או מחלוקות עד שיבוא הכם ויכריעו. ובעוה"ר אנשי הפוליטיקה מנצלים את המצב הזה ומערכין בין גדולי מועצותיהם גם אנשים המסכימים עם המדינה, וההמון התמים חושש מלהרהר אחריהם ואינו מבחין שאדם המסכים עם המדינה א"א שיחשב לגדול בישראל, ואף לא לחכם ולא למורה הוראה בעלמא. (ובדוחק יש לומר שהוא כבלל בר ישראל כשר, ע' בקונטרס זה סי' ב' וסי' ד' סעיף ב').

ה.

ומחמת המחלוקת בענין ההשתתפות בבחירות נשתלחה בעוה"ר קטיגוריא כת"ח בינם לבין עצמן, וביותר מחמת אנשי פוליטיקה משלחי מדנים בין אחים שועלים קטנים מחבלי כרם ד', ועיקר כוונתם אינה אלא לעשות מה שלבם הפך כדרכי הפוליטיקה, ואינם חוששין לכבוד התורה.

והמתכונן יבחין שאף בזה יש חילוק בין המחמירין למקילין. כי המחמירין חושדים במקילין שבסתר לבם אינם מתנגדים כל כך למדינה ושמה יש בהם שמץ מינות ועל כן כסבורים הם שבדין יש לזלזל בכבודם (שהרי מועטים הם מתנגדי המדינה באמת המתירים להשתתף בבחירות, ואין תימזה שכל המתיר נחשד מיד). ואף אם אירע שחשדו לפעמים בכשרים, יש ללמד זכות עליהם שהיו מרודים במלחמת מצוה, וכעין מ"ש בסנהדרין דף ע"ד ע"א ורודף שהיה רודף אחר רודף להצילו ושיכר את הכלים בין של רודף בין של נרדף בין של כל אדם פטור. (והרי כדורות שלפנינו אירע כן לגדולי עולם שנכשלו לחשוד בכשרים מפני שהיו מרודים במלחמת מצוה נגד כת ש"צ ימ"ש).

לא כן המקילין אין להם התנצלות מובה כ"כ כשמזלזלין בכבוד המחמירין, והרי אדרבה הת"ח האמיתיים שבין המקילין מכבדים מאד אף את שכנגדם החלוק עליהם (ע' סי' ב' וסי' ג'). ומעשה נורא הובא כפי' התוס' עה"ת פ' נח וגם בכ"י יו"ד

סי' קנ"ז בבד"ה בשם או"ח וז"ל: מעשה ברכ אחד ששחם תינוקות הרבה בשעת השמד שירא שיעבירום על דת והיה עמו רב אחד וכעס עליו ביותר וקוראו רוצח והוא לא חש לדבריו ואמר הרב המונע אם כדברי יהרג אותו רב במיתה משונה וכן היה וכו' ואח"כ נתבטלה הגזירה ואם לא שחם אותם אפשר שהיו ניצולים. עכ"ל. למדנו מכאן שלפעמים א"א אף לגדולי החכמים להשתמש ממחלוקת גדולה.

ובע"ז דף ס' ע"א איתא נפק שיפורא דרבא ואמר שיפורא דרב הונא בר חיננא ושרי, ושם דף נ"ז ע"ב נפקי שיפורי דרבא ושרו ונפקי שיפורי דרב הונא בר חיננא ורב הונא בר רב נחמן ואמרי. עיי"ש.

אבל בפ"ק דיבמות דף י"ד ע"ב אמרו שב"ה זכ"ש היו נוהגין חיבה וריעות זה בזה. — וגדולה מזו מצינו במחלוקת רבי חנניא בן תרדיון עם ר' אלעזר בן פרטא בע"ז דף י"ז ע"ב ובמחלוקת ר"ה בן תרדיון עם ר' יוסי בן קיסמא שם דף י"ח ע"א, שנחלקו היאך לנהוג בשעת השמד הלכה למעשה, ומ"מ היו נוהגין כבוד גדול זה בזה, כי כל אחד היה יודע בחבירו שנתכוון לשם שמים לפי דעתו ומכרתו. (ואפשר להמליץ על ר' יוסי בן קיסמא שהסתיר א"ע כולי האי עד שכל גדולי רומי הספידוהו הספד גדול, שד"ז באמת תמוה מאד, אבל הרי הוא בעצמו דחה אלף אלפים דינרי זהב ואבנים טובות וסרגליות ובלבד שידור במקום תורה, כדתניא בפ"ו דאבות, וא"כ היה נקי מכל חשד בעיני כל ישראל, והיה הדבר ידוע לכל שאין כוונתו אלא לשם שמים).

[ומכאן יש ללמוד שמתירי הבחירות ראוי להם להפיל תנאי שהנבחרים לא יהנו במסוגם פחמת שררה זו; ולואי שהיו כופין את חברי הבנסת שלהם למסור את כל משכורתם לידי מועצת גדה"ת, ותחת זה יפרעו להם מועצת גדה"ת שכר כמלתם כראוי להם, ויקנסו אותם אם עשו איזה דבר שלא כראוי.]

והדפסנו באריכות את כל דברי הגדול המקיל בסי' כ' וסי' נ', וכמ"ש הרי"ף פ"ט דגיטין (אמתני' דשלשה ניטין פסולין) וז"ל:

ואע"ג דהני מילי דגאון סתרי לכילי דידן חזינא לסיכתבינהו משום דמלאכת שמים היא. עכ"ל. וגם השתדלנו לשאול כענין ולהשיב כהלכה כדרכה של תורה, ולא ברעש ד' — ואדרבה בזה יתבררו דברינו יפה יפה, וכמ"ש אדוננו בעל חזון אי"ש ז"ל: עיקר עליה בתורה היא להבין דעת הניגוד תמיד ואח"כ לשקול בפלס איזו דעה מכוונת מפי ולכן יש לי הצדקה לבקש מאת מעכ"ת שליט"א להעסיק בדעה המתנגדת. (צדקת הצדיק עמוד קמ"א; קובץ אנרות ח"א סי' ל"ג).

אמנם בפני המון העם כמעט א"א לפרש פרטי הסברות לאיסור ולהיתר, שהם סבורים שהם רשאים להכריע מעצמן או כל המקיל לו יניד לו; (והוא דבר הידוע לכל מורה הוראה דהוי מעמא לאיסורא שאינו רשאי לגלות בפני שואל ע"ה דאיכא נמי מעמא להיתרא). אבל קונטרס זה מיועד לבני תורה דווקא, ולדידהו אדרבה כך חובתם וכך יפה להם להתבונן בכל חלקי הסותר והבונה עד שיבואו לידי הכרעה.

והיינו נמי מעמא שלא מרחנו לציין יפה מקור כל דברי רז"ל הנזכרים בספר זה, כי רוב הכתבים נכתבו מתחילתן לבני תורה, וכעת בשעת ההדפסה הוספנו קצת מראי מקום, ואת היותר החריטנו, כיון שהקונטרס מיועד לבני תורה.

ו.

וידע נא הקורא כי קונטרס זה אינו כולל את כל הספיקות הנולדים כי לא חברנוהו מעיקרו לשם כך, אלא לקטנו את הכתבים מתוך שו"ת שנתקבצו תחת ידינו במשך כמה שנים כפי השאלות המודמנות בכל שעה, ועשינו מהן קונטרס זה. ובעה"ת כבר נכללו בו רוב הספיקות הנולדים, וישמע חכם ויוסף לקח, כי לא באנו אלא לעורר הלבבות, לעיין בהלכות אלו כדרכה של תורה. ולהזניח את סברות הברם ופסומי מילי של העתונים.

ולא יאשימו אותנו על שהעלמנו את שמנו, כי לא מחמת יראה עשינו כן, (אכן יש לחוש קצת מפני המגזמים, ע' בדברי השואל בסי' ו' ובסי' מ', מיהו אי לאו אידך מעמי היינו מאמצים את

לכנו שלא לגור מפני איש). אבל מה אני ומה חיי שישמעו בקולי, וצעיר אנכי לימים ולא למדתי חכמה ודעת קדושים אדע; אך רצוננו הוא שיתבוננו בני הישיבות בדברי התורה שכתבנו וישאו ויתנו בהם כדרכה של תורה, ואצפה שהדברים בעצמן יכנסו ללב מבקשי אמת יראי ה', וכבר אמר החכם, קבל את האמת ממי שאמרנו. (וע' לשון הרמב"ם סוף הלכות קידוש החודש). ובפ"ק דעדות שנינו שהכמי ישראל ביטלו את דבריהם מפני עדותם של שני גרדיים משער האשפות.

תעוד מעם אחר להעלמת השם, כי הגדול שכתב מי' ב' וסי' ג' בקש להדיא שלא לפרסם את דבריו אלא להראותן בצנעא בפני בני תורה המבקשים לברר ההלכה; ועשינו כרצונו והצנענו מכתביו זה כמה שנים ורק מועטים ראו אותן. אבל עכשו כאשר הגנו מדפיסים בעה"ת את הקונטרס הזה אין זה מן המדה להשמיט את דבריו. וכיון שספר נדפס סתפפש הרבה, הגנו משתדלים לקיים את בקשתו בזה שהעלמנו את שמו. — וכן כמה ממקבלי המכתבים או מהנוכרים במכתבים מסתמא לא ניתא להו שידפיסו את שמותיהן ודבריהם; ואפשר שיסתבב להם היזק, או שידחקו עליהם אינשי ולא מעלי להכחיש את הדברים. — וכיון שהעלמנו את כל השמות, נכון להעלים ג"כ את שמנו. ואם יש מקצת מבני הישיבות המבקשים לישא וליתן עמנו כהלכה, מסתמא יסייעם השי"ת למצוא אותנו. עוד על זאת צריכים אנחנו להתנצל, שבכמה מקומות כתבנו לשונות המתחדשים השגורות כפי רוב העולם, וכמעט א"א להמנע מזה, כידוע לכל מי שמשתדל לכתוב ספר, וגדולי עולם לא נמלמו מזה.

(וכיון שהקונטרס לא נכתב מעיקרו על הסדר אלא נתלקט מן הכתבים, לכן נכפלו לפעמים קצת דברים ומ"מ אין בהמד"ר בלא חידוש).

והשי"ת ירחם עלינו ויצילנו משעבודא דערב רב, ויאיר עינינו בתורתו וישים בלבנו אהבתו ויראתו ונזכה ונחיה ונראה ונירש מוכה וברכה לשני ימות המשיח ולחיי העוה"ב. אכ"ר.

באין חזון

סימן א

(מכתב אל אדם גדול שכתב שמצוה להשתתף בבחירות לכנסת)

בעזרת"ש אור לי"ד מנ"א תשט"ו לפ"ק.

יהא שלמא רבא מן שמיא וחיים למעלת כבוד הרב הגאון הצדיק המפורסם
המאור הגדול לממשלת התורה והיראה סיני ועוקר הרים כקש"ת
מוהר"ר ... שיחיה לאורך ימים ושנים טובים.

אתרשה"ט כמשפט וכראוי למעלת כבוד תורתו הרמה.

מרחוק אחוי קידה קמיה דרבי, וידי שמתי למו פי, כי מן הראוי שאקיים
ראוני נערים ונחבאו, וכבר יצאתי מגדר מדת ד"א, בהטריחי
בשורות הללו על מע"כ הדר"ג, אכן חזקו עלי דברי קצת בני תורה פעיה"ק,
אשר אמרו כי מן הראוי הוא, להציע ספקותינו ושאלותינו לפני מע"כ
הדר"ג, והטילו עלי זעירא דמן חבריא להיות הכותב. לכן אע"פ שוחלתי
ואירא מחוות דעי, מ"מ בטחתי בטיבותיה דמר ובענותותיה דמר שלא
יקפיד עלי, כי כלום מתקנא אלא חכם בחכם, ואם פלט קולמוסי דבר אשר
לא כשורה, בודאי מע"כ הדר"ג ימחול ויסלח.

הנה נתפרסם בעתונים מכתב שנדפס בשם מע"כ הדר"ג בענין הבחירות,
שלפי דעת מע"כ הדר"ג ראוי להשתתף בהם כדי להראות את רבוי
מספרם של שומרי התורה, ואשר הגמנע מלהשתתף גורם לחילול השם ח"ו.
והנה ידוע, שבעיקר הענין, אם להשתתף בבחירות אם לאו, נחלקו הדעות.
וטעם המקילין הוא מפני שיש צורך בדבר להצלת הדת. אכן מע"כ
הדר"ג הוכיר בדבריו טעם אחר, ומשמע מזה, שטעם ההצלה אינו נראה
בעיניו עיקר כ"כ.

אכן, איד שיהיה, כיון שמע"כ הדר"ג כותב שההשתתפות מצוה היא, אם מטעם ריבוי המספר או מטעם הצלה, ש"מ דפשיטא ליה דאין איסור בדבר, ומסתמא לא רצה מע"כ הדר"ג לפרש טעמו בזה בבירור, מפני כבודם של המחמירין.

ועכשו נפשונו בשאלתנו, לבקש ממע"כ הדר"ג לפרש לנו באר היטב את טעמו ונימוקו בענין זה, שהרי לכאורה יש לדון על הדבר הרבה. ועיקרי הסברות להחמיר בדבר יפרדו לארבעה ראשים ואלו הם: (א) משום התחברות לרשעים (ובכלל זה חניפה לרשעים והחזקת ידיהם). (ב) משום הודאה בע"ז. (ג) משום חילול השם. (ד) למיגדר מלתא.

ונפרש הטעמים אחד לאחד, והגנו נשענים בחסדו ובענותנותו דמע"כ הדר"ג, שלא יקפיד עלינו, וילמדנו לקח לברר ספקותינו ושאלותינו.

(א) המתחבר לרשע לכאורה עובר באיסור תורה דאהבת את ה' א', שהרי בכלל מצות אהבת ה' הוא לשנוא את הרשעים כמו שכתבו ספרי המוסר, ובודאי דבריהם בזה אינם חסידותא בעלמא, דהא סברא היא שהאהב את המלך צריך לשנוא את אויביו, והמתחבר לרשע, אע"פ שאינו אוהבו בלבד, הרי זה כאוהבו דהא כתיב ביהושפט הלרשע לעזור ולשונאי ה' תאהב, ובודאי לא היה יהושפט הצדיק אוהב בלבד את הרשע דהא כתיב יראת ה' שנאת רע, אלא שהעזרה וההתחברות נחשבין כאהבה, כי מראה בזה פנים של חיבה כלפי הרשע, או אפשר שיש בזה ג"כ קצת אהבת הלב, דא"א שהצדיק יראה פנים של חיבה לאדם שהוא שונאו בלבד, והכתוב העיד על אחי יוסף ולא יכלו דברו לשלום, וכפירש"י שם.

ואף דין אהבת ה' נאמר לא רק לענין חיוב אהבת הלב, אלא אף להראות סימני האהבה בגופו הוא בכלל המצוה, דהא בפרק כל שעה אמרו דבע"ז יהרג ואל יעבור מדכתיב ואהבת וגו', והשתא הגע עצמך, אטו העובד את הקב"ה מיראה אינו יכול לקיים הלכה זו, ואע"ג דלכאורה י"ל דאף העובד מיראה יש בו קצת אהבה עכ"פ, כדמוכח במס' סוטה סוף פרק כשם, מיהו התם מיירי ביראת הרוממות וכמו שפירש"י שם, ובודאי

גם העובד להקב"ה מחמת יראת העונש, כגון פרוש מיראה, יכול לקיים הלכה זו. ועל כרחק מוכח מכאן דמצות ואהבת וגו' כוללת גם שנצטוונו להראות סימני האהבה להקב"ה בגופנו, אע"פ שעדיין אין הלב שלם באהבתו. ואפשר לומר עוד, דהתורה ירדה לסוף דעתו של אדם, שאם מראה סימני האהבה להקב"ה בגופו, כגון שהוא נהרג על קידוש השם, דאפי' אם עושה מפני יראת העונש, מ"מ א"א שלא יהא בו ג"כ קצת אהבה. וא"כ המראה פניש של חיבה לרשע בהתחברו עמו, אע"פ שבלבו אינו מרגיש אהבתו, הרי זה עובר במ"ע דאהבת וגו'.

ואפשר עוד דיש איסור תורה בהתחברות לרשעים, דעובר במ"ע דזכו תדבק, שפירשהו חז"ל כפרק בתרא דכתובות שמצוה לידבק בתכמים, וא"כ העושה היפך זה, ומדבק א"ע ברשעים, עובר על זה. מזהו איכא לאקשויי, דהא תנן בפ"ק דאבות הרחק משכן רע ואל תתחבר לרשע, וסתם מילי דאבות מילי דחסידותא נינהו.

ויש לחלק דהמתחבר לרשע מפני שאינו מקפיד על רשעו ודאי עובר באיסור דאורייתא, אבל אם מקפיד על רשעו, אלא שמתחבר עמו לצורך מצוה, בזה אין איסור מן הדין, אלא דעצה טובה השמיעונו חז"ל דמ"מ אל יתחבר עמו, שמא יחטיאו ושמא יענש הרשע וחצדיק חבירו יענש עמו, וכדתנא סיפא ואל תתיאש מן הפורענות. ובהכי ניחא נמי הא דתניא באבות דר"נ פ"ט אל תתחבר לרשע אפילו לתורה, דעיקר אהבה נשנית במתחבר לצורך מצוה. ויהושפט שנתחבר לרשע, מסתמא ג"כ נתכוון למצוה, ואפשר שרצה לקבל גזירת הקב"ה שגזר שתחלק מלכות ב"ד, כי מלכי יהודה הראשונים הקפידו על מלכי ישראל ונלחמו בתם, ויהושפט קיבל הגזירה כיון שיצאה מהקב"ה כמו שאמר להם שמעיה איש הא', והנביא הוכיח את יהושפט, דמ"מ לא היה לו לעשות כולי האי להתחבר לרשע ממש, ולאו מצוה היא, ולכן נחשבה לו ההתחברות כמו אהבת שונאי ה'.

ובטעמא דמתני' דיש לחוש לפורענות כשמתחבר עם הרשע, ואפילו לצורך מצוה כמו שנתבאר, יש לומר בזה תרי טעמי. חדא, דהרשע מסתמא יחטיא את הצדיק וכמו שאמרו במ"ר ריש פרשת קרח,

והובא בפירש"י, דקרח החטיא את דתן ואבירם מפני שהיו שכניו, ועוד י"ל טעמא אחרינא, דאפילו אם הצדיק לא חטא כלל, מ"מ כיון שנתנה רשות למשחית לחבל אינו מבחין בין צדיק לרשע, וכדילפינן מבית המנוגע דאוי לרשע ואוי לשכנו דחולץ האבנים גם מבית הצדיק, והצדיק נענש בעון הרשע וכמ"ש באבות דר"נ. (וכן נראה מביאור הגר"א דתרי טעמי איכא במתני').

והשתא בנידון דידן, בענין ההשתתפות בבחירות, אם הנבחרים באמת ישנאו את הרשעים כדין בלבם, ויתרחקו מהם בתכלית ההרחקה, ואינם מתחברים עמהם אלא כפי צורך המצוה, אין בזה איסור דאורייתא. ועוד יותר יש לומר, דאם כוונתם להציל את עצמם ואת שאר שומרי התורה מיד הרשעים, דכה"ג אינם עוברים אפילו על דברי חז"ל, דאפשר שלא הזהירו חז"ל אלא אם כוונתו לטובת הרשע לקרבו לתורה וכמו שהגיה הגר"א, אבל אם כוונתו לטובת עצמו להציל עצמו מיד הרשע, אפשר שעל זה לא הזהירו כלל.

מיהו א"כ עדיין צריך לברר את באמת הצלה היא זו, והא אפשר אם היו כל שומרי התורה מתרחקים מהם לגמרי, היה יותר טוב, כי עי"ז יתפרסם בכל העולם שאלו הם רק רשעים, ורבים ימנעו א"ע מלעזור להם, ואף יבאש ריחם בעיני אומות העולם. (ואף מדברי מע"כ הד"ג נראה שאינו תופס את טעם ההצלה עיקר כ"כ, אלא שכתב טעם אחר).

ומסתמא דעתו של מע"כ הד"ג היא, דכיון דסו"ס לא ישמעו כל שומרי התורה לדברי חכמים להתרחק מהם, וא"כ כיון דבלא"ה מתחברים עמהם, מוטב שיהיו יותר בוחרים כדי להראות ריבוי מספרם של שומרי התורה.

מיהו עדיין קשה, שהרי הדבר ידוע שהנבחרים משתתפים עם הרשעים בכל הענינים ומחניפים להם מאד בלי שום צורך, ומחזיקים ידיהם בדיבור ובמעשה, והרי רי"מ לעווין הלך אל ההלויה של הערצל ימ"ש, ואף נכנסים לממשלה, ומקבלים על עצמם אחריות עבור כל מעשי הממשלה, וכל זה אין בו צורך כלל, ואין זה אלא מפני שאינם מקפידים על רשעת.

הרשעים, וא"כ לכאורה עוברים באיסור תורה דואהבת וגו' חזון חזק כ"ל.
(ור"מ לעזין היה ממונה על הפרדת נישואין:)

ואפשר שדעת מע"כ הד"ג, דאע"פ שהנבחרים עושים שלא כדין, מ"מ
הבחרים אין להם שום עצה אחרת, כיון שאין נבחרים יתר
טובים מאלה. אבל סברא זאת תמוהה היא דמ"מ הא"ך מותר לסייע ידי
עובדי עבירה, וכ"ש אם ע"י ריבוי הבחרים נתרבו הנבחרים הרי יש כוח
משום ולפני עור לא תתן מכשול, והא דמי לתרי עברי נהרא, שהרי אין
הנבחר יכול להיות חבר לרשעים אלא ע"י הבחרים הללו שבתורתו
ואע"פ שיכול להתחבר לשאר רשעים בענינים אחרים, אבל עברה זו אינו
יכול לעשות אלא ע"י הבחרים. [ועי' לקמן בקונטרס זה ס"ה. ה.].

(ב) הסברא השניה היא דיש לחוש משום הודאה בע"פ, שהרי מייסדי
ומנהיגי המדינה הזאת הם כופרים בעיקר וגם מסיחים ומדיחים, והם
אומרים שיסדו מדינה ויש צורך במדינה, בדברים שיסודם הוא כפירה בכך
שאנחנו עם ה' ובנו בחר הקב"ה מכל העמים ונתן לנו את תורתו ונתן
לנו א"י בעבור נשמור חוקיו ומפני חטאינו גלינו מארצנו, ולא נישאל
אלא ברצונו של הקב"ה ע"י משיח בן דוד, בב"א. וכל ימיהם הרשעים
הללו משתדלים להסית ולהדיח את המוני בית ישראל מאחרי ה' ח"ו,
וכמה פעמים מעבירים אותם על הדת באונס, ואף הצליחו במזימותיהם
הרעות בעוה"ר, הרי ברור שכל עיקר ענין מדינה זו יסודו בכפירה, וגם
כל עיקר ענין הכנסת שלהם הוא לחוקק חוקים ולעשות מעשים ע"פ הכרעת
רוב דעות נגד התורה, ואפילו בעיקרי הדת.

וא"כ האומר ח"ו שמדינה זו היא אתחלתא דגאולה, או פקידה לטובה ח"ו,
או המודה שיש רשות לכנסת לחוקק חוקים, הרי זה כמודה במינות
וכפירה בחורה, והרי אסור להודות בזה אפילו לפניו ואפילו בשעת השמד,
כמבואר ביר"ד ס"ה קנ"ו ס"ב שאסור לומר שאינו יהודי.

והדבר ידוע שהנבחרים מודים בזה מלא שהם נאמנים למדינה זאת
ולחוקיה, והרי זו הודאה גמורה בכפירה וח"ל.

ולא עוד, אלא הדבר ידוע שיש אפילו בין הנבחרים החרדים כאלו המודים בלבם בע"ז זאת, ופיהם ולבם שוים בדבר, שהרי משבחים את המדינה אפילו לפני החרדים ואפילו לפני בניהם הקטנים והצעירים, ומגדלים ומחנכים אותם להיות נאמנים למדינה, ובפרט פועלי אגרי עושים כן תמיד בפרהסיא, אבל גם ר"מ לעווין עושה כן.

ולא עוד, אלא שאפילו אילו לא היו מודים בע"ז בהדיא בדיבורם מ"מ מעשיהן מוכיחין עליהן, ואע"פ שמותר להמעות את הגוים בשעת השמד כמבואר בהגה"ה שם, וכמו שהוכיחו ו"ל ממ"ש בבדרים שרי ליה לצורבא מרבנן למימר עבדא דגורא אנא, ומעובדא דר"מ שעשה עצמו כאוכל דבר איסור בס"ק דע"ז, והרמב"ם באגרת השמד הביא ראייה מעובדא דר"א בפ"ק דע"ז שאמר נאמן עליו הדין, מ"מ הרי כתבו ו"ל (כמדומני בספר חסידים) שאפילו בשעת השמד שמותר ללבוש מלבושי גוים, מ"מ אסור ללבוש מלבושי כומרים דהוי כאומר בהדיא שאינו יהודי. ועל כרחק החילוק הוא, דבגדיו מעידין עליו שהוא מאמין בע"ז, ושתיקתו כהודאה דמיא, משא"כ בכל הגי עובדי דלעיל, שאין בהם עדות גמורה שהוא מאמין בע"ז.

וא"כ הללו שמשתתפים עם הרשעים בכל עניניהם, ושמחים בשמחת אידם, ומצידים בצרתם, ואינם גבדלים מהם בשום ענין הנוגע להתנהגות המדינה, הרי יש מקום לומר שמעשיהן מוכיחין עליהם שהם מודים בע"ז. והרי הדבר ידוע שיש בתוך הכנסת ג"כ ערביים, והללו אינם משתתפים בשמחת אידם ובצרתם. ואילו היו החרדים מתנהגים כדרך הערביים הללו, היה אפשר לומר שאין מעשיהן מוכיחין עליהן.

אלא שגם בזה יש לומר דבאמת הנבחרים איסורא קעבדי, אלא דהבחרים, כיון שלבם שלם עם ה', אינם נחשבים כמחזים בע"ז, אלא דעדיין קשה שהרי מסייעין ידי עוברי עבירה או עוברים בולפני עור וגר וכנ"ל. ועוד קשה דלכאורה הבחור מודה שהוא מרוצה ממעשי הנבחר, וכיון שהנבחר מודה בע"ז, הרי גם הבחור מודה בה, אלא אם כן יפרש הבחור בהדיא, שהוא אינו מרוצה ממעשי הנבחר ואינו בוחרו אלא משום טעם אחר.

(ג) הסברא השלישית היא דיש לחוש לחילול השם, שהרי הרשעים יודעים שמעולם התנגדו להם החרדים בכל כחם, ואף כיום עדיין יש מן החרדים המתנגדים להם. והדבר ידוע שפעיה"ק יש כאלה המקנאים קנאת ה' צ', ולא ישתתפו עם הרשעים בשום אופן וענין כלל, ואפילו אם לא יחא איסור ממש בדבר, ולא יחזו מדעתם כלל, מפני שכונתם רצויה. ואע"ג דלפעמים אין דבריהם מבחינים כי"כ ע"ס עומק הכרעת ההלכה, מ"מ אין לומר דאיסורא קעבדי, שהרי כל כונתם אינה אלא להרבות כבוד שמים ולמעט כבוד עצמם. ויש להביא ראיה דכה"ג מותר לקנא קנאת ה', שהרי בית חשמונאי גלחמו במלכות יון, אע"ג דמן הדין לא היו חייבין בכך, שהרי בדורו של שמד לא גלחמו, אע"ס שהיו גדולי התנאים. ומן השמים הסכימו למלחמת בית חשמונאי וסייעום במלחמתם, ונעשה להם נס נגלה בהדלקת המנורה.

וא"כ יאמרו הרשעים, וגם הדבר ידוע שכבר אמרו כן, שאלו המקנאים קנאת ה', הם עדיין הולכים בדרך אבותיהם, אבל כל האחרים המשתתפים עם הרשעים כבר עזבו קצת דרכי אבותיהם, ואין לך חילול השם גדול מזה, וככל שיתרבה מספר הבוחרים החרדים יאמרו הרשעים שנתרבה מספר הסרים מדרך הראשונים. והרשעים יודעים שהקנאים הללו הם המה שהחלישו את כח השטן בשנים האחרונות, והדבר מפורסם אף בין אומות העולם, שיש יתודים שעדיין מסרבים להודות בכפירת המדינה, וזהו קידוש שם שמים. ואדרבה כל המסייע באיזה ענין למדינה גורם שיתחלל שם שמים בעיני אומות העולם ח"ו, שיאמרו כבר הסכימו ישראל לכפור בתורתם ח"ו, ויאמרו ובי לעולם נער הוא כביכול הזקיננו הדברים. (ד) הסברא הרביעית היא, דיש לתכמי ישראל לגזור חומת הדת, ויש להם רשות אפילו להכות ולענוש שלא מן התורה לעשות סייג לתורה, וכמ"ש בסנהדרין (מ"ו ע"א) מעשה באדם אחד שרכב על הסוס בימי יחזקאל וכו', ורשי פירש שם שבימי יחזקאל היו המצוות קלות בעיניהם מפני הגזירות והעזרבו לעשות סייג, וא"כ מוכח מכאן דדוקא בשעת השמד יש להתמיד יותר ולעשות סייגים יותר. ועל אחת כ"כ שהייבין חכמי ישראל להזהיר את ישראל שהמדינה הזאת יסודה בבפירה, והרי רבים טועים בדבר מחמת שתיקת החכמים.

הנה פעה"ק כבר אסרו הבי"ד של העדה החרדית את תושבתות
בבחינות, וכבר חלה הוראתם בשנת תשי"ט ונתמשה פעה"ק בין
חברי העדה החרדית, ולא עלה אז על דעתו של שום חכם לומר שחברי
העדה החרדית אינם כפופים לבית דינם. ולא עוד, אלא שכל חכמי ישראל
היו צריכים להביד טובה לבי"ד על כך שאסרו, דאפשר שיש לומר, דכיון
שקצת מן החכמים אמרו בפירוש ובפרהסיא שהמדינה הזאת היא אסורה,
ממילא אין חטא כי"כ בשתיקת שאר החכמים, די"ל ששתיקתם כהוראה דמיא.
אבל כיון שהם חולקים על הבי"ד פעה"ק, ומורים בפרהסיא להשתתף
בבחינות, אי"כ היו צריכים לפרש בהדיא, שהמדינה הזאת היא
ענין של כפירה, ולא התירו ההשתתפות אלא מפני איזה צורך. ועכשו
שלא פירשו כן בהדיא, נותנים מקום לטעות, כאילו דבריהם ומעשיהם של
הגבתיים רצויים בעיניהם, וכאילו גם החכמים מודים ה"ו במדינה.

ולא עוד, אלא שהמתירין היו צריכים לפרש עוד, שאין כוונתם להתיר
מה שאסרו חבריהם הבי"ד פעה"ק, וכל הוראתם אינה חלה אלא על
אותם האנשים שאינם כפופים לב"ד, כגון שאינם דרים פעה"ק, או שדרים
פעה"ק וקיבלו עליהם בהדיא את רבני משרד הדתות, (ואע"ג דדאי אין
זה מן הראוי שקיבלו עליהם את רבני משרד הדתות, מ"מ אפשר דמהני
כדי לפטור אותם מלהיות כפופים לב"ד של העדה החרדית).

וכל הדברים הללו לא נתפרשו בדברי המתירין, ואע"ג דלכאורה צורך
גדול הוא לפרשם, מפני שהעם אומרים, דמדלא פירשו רבנו, ש"מ
שרשאין הם להמרות פי הבי"ד, ואין לך פרצה גדולה מזו, שאיש כל הישר
בעיני יעשה, והיום יתריס כנגד הבי"ד, ולמחר יתריס כנגד שאר תושבתיים,
ותמיד יבחר לו את החכם שהוא רוצה, וכל המקיל לו יגיד לו.

ואף מה שכתב מע"כ הדרי"ג דע"י ריבוי בחורים מתקדש שם שמים,
לכאורה יש מקום לומר, דסריס ע"יו הוא נראה כאילו אין בכל
ארצנו הקדושה אלא מיעוט קטן של שומרי תורה, שהרי סריס הבחורים
ברשימות התורדים מעטים הם. משא"כ אילו היו רבים נמנעים מלהשתתף
לא היה הדבר ניכר כי"כ, כי לא היה ידוע כי"כ כמה הם הנמנעים מתחת
שמירת התורה.

ומה שכתב מע"כ הדר"ג בסוף דבריו, שהנמנע גורם לחילול השם ח"ו, קשה הרי החושש לדברי האוסרים וכסבור שיש איסור בדבר, אינו מחלל את השם ח"ו, ואע"פ ששנינו במס' אבות אחד שוגג ואחד מזיד בחילול השם, מיהו הנ"מ אם יש סרך ולזול מצוה או איסור בדבר, כגון רב אי שקיל בשרא ולא פרע לאלתר יחשדהו שהוא גולן, וכן ר' יוחנן אי מסגי ארבע אמות בלא תפילין הרי זה נראה כמזלזל במצות תפילין ח"ו, אבל בנידון דידן שיש חכמים האוסרים, א"כ החושש לדבריהם מאי חילול השם שייך הכא. וכ"ש הנמנע מפני שהוא כפוף לב"ד האוסר, הרי אדרבה כך היא חובתו וכך יפה לו לשמוע להם, ואפילו אם כלפי שמיא גליא שטעו, ואפילו אם יש שם תלמיד הידוע שטעו, מ"מ זה שהוא תלוי בב"ד חייב לשמוע להם, ואין הקולר תלוי בצוארו, ודמיה להא דתנן רפ"ק דהוריות שאם עשה היחיד על פיהם פטור.

והריני חוזר ומבקש סליחה ומחילה ממע"כ הדר"ג, על שהעזתי פני ברבינו, אבל תורה היא וללמוד אני צריך.

והנני תפלה שיזכה מע"כ הדר"ג לראות בביאת ינון, ובעלות מושיעים בהר ציון, ובבנין שבת מכון.
כעתירת המשתחזה מרחוק למול מע"כ הדר"ג.

סימן ב

(תשובת הגדול הנ"ל)

בעה"י יום א' ראה קטורת לפ"ק.

שלי' רב יקרב לכבוד הרב הנעלה ירא וחרד לדבר ה' מהר"ר ... נ"י.

מכתבו הגיעני והנני להודיעו נאמנה כי המכתב בענין הבחירות שכתבתי נדפס שלא מדעתי ונגד רצוני והרבה נצטערתי בזה, כי בא לפני ח"ח גדול א' ואמר כי יש קצת בני תורה פה שאינם רוצים להצביע אא"כ דעתי העני נוסה לזה וידעתי שכן האמת כדבריו ולאחר הרבה הפצרות כתבתי המכתב ע"מ להראות לאותן הרוצים דוקא לידע דעתי אבל לא

עלתה על דעתי שידפיסוהו ברבים בהמודיע כאילו אני תוקע ח"ו ראשי בדבר שנחלקו בו גדולי הדור ומעין פנים ברבותי אבל מה הי' בידי לעשות זה' הטוב יכפר בעדי.

בעיקר הדבר כך דעתי העניי' נוטה שמצה רבה להצביע לרשימה החרדית ושיש בזה ממש הצלת הדת לפי המצב כעת, כי בעניני שמירת התורה לא שייך בטחון בלא השתדלות והחובה לעשות כל הנראה באופן טבעי טוב ומועיל לקיום הדת.

ומה שטען מעלתו שיש איסורים בדבר, הרבה נתיישבתי אם כדאי להשיב כי באמת אין רצוני כלל שחברי נסורי קרתא שיחזו לאוייט ישנו את דעתם, אם כי איסור אין כאן, קנאות לשמו ית' יש כאן, וגם זה נחוק ומועיל לשמירת הדת בחוגים רבים, וכשי"כ שכל מעשיהם לש"ש ובמסייג והמה חביבים עלי עד לאחת.

ומ"מ למע"כ בעצמו הסכמתי להשיב בפרטות אחרי שחושב אותי כמתעתע ח"ו, אבל נא שלא להראות מכתבי לאחרים כי אין שום תועלת בזה ולמה יתגני לשיחה בפי אנשים.

כתב מע' שיש איסור בהצבעה מצד מודה בע"ו, והוא דבר שאין לו שחר, הלא המציאות בעזה"ר הוא שהשלטון בידם לע"ע ומחמת מציאות זו מצביעים ושולחים שומרי תורה להתם ע"מ להציל כפי האפשרי, ואיו הדאזה יש כאן שמסכים ברשעת הרשעים ח"ו אם בדעות טמאים שלהם, וידע מע"כ שגם לצורך קנאות אסור לגלות פנים בתורה שלא כהלכה, ומה שאינו אמת אינו מצליח כלל.

גם לעני' אפי' מי שחושב שזהו אתחלתא דגאולה אע"פ שבאמת אינו כן כי הוא שינוי מגלות לגלות מר יותר שהאומות בדורות האחרונים עכ"פ לא התערבו בענינים של שמירת הדת משא"כ הני חפשים ר"ל, מ"מ מי שסובר שהשינוי משלטון נכרים לשלטון חפשים ורשעים מורע ישראל הוא אתחלתא דגאולה אינו אלא טועה אבל לא רשע ח"ו שיהא מותר לדבר עלי' לה"ר ולבוותו ברבים, גם משי"כ שהרי"מ לזין שיח' הלך ללוחות אותו רשע ימ"ש, הדבר ברור שהלך כעל גבי גזלים אלא שראה

בוה כעין שלר מלכות וכדרך שהי הולכים אחרי איוו פגר של פריץ או שר בזמנים הקדמים משום דרכי שלר ואם לא מצא עז להשמט מזה לא הותר עבור זה לדבר עליו להי, ובכלל אני תמה למה לכבודם להוכיר שמות אנשים פרטים אשר לא ינצל מאיסור להי ורכילות שהוא אפי בדבר אמת.

ומה שטוען מצד התחברות לרשעים, במקום סכנה לדת ואפי במקום סכנה של צרות חמריים לא נאסר ד"ו, עכ"פ כשכל השלטון בידם, ואחד הולך אצלם ע"מ להציל, והלא הגה"ק ר"ש סופר ז"ל בנו של החת"ס ז"ל הי נבחר בפרלמנט כמה שנים אע"פ שהי בין גוים עובדי ע"ו ולא עלתה ע"ד שום אדם שיש בוה איסור התחברות לרשעים, ושוחפות עם נכרי לא אסרו אלא שמא יתחייב שכופה וקעבר משום ולא ישמע על פיד. ומה שטוען מצד חניפה לרשעים, באמת צריך הנבחר בוה למשקל גדול, אבל לא נאסר חניפה לרשעים כשאינו משבת רשעתם ח"ו, אלא מכבדם כדרך שמכבדים שר ומושל בנימוסי כבוד, וגדולי ישראל היו יוצאים לקראת מלכים ושרים אפי בס"ת, וכך נהגו בכל משך גלות המד הזה.

ומה שטוען מצד חה"ש ח"ו אין כאן חילול הי רק קידוש ש"ש שמצביעים בפירוש על נבחר שיתבע שמירת התורה ושהו עיקר פרוגרמא שלו ואשר באמת עשו כבר כפי כוחם למחות כפי האפשרי על כל מה שהוא נגר תורה"ק ובכלל ענין חה"ש משתנה מזמן לזמן כי יסוד עון חה"ש הוא שע"י זה ילמדו בני"א לזלול ח"ו מכבוד תורה"ק ומצוותי ובגד"ד הצלה הוא וכבוד שמם מתרבה ע"י שיש רוב דורשים במפורש לשמירת תורה"ק.

ובכלל עצם חיוק אגרי הוא דבר הנחוק ומכרח מאוד לסתם יהודי שומר תורה (אשר אינו רואה אפשרות להתבדלות גמורה כחברי הגטורי קרתא שיחיו) אשר בזמניו שכל הפוקרים, והרשעים מופיעים באופן מאורגן אם לא יהי ח"ו כח מאורגן לשומרי תורה, מי ידע עד כמה יוכל להחזיק מעמד ולעמוד בנסיון וכבר סמכו כל גאוני הדור שעבר וללה"ה על גדול ענין נחיצת אגודת ישראל.

ואמנם הרבה נצטערנו על שנשתתפו הפעם עם פא"י אשר נתרחקו מדרך גדולי ישראל והעמידו ענינים חומריים בשה עם דרישת שמירת

הדת ואולי עוד מעדיפים, אבל האגודה עשתה זה ע"פ הסכמת גדולים אשר כנראה עיקר טעמם הי' למעט בשנאת השומרי תורה זה לזה כאשר בבחירות הקודמות ממש הי' שונאים ול"ז איש את רעהו חיים בלעו, ואיד שיהי' לא הי' לנו שום רשימה חרדית מלבד הלזו ועלי' היינו מוכרחים להצביע להצלת הדת.

ומזה שטען מצד איסור הבד"צ, דאי טענה היא אבל אינה מחייבת אלא חברי העדה החרדית שיחיו ולא כל תושבי ירושלים ת"ו כיון שלא נבחרו ע"פ רוב שומרי תורה שבעיר כולה וזולת ע"י יחידים שרואים עצמם לקהלה נפרדת ממש, ולא כמו שכתב מעלי' משום שיש רבנות ראשית של המזרחי, אשר באמת ספק גדול אם יש להם בכלל תורת ב"ד הן מצד הנבחרים וכש"כ מצד הבוחרים ואופני בחירתם ואכמ"ל, אבל הרבה גדולי ישראל נמצאים בירושלים עיה"ק ולגבי אותן שומרי תורה שאינם חברי העדה החרדית הרי דעת רבני העדה אינו אלא דעת חכם שהורה הוראה וכללא הוא בכל התורה דהולכין אחר הרוב. עוד יש לדבר בעניני איסור הבד"צ בנוגע לדינא ואין רצוני להאריך בזה, ובטוח אני שלא גרם מכתבי ח"ו קלקול, שאחד מחברי העדה יצביע מחמת מכתבי, כי לענ"ד אפי' אח דעת הבד"צ לא ישמעו שבאם יצוייר שהבד"צ הי' מורה ובא שמצוה להצביע, הי' תיכף פוסלים את הבד"צ מכל וכל ולא יצייתו כי תעיקר שכאור"א סומך על מה שברור בעיניו בעצמו, ובודאי שאני לא גרמתי בזה שום מכשל לחברי העדה שיחיו.

וכבר כתבתי להג"פ עפשטיין שליט"א מכתב לפייסו כי לא מרצוני נדפס מכתבי נא להודיעני כתובת של הגה"ק אדמו"ר מסטמאר שליט"א הנאב"ד והעדה, כי רצוני לבקש מהדר"ג מחילה, ובודאי לא ימנע מעלתו טוב אשר בידו.

הגני דו"ש ומכבדו,

כט

באין חוזה

סימן ג

(מכתב מהגדול הנ"ל)

בעה"י יום א' פ' שופטים.

לכבוד ידידי הרב"ג וכר' היקר... שיח"י לאו"ס יתברך בכ"ט.

מכתבו הגיעני חב' תשו"ח למעלי ששלח לי האדרס המבוקש.

ומש"כ שיש לו להעיר על מה שכתבת, יכתוב לי דעתו ומיני ומיני תסתיים שמעתתא כי אין לי ח"ו שום נגיעה שיהי' הרין דוקא כר, אלא שכך הייתי סובר שהוא האמת, ואינני מגיס לבי בהוראה ובכלל לא הגעתי בעזה"ר להוראה וכש"כ בדבר שאינו מפורש בש"ע וחלוי כולו בשיקול הדעת.

וע"ך שיש בני תורה הרוצים לראות מכתבי, כבודו יבין מעצמו כי עון גדול הוא לפגוע בכבודם של העדה החרדית וכש"כ ראשי ובראשם הבד"צ אשר כל מעשיהם לש"ש במס"נ, ובין כיחצו בנדון זה להלכה, בין לא כיוונו, עכ"פ כוונתם רצוי לש"ש מתוך כאב שכואבים על כבוד שמו יתברך המחולל בעזה"ר ע"י מהרסים מחרפים ומגדפים ר"ל, והאי תברותא קדישא העדה החרדית שומרים על טהרות הקודש בתורה ויר"ש ומשפיעים ג"כ בעקיפין על שאר החוגים שלא יטושטשו ויתרחקו חלילה מדרך הקודש, ואנו חייבים בכבודם ק"ו שלא לצערם או לגרום להם צער חלילה וחוששני שבאם יתפרסם שאני העני כתבתי לבני תורה שדעתי שלא כשיטתם בזה הגדון, שמא יראו בזה כעין פגיעה בכבודם, וכש"כ שהוא בתחום השפעתם, ואעפ"כ מי שרוצה לראות מכתבי בכדי לברר את ההלכה והדין לאמיתו אין ביכולתי למחות בזה רק מאוד מאוד אבקש שעכ"פ יהא הדברים בינם לבין עצמם ולא לפרסם זה לאחריו.

השי"ת ברוב חסדיו יתן לנו רחמים להנצל מגלות האחרון הלוה וישלח לנו גוא"צ בב"א.

דוש"ת

סימן ד

(משיב על דברי הגדול הנ"ל)

ב"ה יח' אור לייב אלול תשנ"ד לפ"ק.

ישאו הרים שלום וברכה למע"כ הגאון הצדיק המפורסם המאור הגדול לממשלת התורה והיראה כקש"ת מהר"ר ... שיחי לאו"ט אמן.

אחריה"ט כמשפט ובראוי למעלת בת"ר הרמה.

מרוכב ענותותי דמר פנה אל הערער הרשני להשיבו דבר את אשר עם לבבי, ואע"פ שמתחילה אמרתי מה האדם שיבא אחרי המלך, חזר מע"כ והרשני ויאמר המלך יבא. אך איתרתי קצת מפני שלא היתה דעתי פנוי לסדר הדברים.

(א) אכן גדר בעדי מע"כ הדרי"ג שאין להזכיר אנשים פרטים משום איסור לשה"ר, וא"א לעמוד בזה, כי א"א לדון על הדברים מבלי להזכיר את עושיהם, ולא נאסר לשה"ר אלא כשמרגל בחבירו, ולא כשיש צורך ותועלת בדברים, להתרחק ממעשים רעים, וגם הדברים מפורסמים בפני רבבות בני אדם, ועושיהם עושים אותם בפרהסיא גמורה לעיני השמש, ואינם סבורים שיש בהם שום גנות, ולא נתבוננתי לומר שמוחר לספר בגנותם שלא לצורך, וכאילו יצאו מכלל עמיתך ח"ו.

וגם בענין קבלת לשה"ר, הן אמנם פסק אדונו וללה"ה בחפץ חיים [הל' לה"ר כלל ר' ס"י] דמה שהתירו לחוש אין פירושו שמוחר להחזיק הדבר בספק שמא הוא אמת, אלא שצריך לחוש חששא בעלמא, כדי להשמר ממנו. אבל חילוק זה הוא דחוק מאד, וקשה להבינו, וכל טעמו אינו אלא משום דאוקי גברא בחזקת כשרות, ודבר זה צ"ע טובא, שהרי הוכיח שם בכמה ראיות דאיסור קבלת לשה"ר הוא לא רק בשמיעת האוזן, אלא ג"כ קבלת האמנת הלב. ונהי דאין עושים מעשה מספק משום דמוקמינן לגברא בחזקת כשרות, אבל בלבנו נוכל לחשוב דאפשר שהדבר אמת, דמאי שייכא חזקת כשרות בהאמנת הלב, דנזוי דגורה תורה בגורת המלך דאוקי מלתא אחוקי, ואין זו סברא, אלא דילפינן מבית המנוגע או שהוא

הלל"מ, היינו דאין מורין הוראה ופוסקין פסק על הספק, ואנו דנין למעשה כאילו לא נשתנה הדבר, ואע"ז דאפשר וכלפי שמיא גליא שנשתנה באמת. (ושמעתי ממו"ר מהר"ר יחיאל שלעזינגער ז"ל ראי' לדבר שאין זו סברא, שהרי הזורק גט לאשתו ספק קרוב לו ספק קרוב לה דמעמידן אותה בחזקת א"א, אטו נימא דכיון שעד עכשו היתה בחזקת א"א נתברר הדבר שנפל הגט קרוב לו, ובאמת הוא דבר פשוט וא"צ שום ראי'). ואיכ לא שייכא חזקה כלל בהאמנת הלב.

ועוד, אם אדם כשר אומר לבעל שאשתו זנתה, ואינו מהימן לי כבי תרי, אבל לבו נוקטו שמא אמת הוא ומבקש לגרשה, אטו נימא דאיסורא קעביד (וכמדומני שבשרית תשב"ץ מפורש שראוי לגרשה, אלא שאין ב"ד כופין אותו, ואם היא עצמה מודה שזינתה והוא מאמין לה, נחלקו הראשונים אם כופין אותו, אע"פ שהיא אינה נאמנת לו בשאר דברים, ולענין אחר האומר אשתך זנתה ספק רמ"א בשם מהרי"ק דדוקא אם בשאר דברים ג"כ נאמן לו, אבל בני"י שלהי נדרים יש הגה"ה ארוכה מ' מרדכי הלוי ומפסק גם בזה).

ואין זו סברא כלל לומר דמאן דמהימן כבי תרי מותר להאמינו, ומאן דלא מהימן כולי האי נחזיקנו לשקרן ודאי ויהא אסור להסתפק שמא אומר אמת, ולבו של אדם אונסו להחזיק הדבר בספק שמא אמת הוא (וגם עיקר ההיתר להאמין למאן דמהימן כבי תרי וכן להאמין לשה"ר בדברים הניכרים, לא מצינו בזה שום ילפותא, ואין זו קולא שהקילה תורה באיסור קבלת לשה"ר, אלא טעמא, דכיון שהדעת נותנת שהדברים הם אמת, הרי לבו של אדם אונסו להאמין בהם, ולא שייך כלל לאסור קבלת האמנת לשה"ר כה"ג).

וכבר הצעתי ספק זה לפני אדוננו בעל חוזה אי"ש וללה"ה והשיב, מי יכול לעמוד בזה, אין זה אלא לומדות, עכ"ל, הרי שפתי ברור מללו שא"א לעמוד בזה, אלא שלא הכריע אם מותר מעיקר הדין, ואולי לא רצה להורות נגד ספר חסד חיים.

(ב) והנה עיקר טעמו של מע"כ הדרי"ג הוא להתיר משום הצלת הדת. אמנם אין ספק שאילו עלה בידינו שכל שלומי אמוני ישראל יתרחקו מן

הרשעים כאיש אחד חברים, והשתתפות עם הרשעים תהא בעיני הכל כמו חילול שבת, שאז בודאי היינו צריכים להתבדל מהם כמו מן הצדוקים והקראים, אינהו בדידהו ואנן בדידן, ובודאי שהתבדלות כזאת היתה הצלת הדת האמיתית ומקיימת התורה בטהרתה לדורות הבאים (אע"פ שאין התורה צריכה להצלתנו ח"ו, אבל נתחייבנו להשתדל כפי כווננו), ואפילו אם יש מן ההמון הנמשכים ח"ו אחר כתות הרשעים, מ"מ עיקר השתדלותנו הוא לקיים את אמיתות התורה"ק לדורות הבאים (וכן מפורש ברמ"א י"ד סי' של"ד [סעיף א'] שמי שנתחייב נידוי, מגדיל אותו ואין חוששין שמא יצא לתרבות רעה). וכבר כתב בשו"ת חת"ס [ח"ו סי' פ"ט ד"ה ואלו] שכן היה ראוי לנהוג עם רשעי ומנו אחרי קבלת הרשיון מטעם המלכות, וכן נראה בספר אגרות סופרים במכתביו של ר' שלמה איגר זללה"ה, שרצה לגזור כן ביחד עם חכמי הדור והסכימו עמו חכמי אונגארן, אלא שר' יעקב עטלינער מאלטונא (בעל ערוך לגר) התנגד לדבר מפני שבגירי קהילתו עדיין לא התריסו כנגדו בפרהסיא, ולא רצה להביאם לכך, ועכ"ו התאונן ר' שלמה איגר ז"ל מאד על הדבר, שלא הצליח להוציאו לפועל. והרי הדברים ק"ו, שהרי אילו היה כח בידינו להעמיד משפטי הדת על תלם, היינו חייבים להלחם בהם בחרב וחנית ולשבור זרוע רשע, וא"כ כ"ש שהגנו חייבים להבדיל מעדת ישראל אם ירינו משגת. (ובשו"ת הרא"ש [כלל י"ח סי' י"ג] פסק והובא ג"כ ברמ"א באהע"ו [סוס"י קע"ו], שהרא"ש גזר לחתוך חוטמה של אשה אחת שוינתה, שב"ד חייבין לגדור פרצות הדת. וכן פסק בשו"ת הרא"ש בהל' עירובין [סוף כלל כ"א] למסור למלכות חכם א' שהחמיר בדיני עירובין נגד התלמוד כפי פירושי כל המפרשים).

אלא שבעה"ר אין כח בידינו לא להלחם בחרב ולא להבדילם, ואפילו לגדותם כדון אין בידינו, ולכן כיון שבלא"ה יש משומרי התורה שאינם חוששים להתרחק מהם, ומשתתפים עמם, מוטב שיהיו מרובין ולא מועטין, ויש בזה הצלה פורחא.

אכן כמה דברים אמורים, אם המשתתפים הללו באמת מכירים את הסכנה ומתכוונים להציל, שהם יודעים שאינם חברים ושותפים עם הרשעים הללו, אלא שהם כעין השתדלנים שהיו בדורות שעברו, אבל בעה"ר

ר"מ לעווין אינו חושב כן, הוא שמח להדיא על קיום המדינה, והוא חש בלב שלם להצילה מכל חשש היוק, וא"א לדונו לכף זכות כולי האי, שכל זה אינו אלא מפני חנופה לצורך הצלה, והלב ידע אם לעקל אם לעקלקלות, ומשמע בגמרא [סנהדרין כ"ו]. שאסור להפוך יותר מדאי בזכות מי שנראה עובר עבירה, שהרי קראם חשודים על השביעית ואמרו עליהם קשר של רשעים אינו מן המגין, והר"מ לעווין עושה מעשיו בפרהסיא ואינו מעלים כלל אפילו לפני אנשים פרטיים שהוא שמח על קיום המדינה.

ועוד, ע"י השתתפות אגו"י בממשלה, הטעו את כל העולם שיסברו שהרשעים אינם גרועים כ"כ, ולפני כמה שנים אמר בן גוריון ימ"ש בפירוש, שר"מ לעווין עזר לו ע"י השתתפותו, לעבור קשיים כאלו, שאינו יודע איך היה יכול לעבור עליהם בלעדיו.

ואלמלא השתתפה אגו"י, היו העולם מרגישים את הסכנה, והיו יכולים להלחם כנגדם, ועכשו כבר נשכח לגמרי מן ההמון החיוב להלחם נגד הרשעים, והרי ר"מ לעווין לימד זכות על ב"ג ימ"ש בפרהסיא ואמר עליו שהוא אדם המוקיר את המסורת, והדברים הללו לא אמר ר"מ לעווין כאן באה"ק שהכל יודעים שהוא שקר וחנופה בעלמא, אלא אמר כן בחו"ל, כדי להטעות את החרדים שם, ולהניאם מלהלחם כנגד המדינה, אטו כל כהאי גוונא יש להחיר משום הצלה. והרי אדרבה, זהו החורבן הגדול ביותר, להטעות החרדים בחו"ל, אשר יש בידם עדיין מעט כח להצילנו מיד הרשעים, והדבר ידוע, שאלמלא הפגנת החרדים בניו-יארק, היו גוזרים גיוס הבנות ושרות לאומי ח"ו, וגם ע"י הפגנתם שם, הוצרכו להרפות ידיהם מעט מן התימנים, וע"י הפגנתם שם ביטלו את המועדון הטמא שהקימו ע"י מאה שערים. וכמה וכמה דברים יש, אשר הרשעים נמנעים מהם רק מפני שמפחדים מפני היהודים בחו"ל, משום דררא דממונא, ותמיד היו אנשי אגו"י מעמידין פנים כאילו הם מתנגדים להפגנות הללו, וכל זה משום חנופה לצורך הצלה, וסוף סוף, אין לך דבר, שלא יוכלו להתירו משום הצלה, אם מוסרים את ההכרעה לר"מ לעווין.

והנה בבחירות הראשונות היה אחד מנציגי אגו"י ה' לעווענשטיין נ"י, והוא השתדל כמה וכמה פעמים להצלת שומרי התורה וצרכי הדת.

ולא הסכים עם הנהגתו של רי"מ לעזוין, וסופו היה שהיה מוכרח להסתלק ממקומו, ולקחו תחתיו אחרים שאינם מתריסים כנגד רי"מ לעזוין.

וכבר היה מעשה, שהמיניסטרים המורחיים לא השתתפו בשיבות הממשלה כמתאה על הכנסת בשר נוי"ט לארץ, אבל רי"מ לעזוין השתתף, וב"ג ימ"ש אמר לו אז, שהוא מחשיבו מאוד בתור אדם היודע שיש ענינים יותר חשובים מעניני כשרות.

ועוד יותר מזה, כאשר הביאו לא"י את רבבות אחב"י מארץ תימן, וגזרו עליהם שמד גמור רח"ל, והיה רעש גדול באמריקא, עד שהוצרכו למנות ועדת חקירה, ואז הרעיש ה' פנסק מיניסטר המזרחי מאד מאד על הדבר, אבל רי"מ לעזוין היה נחבא אל הכלים, ולא אמר אלא שכמעט ברור אצלו שהיתה תעמולה בין התימנים, שבא"י אינם צריכים את התורה ח"ו, וכל זה עשה רי"מ לעזוין מפני שהיה מפחד שמא יאמרו שהוא עשה את הרעש בחו"ל.

אם באמת רי"מ לעזוין רוצה להציל, אסור לו לפחד, ואם חכונת נפשו אינה מסוגלת לכך, אסור לו להיות המציל.

והנה הרשעים גזרו גזירה בעוה"ר, שאין לסדר קידושין לנערה פחותה מבת י"ו, אא"כ הרתה לזוגנים רח"ל וכדומה, ועל הזנות אינם מענישים לפי נימוסיהם אלא בפחותה מבת ט"ו (ולמעשה אין מענישים כמעט כלל), ואם עברו על הגזירה ונישאו מפרידים אותם, אם אפשר ע"י גט מעושה או ע"י מאונ. חוק זה הוא פשוטו כמשמעו, איסור לסדר חו"ק כדמו"י, והכוונה ברורה כעצת בלעם הרשע, כי בזה"ו הרי זה עיקר כח הפיתוי של הרשעים. והממונה על ההוצאה לפועל של הגזירה הוא שר הסעד, והיינו רי"מ לעזוין הוציא לפועל חוק זה במשך כמה זמן.

קשה מאד להעלות על הדעת, שיש לרי"מ לעזוין איזה הרגש של חרדת דינו של הקב"ה, כי איד אפשר לישראל כשר לעשות דברים כאלו, אפילו אם ימצא לו איזה היתר מן הדין. הרי דבר כזה היה ראוי לכל ישראל כשר, שלא יבא אצלו כלל לשום שיקול דעת אם מותר או אסור, אלא היה צריך להרחיקו בשתי ידים מרוב מיאוס.

ואנשי אגו"י מטעים את העולם שמצילים הרבה, בזמן שצועקים ע"ד הפצת בשר חזיר, וכן צועקים ע"ד חילולי השבת. והדבר ידוע שלא התקלות הללו הם העיקר, כי ישראל כשר אינו מצוי להכשל בזה, ואין בידינו לכופף את הרשעים על שמירת התורה, הולעיסהו לרשע וימות, וכל המלחמה שלהם ע"ד השבת וחזויר הוא סמיית עינים, כדי שע"י לא יהא ניכר שעזבו את הדברים העיקריים, והפקירו ממש כמעט כל החינוך, והסתפקו בורם שלהם (אשר אין להאריך עליו כעת), וכל בני העולים החדשים הפקירו לכפידה, וכן הכפייה על הדת אשר היתה בתקפה כמה שנים, וכמדומה שנחלשה אחרי שעזבו אגו"י את הממשלה, וכן ענין גיוס הבנות שהביא לידי מכשולים נוראים, וסו"ס אם יש עדיין קצת תקומה לישראל כשר בא"י, הרי זה מחמת הפגנת החרדים באמריקא. וענין הגדנ"ע המשחית את כל הגווער, ובסרט את כל ילדי המעברות מן העולים החדשים, ואגו"י אינה פוצה פה. ואני הייתי בכמה וכמה כפרים, ובדרך הטבע ח"ו נכרתה התקפה לגדל דור של שומרי תורה, ואפילו הזקנים כבר נחלשו מאד בשמירת התורה. ומה תועלת יש בכל זה, שאנשי אגו"י מבקשים שלא ימכרו חזיר לאפיקורסים ומשומדים, ושהרכבת לא תחלל שבת, בזמן שע"י שוכחים את העיקר.

ובאמת הצלה גדולה ועצומה היא, שיש עדיין קצת מן המקנאים קנאת ד"צ פעה"ק, שאינם משתתפים כלל בכל הענין, וע"י נשבר כח השטן הרבה יותר, מאשר ע"י כל ההשתתפות של אגו"י, והכל יודעים ומודים שכן הוא האמת, אבל רי"מ לעוזין מגדף תמיד את נטורי קרתא, ואנשי אגו"י פעה"ק משתדלים בכל כחם תמיד לשבור את העדה החרדית והרכנות שלה, ואפילו בעניני כשרות עושים מכשולים עצומים, וגרמו לבטל את השחיטה זה כמה שנים, ועוד דברים כאלה, וא"א להאריך בזה כעת.

קצרו של דבר, אפילו אילו היה אפשר להציל בדרך של השתתפות, ואפילו אם אין איסור בדבר, מ"מ הרי רי"מ לעוזין אינו נאמן בשליחותו כלל, ואדרבה הוא מזיק מאד מאד.

ומלבד כ"ו הרי עיקר כוונת הרשעים ביסדם את מדינתם היא להעביר את ישראל על הדת, ולו יצויר שיגברו עליהם החרדים, ויכופו

אותם להתנהג בדרך התורה, היו עושים כל סודקי, כדי שהמדינה תתבטל, וכל מה שהסכימו לשותפות אגו"י, הוא מפני שהם יודעים שהכח בידם, הם שולטים על המוני העם ומעבירים אותם על הדת אם בפיתוי או באונס, וכ"ש כיון שאנשי אגו"י הם מיעוטא דמיעוטא כלפי הרשעים, ואין להם שום תקוה בדרך הסבע שיתרבו במספר חשוב, הרי אין כאן שום אפשרות של הצלה אמיתית.

ב. בענין הודאה בע"ז כתב מע"כ הדר"ג שגיליתי פנים בתורה שלא כהלכה ח"ו, ולא הבנתי, כי מגלה פנים נקרא דוקא המפרש נגד הכתוב והמקובל, אבל הטועה בשיקול הדעת אינו מגלה פנים כלל. ובעיקר הענין כתב מע"כ הדר"ג, שאין זו הודאה מה שנכנסים לכנסת, וגם שהאומר שמדינה זו אתחלתא דנאולה ח"ו, אינו אלא טועה ולא רשע וכופר.

והנה בודאי א"א לנו לדון את כל הטועים כרשעים וכופרים, כי לכל העם בשגגה, אבל מחשבת הטעות הזאת היא מוזשבת כפירה, שדעה זו היא נגד האמונה המפורסמת והמקובלת בכל ישראל מענין ביאת המשיח ב"ב, ולא יתכן שיתוקן עולם במלכות ה', ע"י כופרים ומורדים, וגם כל המדינה מיוסדת על כפירה בסגולת ישראל מכל העמים ובהשגחה פרטית ובתורה מה"ש. וכל ענין הכנסת, אינו אלא להוציא לפועל ולקיים מחשבת הכפירה הזאת, לחוקק חוקים ע"פ הברעת רוב דעות, וכל חבר הכנסת הוא שותף בהקמת ע"ז, אם באונס או ברצון אם בשוגג או במזיד, אבל עכ"פ הוא אחד מן הדיינים והשותפים של ב"ד הדנים ע"פ הברעת רוב דעות בענין עיקרי הדת. וכל חבר הכנסת מצהיר ע"פ נימוסיהם בפרהסיא שהוא נאמן למדינה וחוקיה. וכל מיניסטער צריך להשבע שבועת אמונים למדינה ולחוקיה. ולא עוד, אלא רי"מ לעווין חתם במו ידיו, על תעודת יסוד המדינה בשנת תש"ח. ולא יבשה ידו בחתמו, כמו שאירע לירבעם הרשע בהקטירו לע"ז, כי ירבעם מלך הגון היה וראוי ליעשות גם על ידו (כעין שאמרו על נבוכדנצר) [בתענית י"ח ע"ב].

והדבר ברור שכל זה הודאה גמורה בע"ז, אלא שמע"כ הדר"ג מתיר, מפני שהכוונה מפורסמת, שבלבם אינם מודים בזה, אלא כוונתם

להציל, והנה אפילו אם נאמר שבאופן כזה הודאת הפה לא מיושבת הודאה בע"ז, אבל הרי אין כוונת לבם מפורסמת כלל, שהרי יש כמה וכמה מן אנשי אגו"י שבאמת גם בלבם מודים בטובת המדינה רח"ל מהאי דעתא, והם משתתפים בכנסת, מפני שיש להם זכות אורח במדינה כמו כל התושבים, ונכנסים לשם מפני שהם מפלגה כמו כל המפלגות. אלא שהם מדמים בנפשם, שההודאה במדינה אינה כפירה, וכי החוקים אינם היפך התורה. (ורא' לדבר שהם מדמים כך, שהרי רי"מ לעווין אמר כמה פעמים בפריהסא, בשהיה עדיין מיניסטר שאם יתקבל איזה חוק נגד התורה יתפטר מיד, ולא חלי ולא מרגיש איש זה, שכל יסוד ענינם הוא נגד התורה, וגם חוקים רבים הם בפירוש נגד התורה, ובפרט את התו"מ ביטלו לגמרי. אלא שרי"מ לעווין אינו רואה את האמת, והוא טועה ומטעה אחרים).

ואע"פ שהאמונה במדינה היא דעת כפירה, מ"מ נוכל לדון את ההמון המאמין בה לכף זכות, שאינם רשעים וכופרים, שהרי כמה גדולים היו מאמינים בש"ץ ימ"ש קודם שהשתמר, ולא רגו אותם ככופרים. (ואפילו מהר"ר יעקב עמדין ז"ל מכיר את בעל כנה"ג ז"ל בדרך כבוד, בסידור שלו בהל' ט"ב.)

אמנם הרמב"ם כתב שהאומר שהבורא ית"ש הוא גוף הוא מין והראב"ד השיגו, ור' אלחנן וואסערמאן כתב בשם הגר"ח מבריסק לדעת הרמב"ם, שבכפירה אין טענת אונס, וכן כתב דון יצחק אברבנאל בספר ראש אמנה לדעת הרמב"ם שהכוב בעיקרי הדת כבר יסיר הנפש מהצלחתה כמו שסם המות ממית את האוכלו אפילו בשוגג או באונס.

אמנם ע"כ א"א לומר כן (שאין טענת אונס בכפירה), אלא דוקא בעיקרי הדת, שהרי שהכופר אפילו בדקדוק אחד מד"ס נאמר עליו כי דבר ה' בזה, אבל מי שלא למד אותו דקדוק, פשיטא דאינו כופר, וגדולה מזו הוכיח אדוננו וללה"ה בחזון אי"ש (ביד"ד) [בדפוס החדש סי' ב' ס"ק י"ח] דהכותים אע"פ שאינם מודים בחושבע"פ אין דינם ככופרים משום שסבורים שהתורה שבידם היא כל התורה, ולכן שויטתם אינה נבילה. (ומתוך הדברים הללו נתיישב מה שהשיג דון יצחק אברבנאל על הרמב"ם, דע"כ לא שייך להניח שום עיקרים בתורה, שהרי הכופר בפרט קטן

שבתורה ממילא הוא כופר בתורה מה"ש, והסכים עמו הרדב"ז כמ"ש הרב חיד"א בשם הגדולים, אבל ע"פ הנ"ל מוכרחים אנו לומר לדעת הרמב"ם שיש עיקרים שאין בהם טענת אונס. אבל הוראת שם עיקר לדעת הרמב"ם אינה כפי מה שפירש ר' יוסף אלבו בספר העיקרים, שעיקר נקרא כל דבר שאם הוא יכול ממילא יפול כל בנין הדת, ומתוך כך השיג על חשבונו של הרמב"ם בענין י"ג העיקרים. אבל דעת הרמב"ם היא שאותן י"ג עיקרים מקובלים באומה הישראלית בפי כל אשר בשם ישראל יכונה, ואפילו נשים ועמי הארץ שלא למדו תורה מעולם, מ"מ חייבין לדעת אותם ולהאמין בהם מפני הקבלה, ובעיקרים הללו אין טענת אונס, ואף ע"ה חייב להאמין בתורה מה"ש, אלא שאינו יודע מה כתוב בה, והוא ישראל כשר, מפני שאלו היה יודע, היה מקבל ומאמין ומקיים כל התורה. ואף הראב"ד אינו חולק על הרמב"ם אלא במי שנמשך אחר פשוטי המקראות והאגדות, מפני שאמונתו בתורה עצמה, היא הביאתו לידי טעות, ולא ידע להכריע ולפרש הדברים בדרך משל, אבל בענין אחר אפשר שגם הראב"ד מודה שאין טענת אונס בכפירה, וכמדומני שכן ראיתי באיזה ספר.

ולכן הטועה בפרטי עניני המשיח, מפני שנמשך אחר ההמון, ואחר מאשרים מתעים, יש לדונו לכ"ז, שאינו נקרא כופר ורשע, מפני שהוא מאמין בעיקר ענין ביאת המשיח, ולכן ג"כ אלו שנמשכו אחר הש"ץ ימ"ש, לא דנו אותם ככופרים, עד שהשתמד.

אבל בעיקר הענין, לא ידענא מה בין המאמין בש"ץ ימ"ש למאמין במדינה זו. הש"ץ ימ"ש היה מקצץ בנטיעות, והמדינה בנויה על כפירה בעיקר, הש"ץ ימ"ש היה אומר שהתורה בטלה ח"ו, ואמונת המדינה היא כפירה במתן תורה מעיקרה.

ובעיקר הענין אם מותר להודות בע"ז לצורך, כבר כתבתי שקיי"ל שאסור לומר שאינו יהודי, מיהו יותר מזה י"ל שאפילו מראית העין דע"ז נאסר ביהרג ואל יעבור כמ"ש בפ"ק דע"ז דף י"ב ע"א דאסור לשחות לשחות ממעין המושך לפני ע"ז, ואמרו שם דאפילו במקום סכנת צמא אסור, והראשונים נחבטו מאד למצוא היתר ליכנס לבית ע"ז משום פיקו"ג וחלקו בין הנראה כעובד לצלם ממש, למי שנכנס רק לבית גרידא,

א) ועוד יש לומר דלהרמב"ם המגשים דומה לנוחן כבוד מלכות לאנדרטי של מלך מפני שהוא סבור שזהו המלך ולהראב"ד דומה למי שסבור שהמלך לבוש בגדי הדין ולא בגדי מלכות דמ"ס נוחן כבוד למלך עצמו.

והר"ן כתב דמ"ש בגמרא דמיית לאו דוקא אלא שזוהו קרוב למות.
והרמב"ם כתב בסהמ"ש פ"ק דע"ו, דבית ע"ו אסור לנו כמעט לראותו,
ולשיטת פירושו שם אסור לדור בעיר שיש בה ע"ו.

ויש לומר דהכניסה לכנסת אינה כעובד ע"ו ממש אלא כנכנס לבית
ע"ו, אבל מ"מ הצהרת האמונים למדינה ולחוקיה היא לכאורה
הודאה ממש.

והרמב"ם כתב באגרת השמד ודוקא על מעשה חייב למסור נפשו ולא
על הודאת הפה. וקשיא טובא דהא משנה שלמה שנינו
המקבלו באלוה והאומר לו אלי אתה חייב, ושמא י"ל דמקבל באלוה
חייב כמעשה דאתקיש לזביחה כמו שפירש"י, אבל הרמב"ם לא מיירי
התם אלא במודה בנבואת אותו משוגע, שבעצם הדברים אין כאן הודאה
מפורשת בע"ו, אלא שהיא גורם לעזיבת כל התורה, כמ"ש הרמב"ם
שם בתחילת האגרת. (מיהו בדברי הפוסקים לא מצאתי היתר זה, ולא
התירו אלא לישנא דמישמע לתרין אנפין, וגם הרמב"ם לא הביא ע"ו שום
רא"י אלא מדלא מצינו דאמרו דחייב ליהרג אלא במעשה, ש"מ בדדיבור
אינו חייב.) [ובלקט הקמח למהר"ם חאגיז בה"ל ע"ו בשם הרדב"ז כתב
דלענין יהרג ואל יעבור חייבא אמונת ישמעאל כע"ו גמורה שהמודה
בה כופר בתורת משה].

וע"פ הדברים האלו היה מקום לומר דבמקום סכנה מותר לומר שהוא
נאמן למדינה ולחוקיה, דדמי למודה בנביא סקר. אבל הרי הרמב"ם
עצמו כתב באגרת השמד בסופו, וגם פסק כן בהלכות דעות, דבאופן כזה
צריכים לעזוב את המדינה, שכופין בה על ההודאה, וא"כ מוטב לעזוב את
הכנסת, כדי שלא יבאו לידי הודאה. [וכ"כ דלדברי הרדב"ז הנ"ל אין
מקום להקל]. [וע' לקמן בקונטרס זה בס"ה סעיף ב'].

ועל כל פנים, כמדומני שקשה מאד ליכנס בפרצה דחוקה כולי האי,
ובפרט שההצלה אינה ברורה כלל, והמצילים אינם נאמנים.

ג. בענין התחברות לרשעים והחזקת ידיהם וחנופה, כתב מע"כ הדר"ג
דהתחברות לא נאסר במקום סכנה רוחנית ואפילו גשמית, ורי שמעון

סופר היה חבר הפרלמנט, ותנופה באמת צריכה לשיקול גדול, אבל מותר להחניף כדרך שמחניפים לגבר אלים, וגדולי ישראל היו יוצאים לקראת מלכים עם ס"ת.

והנה כבר כתבתי שאם יתחברו באמת רק לצורך מצוה, אז אין איסור, אבל הם מתחברים ג"כ שלא לצורך כלל, וגכנסים לממשלה, ומקבלים אחריות משותפת, ואם כל זה צורך מצוה הוא, היה ראוי להכריע ע"פ גדולי ישראל, ולא רי"מ לעזוין ע"ד עצמו, ומוטב היה אילו היו הגכנסים לכנסת רבנים כמו שבפולין היה ר' מאיר שפירא ור' אהרן לעזוין מרישא, ואז היו יכולים להאמין להם יותר בהכרעותיהם.

והראיה שהביא מע"כ הדר"ג דמותר לעשות שותפות עם גוי, ולא נאסר אלא שמא יתחייב לו שבועה, לכאורה פשיטא דהמוצא להתפרנס בלי שותפות גוי, צריך להמנע מלהתחבר לו, דלא עדיף מרשע ישראל, ורק לצורך פרנסה מותר, שהרי אפילו לפני אידיהן התירו בגולה [ע"ז ז' ע"ב, י"א ע"ב]. [ומצינו שהחמירו רז"ל על הדר בחצר עם הגוי (בעירובין ס"ב ע"א), ושלא ליקח הימנו ריבית (בב"מ ע"א ע"א) שמא ילמד ממעשיו].

ומה שנכנס ר' שמעון סופר לפרלמנט אינה תמיה, כי כדאי ע"פ ד"ת כל עם מאו"ה צריך לעשות לו איזה הנהגה ומשטר, וב"ג נצטוו על הדינין. [ודו"ק בפירש"י גיטין ס' ע"ב ד"ה כשרין וד"ה חוץ], וכאשר נתמעטה שנאת הדת בזמן האחרון, נתנו זכויות שוות לכל תושבי המדינה ואין זה אלא כמו שותפות במד"מ המשותף לכל התושבים, ואין כאן הודאה בשום ענין מדתיים, ור' שמעון סופר היה יושב שמה כאזרח יהודי, וכבר כתבתי שאילו היו אנשי אגו"י יושבים בכנסת כמו הערביים, שיושבים שם בעל כרחם, אז ודאי יש לומר שאין כאן התחברות.

ובכלל אין שום דמיון בין ממשלות או"ה למדינה זו, כי מעת שגלינו מארצנו באה"ק נצטוונו מפי הנביאים לקבל עלינו עול גלות שנגזר עלינו מן השמים, כמ"ש ודרשו את שלום העיר אשר הגליתם שמה, ואמרו שצריך ליתן מסים וארנוניות אפילו למלך המבקש לכפות לע"ז,

כמ"ש חנניה מישאל ועזריה לנבוכדנצר אם למסים וארנוניות מלכא את. וכך גורה חכמתו ית"ש כמ"ש כי הגוי והממלכה אשר לא יעבדו את נ"י יאבדו. והרי דניאל היה טקיד ושר נאמן לג"נ ובלשצר וכל עילה ושחיתה לא יכלין להשכחה ליה, כאשר העיד הכתוב. וכן עשו גדולי ישראל בכל משר הגלות המר, כגון ר' חסדאי אבן שפרוט, ור' שמואל הנגיד, ודון יצחק אברבנאל.

אבל אלו הרשעים עם מדינתם אינם אלא שלוחי השטן, ואע"פ שבדאי גם השטן הזה קיבל רשות מן השמים, אבל לא מצינו בשום מקום שעלינו להיות נאמנים לרשעי ישראל וכל שכן לכופרים, והגלות נגזר עלינו להתפור בין האומות, אבל גלות זה אינו אלא גלות ערב רב כמ"ש הגר"א באבן שלמה, שיהיה כן בעקבתא דמשיחא. ואין זה מלכות, אלא כעין מלכות בן נצר, [כתובות נ"א ע"ב] וכליסטים בעלמא דמו.

ד. בענין חילול השם כתב מע"כ הדור"ג שהוא כבוד השי"ת שיש כאן מפלגה שעיקר הפרוגרמא שלה הוא שמירת התורה, אבל פועלי אגו"י אינם כן שמשוים או מעדיפים צרכי הגוף לצרכי הדת.

הנה ראיתי הפרוגרמא של אגו"י, ויש בה נאמנות גמורה למדינה, ונזכר בה הגברת כחה של צה"ל (הצבא), והם מבקשים להוכיח שהם נאמנים למדינה כמו כל המפלגות, ולהראות שמעלילים עליהם בשקר שהם אנטי-ציונים. וכמדומני שבענין הפרוגרמא אינם טובים מפועלי אגו"י, וגם חברי פועלי אגו"י אינם גרועים מחברי אגו"י, אלא מנהיגי פועלי אגו"י הם נכנעים לרשעים עוד יותר ממנהיגי אגו"י.

והנה אדוננו וללה"ה כתב בחזון אי"ש שאסור להשתמש בעלעקטרי בשבת, ואפילו אם נעשה באופן שיש להקל בו מעיקר הדיון, משום איסור חה"ש, שמראה שאיסורי שבת קלים בעיניו, ועכשיו הרי הדברים ק"ו, שאפילו אם יצטרפו כל ההיתרים, מ"מ בהשתתפות עם הרשעים מראה שיסודות התורה קלים בעיניו.

וידעתי שיש להשיב ע"ז, וכיון שזה צורך להצלת הדת, אין כאן זלזול בתורה, אבל מה אעשה, ואין דעתי מתקררת בתשובה זו, ובפרט

שאין צירי אגו"י יושבים שם כמו ערביים, אלא כמו יהודים בעלי זכות שוות וכחברים בין חברים.

וענין חיזוק אגו"י שכתב הדר"ג שהוא ענין נחוץ וכל גדולי הדור שעבר הסכימו ע"ז, הנה מנהיגי גטורי קרתא בעצמם היו חברי צעירי אגו"י, ואח"כ פירשו, כי אגו"י של היום אינה דומה כלל לאגו"י של אז, ואין להאריך בדברים מפורסמים, והרי כיום אין בין אגו"י למורחי שום הבדל יסודי, אלא שרוב חברי המורחי אינם מדקדקים במצוות כ"כ כמו רוב חברי אגו"י. ובדאי יש מקומות חמשים, שיש צורך גם במורחי וכ"ש באגו"י, אבל אשרי מי שאומנותו בסס ואוי למי שאומנותו בורסי, ופשיטא שאין לסייע בגלוי את המורחי, אע"פ שצריכים לו לפעמים, וה"ה אין לסייע בגלוי את אגו"י.

ומה שכתב מע"כ הדר"ג שנשתתפו עם פועלי אגו"י ע"פ עצת גדולים שרצו למעט השנאה בין החרדים, אבל הרי ידוע שמעיקרא רצו לעשות שותפות גם עם מזרחי, וכיון שהמורחי בעט בהם הוצרכו לעשות רשימה לעצמם, ופא"י לא בעטו בהם, והטעם שנשתתפו עמהם, אינו מפני שחוששים לשנאת חנם, אלא מפני שברשימה מאוחדת מצליחים יותר, וגם פועלי אגו"י אינם רעים כ"כ בעיניהם, אלא שכל אומן שונא בני אומנותו וכל מפלגה שונאה את המפלגה האחרת.

וגם הדבר ידוע שמנהיגי אגו"י אינם שואלים בעצת גדולים אלא ערשים הכל על דעת עצמם, ואם יש להם לפעמים איזה צורך בהוראת רבנים כדי להטעות את ההמון, אז שואלים רק אותן רבנים שהם יודעים שיסכימו להם. וכל ענין מועצת גדולי התורה הוא זיוף נורא מאד, חס לבי בקרבי מדי דברי בו, ומה לי להאריך בדבר המפורסם. [ע' לקמן בקונטרס זה סי' ח'.]

ה.) בענין איסור הב"ד כתב מע"כ הדר"ג שסתם תושבי העיר שלא קיבלו עליהם בהדיא הב"ד של העדה החרדית, אין חייבין לשמוע להם והולכין אחר הרוב.

אמנם א"כ יהיו חייבין התושבים הללו למנות להם ב"ד ומורי תורה לעצמם כדכתיב שופטים ושוטרים תתן לך וגו', וכאמת כל אחד

מישראל צריך לפעמים איזה הוראה, וגם הם שואלים אצל הרבנים הממונים בעיר, אלא שבחרים להם איזה רב שירצו, וכל המקיל להם יגיד להם, ואינם מקבלים אלא אותן הוראות שהם מרוצים מהם.

ובעיקר הענין אם יש כאן הכרעת הרוב, הגה אחרי רבים להטות לא נאמר אלא בב"ד שהדיינים נשאו ונתנו יחד, ואח"כ עמדו למנין, ואז המיעוט חייב לבטל דעתו נגד הרוב. ובמחלוקת הפוסקים שלא עמדו למנין, יש רשות להכריע כדעת המועטין, ואם א"א להכריע אז הולכין אחר הרוב, דמסתמא האמת עם המרובין, ואין חוששין מספק לדעת המיעוט, שהרי גם ברובא דליתא קמן אולינו בתר רובא, ויש לדמות רוב במחלוקת הפוסקים לרובא דליתא קמן, [דכללא הוא בכה"ת זיל בתר רובא בכל גורבא].

אמנם בגידון דידן, א"א לברר אם יש כאן רוב, חזא שהרי כמה ת"ח הם שדעתם מטכימה עם הוראת הב"ד, אלא שאין באים על החתום, מפני שאין זה מדרכה של העדה החרדית לאסוף חתימות לאפושי גברי, ודי לנו בחתימת הב"ד הממונה בעיר.

ועוד, הרי כמה ת"ח לא הורו כלל בדבר, ובפרט האחד המיוחד שבדורנו אדוננו הגאב"ד דבריסק נ"י, וכן יש כמה מרבני אגו"י שלא חתמו כגון הרב ... נ"י והרב ... נ"י (וגם הרב ... נ"י לא חתם, אלא שאין לצרפו בזה, דהא לאו מסעמייהו נמנע מלחתום כידוע).

אמנם, העיקר הוא, כי א"א לצרף במנין את כל חותמי הכרח של אגו"י, וקצת קשה לי לכתוב על ענין זה בכירור, אבל אמרו בירושלמי שלהי ביכורים דהני דמתמנין בכספא אין עומדין בפניהם ואין קורין אותן רבי, וטלית שעליהן כו', והובא ברמב"ם הל' ת"ת ובמהרש"א פ"ק דסנהדרין, ופירושו דאסור לעמוד לפניהם ולקרותם רבי, דאילו בא להשמיענו היתר בעלמא, פשיטא מאי קמ"ל, כיון שאינם ת"ח אין חייבין בכבודם, ובירושלמי שם איתא דר' זעירא וחד מרבנן הוו יתבי ועבר עליהן חד מהנהו דמתמני בכספא וא"ל ההוא מרבנן לר"ו נעביד נפשינ גריסין ולא ניקום מקמיה, ובמדרש שמואל פרשה ז' מסיים עלה א"ל

ר"ז אנא בפירוש לית אנא קאים מן קמוי (וקצת פלא, שהגר"א בהגהותיו לירושלמי לא הגיה בן ע"פ המדרש, דפשיטא שהמאמר הזה לא נשמט אלא בס"ס). הרי מבואר דחברו של ר"ז ביקש אמתלאות כדי שלא יצטרך לכבד אותו אדם, ור"ז שם גפשו בכפו, ובלבד שלא לכבדו. והדברים ק"ו, שבזה"ו יש אנשים המראים עצמם כח"ח ומנהיגים שררה על הציבור, ומפני שפלות דורנו אינם צריכים אפילו ליתן ממון עבור מינויים, ומיום שגברה אגרופה של חנופה אין אדם יכול לומר לחברו מעשי גדולים ממעשיך, והגר"א בביאורו על מגילת אסתר ע"ד הרמז כתב דמ"ש בעקבות המשיח חוצפא יסגא ענין החוצפא ההיא שמעמידן דיין שאינו הגון וז"ש נערים פני זקנים ילבינו ניתא אבל זקנים יעמדו מפני נערים מי הכריחן לכך אלא שגברה החוצפה ואפילו בגדולי הדור.

והנה ידוע שמנהיגי החסידים הקוראים לעצמם אדמו"ר אינם בחוקת ת"ח עד שיתברר (ואבל אם יתברר שהם ת"ח נראה שיכולין לסמוך על הוראתם שהרי אדוננו זללה"ה סמך הרבה על הגר"ז במשנה ברורה, וכל שכן בזה"ו ...). וראשי הישיבות ג"כ ע"פ רוב אינם רגילים לאסוקי שמעתא אליבא דהילכתא כידוע, וגם מצב הרבנים אינו טוב כידוע, ואין צורך לפרש יותר. [ע' בהקדמת קונטרס זה סעיף ג'].

ואפילו הרב ... נ"י שהוא מפורסם לבקי בהוראה, שלח את חתנו נ"י לבקש מחילה מן הרב דסאטמאר נ"י, והתנצל שלא בירר את דעת התורה בענין זה, ולא חתם רק מפני שכבר חתם הרבי ... נ"י, (דבר זה נחפרסם פעיה"ק בבירור), הרי משכח"ל בעוה"ר, שחכם מפורסם יודה בפה מלא, שחתם על פסק הלכה ומודיע שדעתו דעת תורה (כן הוא לשון הכרוז) ולא סמך אלא על איש אחר שלא נודע אם הוא ת"ח, אלא שנראה בעיניו שהוא צדיק. והרי אפילו בב"ד שעמדו למנין והלכו אחר הרוב קיי"ל [בסנהדרין ל' ע"א] דכותבין מדבריהם נזכרה פלוני ואין כותבין סתם זכאי וחייב משום דמחזי כשקרא, ואפילו למ"ד כותבין סתם, היינו משום שאינו שקר, שהרי הדיין האחד בטל לגבי השנים, וגם הוא מודה, שע"פ הכרעת הב"ד פלוני זכאי ופלוני חייב, ואין כאן שקר אלא מחזי כשקרא, ובוזה"ו בעוה"ר איש כל הישר בעיניו יעשה.

וכך דייקנו שפיר, לא פשו לן אלא יחידים ממש שהוראתם הוראה, ושמא גם בזה יש עדיין לערער, וא"צ לפרש יותר. ועכ"פ לא ידענא היאך אפשר לברר היכן הרוב. ואם נשבור את הכח והמרות של הב"ד, הרי נעשה הכל הפקר, ואפילו אם יש לדקדק בזה, מ"מ למגור מלתא אנו צריכים לעשות חיזוק לדברי חכמים, וא"כ מה כח ב"ד יפה.

(ו) בענין שכתב מע"כ הדר"ג שבודאי אין שום אחד מחברי העדה החרדית שומע בקולו, הנה ישנם פניה"ק אנשי נטורי קרתא, והם המה הקנאים שאינם משנים את דעתם מפני שום חכם, אבל בין חברי העדה רבים הם, ... שהעיקר בעיניהם הוראת הב"ד, ובודאי יש כמה וכמה בני תורה המתחשבים בדעתו של הדר"ג, אכן בפעם הזאת צדקו דברי הדר"ג, כי מי שלא רצה להשמע להוראת הב"ד, כבר מצא לו מקום לסמוך על ר' ... נ"י, ומי שלא שמע לו, ג"כ לא שמע להדר"ג.

ועכשו הנני צריך לבקש מחילה ממע"כ הדר"ג, כי מרוב שיחי וכעסי דיברתי עד הנה, ולא היה ברצוני להטריח, אבל כיון שהדר"ג נתן לי רשות להשיב, הייתי מוכרח לפרש את אשר בלבבי.

וצר לי מאד, מעי חמרמרו, כי שטפחנו שבולת מים הזידונים, האמת הולכת לה עדריס עדריס, וקטיגוריא משתלחת בין ת"ח, וחושך הבפירה יכסה ארץ, וערפל התאוות לאומים, ואין לנו להשען אלא על אבינו שבשמים, אשר ישוב וירחם את ירושלם, ויקבץ לתוכה יפת פעמים, והמוזמנים לה כעב תעופינה בכנפים, והדר"ג בתוכם עם כל הכתוב לחיים, ויחתם לאלתר עם כל יהודה ואפרים, ושכרו כפול מן השמים.

כעתירת המשתחווה מרחוק ומבקש להתאבק בעפר רגליו

סימן ה

בציה ה' מרחשון תשכ"ו לפ"ק

שאלה איש אחד הישב בק... ש... נפשו בשאלתו אם מותר להשתתף בבחירות למועצה המקומית. במקום זהו איכא ריעותא יתירא כי כל הדתיים (ובכללם המזרחי) נתאחדו לרשימה משותפת. ועוד כי הראשון שברשימה (שהוא ודאי יהא נבחר) הוא ממפלגת המזרחי, ועוד ריעותא טובא כי איש זה בעצמו כבר היה כשנים שעברו הנבחר מטעם הדתיים אבל בגד בהם ומכר א"ע לרשעים להנאת עצמו והצביע עמהם כרצונם. אלא שעכשו כשהו הדתיים לחתום שלא ישנה באולתה, וצ"ע אם כבר יצא ע"ז מן החשר או דילמא חיישינן דאיערומי קא מצרים.

תשובה הגה להשתתף בבחירות לבית המינים הקרוי כנסת, ודאי הדעת נוטה להכריע לאיסור, משום דהוה כמודה בע"ז או עכ"פ מיחוי כמודה בע"ז, ואין להתיר אפילו אם ע"ז תהא איזה תועלת, שהרי כל עיקרו של בית המינים הקרוי כנסת אינו אלא שררות ליסטים הקוראים לעצמן מלכות ישראל וכופין את ישראל לעבור על דת והם כופרים בעיקר ובביאת המשיח ובסגולת ישראל מכל העמים, וכל הנבחר להשתתף בשררה זו (הנקרא חבר הכנסת) צריך להחרות בפיו שהוא נאמן לאותן ליסטים ולגימוסיהן (כלומר למדינה ולחוקיה), וא"כ כל הבוחר את חברי הכנסת הרי זה נמודה (או מיחוי כמודה) שליסטים הללו הם ח"ו מלכות ישראל. [והארכנו בדבר בקונטרס זה בס"א וס"ד].

אבל מועצה מקומית אינה בית מינות או בית ע"ז מעיקרה, אלא דומה לשבעת טובי העיר, ומ"מ יש לפקפק טובא בהיתר זה שנהגו בו כמה יראים להשתתף בבחירת חברי המועצה או העיריה. ואלו הן הפקפוקים: א) סדרי הבחירות (כלומר מי יבחר ומי יפסל) נקבעו ונתקנו על פי גימוסי בית המינים הקרוי כנסת, ואלמלא כח בית המינים אין המועצה או העיריה רשאה לעשות כלום. ב) הנבחרים להיות חברי המועצה או העיריה, רובם (או כולם) הם רשעים הפסולים מדינא לכל מינוי שבישראל. ג) גם הבוחרים רובם פסולים. ד) הרשעים מסיתים (וכמעט כופין) לבחור

דווקא באותן בני אדם שהם רוצים בהם, ולכן רבים אינם בוחרים כרצון לבם האמיתי, ומצד הדין פשיטא שהאנוס או המוסעה יכול לחזור בו, ואין הבחירה כשרה מצד הדין. ה) המועצה או העיריה עושה דברים רבים האסורים מצד הדין, כגון קיום בחי ספר של מינות וחילול שבת ועוד.

ועל כן פשיטא טובא שמצד הדין אין שום כח ורשות למועצה או לעיריה כזו, ואין דינה כשבעת טובי העיר אלא כליסטים בעלמא המנהיגים שררה על הציבור בע"כ. אבל מ"מ נלענ"ד שהמשתתף עם הליסטים הללו מפני שהוא שבו בידיהם לא חשיב כמודה בע"ז. מיהו יש לעיין בזה שהרי מעשיהם בנויים על שורש המינות. ועוד צ"ע דאפשר שע"י השתתפות כזו הוא עצמו נעשה ליסטים, ועכ"פ איכא למיחש שמא דינו כחולק עם הגנב.

ומלבד כל הטעמים הללו יש עוד שני סקפוקים ברוב המקומות (או בכולן): א) הנבחר הדתי הוא ע"ה או בעה"ב ומ"מ מכריע כל ספיקותיו המזדמנין לו מדעת עצמו או מדעת חבריו (ממפלגתו) שגם הם עמי הארץ או בעלי בתים, ואינו בא לפגי חכם לשאול הימנו הכרעה (ואף הטובים שבהם אינם באים לשאול אא"כ נראה להם לפי דעתם שיש כאן ספק שאינם יכולים להכריעו בעצמם, אבל אין עליהם שום השגחה של חכם כלל, והדבר ידוע שאנשים הללו כל העולם דומה עליהם כמישור ואינם יודעים אפילו מה לשאול והיכן להסתפק). ב) בהרבה מקומות הנבחר הזה הקרוי דתי אינו ירא שמים כלל, ולפעמים הוא עובר עבירות חמורות ואינו מודה בלב שלם בעיקרי התורה, כגון רבים מאנשי המזרח.

ובנ"ד שנשאלנו עליו יש עוד פקפוק, מפני שהראשון שבמועמדים כבר מכר א"ע לרשעים בשנים שעברו מפני הנאת עצמו, וההבטחה שהבטיח שלא ישנה באולתו לא היתה בפני ב"ד כדין בע"ת (ואפילו אם לא נחמיר להצריכו תשובה חמורה דפ' זה בורר, תשובה קלה מיהא בעינן, דלא עדיף מטבח שיצאה טריפה מתח"י; ע' יו"ד סו"ס ס"ד בהגה וס"י קי"ט סו"ח בהגה), אלא שחביריו כתבו בנייר אחד שאם יעבור על רצון שולחיו הדתיים שהוא חייב להתפטר מן המועצה הוא חתם, וחיישי' דילמא איצטומי קא מערים.

ולפי זה דאי כמה תקלות עלולות לצאת מתחת ידי הנבחר הדתי הזה, וכל הבוחר בו ומשלחו הרי זה כמודה ומסכים, או עכ"פ מיחזי כמודה ומסכים. ואפשר דחשיב כשלוחו ממש; ואע"ג דאין שלח לדבר עבירה, מ"מ המשלח נענש בדין שמים כמו גרמא, כמ"ש רפ"ב דקידושין דינא רבה ודינא זוטא איכא בינייהו, ועיי"ש בפירש"י. (ואפשר שיש בזה ג"כ משום ולפני עור, כיון שא"א לנבחר לעשות מעשיו הרעים אא"כ יבחרו בו, ואע"פ שקול אחד של בוחר יחידי זה לא מעלה ולא מוריד, מ"מ כאו"א עובר, לדעת רש"י בקידושין דף נ"ו ע"א ד"ה אמר, והתוס' ד"ה אבל לא ס"ל הכי, וכבר נחלקו בזה האחרונים ע' יד מלאכי ס"י שס"א ומל"מ פ"ד מהל' לוח ומלוה ה"ב), מיהו י"ל דבג"ד עיקר המכשילים הם הקולות הנמנין לראשונה ע"י הועדה, ושום אדם אינו יכול לידע אם היא קולו בין הקולות המכשילין, והו"ל ספיקא דדינא; ויש ג"כ סברא לדון לאידך גיסא לקולא, כיון שעיקר כח הנבחרים אינו אלא על ידי נימוסי החוק הנקבע ע"י ליסטים, א"כ הבוחר אינו אלא גרמא בעלמא שאותן ליסטים העושים את החוק ימנו את הנבחר הזה במינויו, ואין כאן משום ולפני עור). [ע' בקונטרס זה ס"י א' סוף סעיף א'].

מיהו לאידך גיסא יש כמה סברות לצדד להקל ולהחיר להשתתף בבחירות הללו, ואלו הן: א) לפעמים יעלה בידי הנבחר הדתי לעשות איזה דבר לתועלת שומרי התורה ולקיום המצוות, או עכ"פ למנוע נזק. ב) מי שאינו בוחר, מצרפין הרשעים את קולו ודעתו בעל כרחו עם קולות ודעות הרוב, ויש לחוש שע"ז יתוסף עוד רשע בין חברי המועצה. ג) אם יתמעט מנין שומרי התורה בין הבוחרים נמצא שם שמים מתחלל, שהדבר נראה כאילו נתרכו הכופרים האומרים ח"ו כפר ישראל באלקיו.

ואם נבוא לדין ונעיין היאך להכריע בין הסברות, נלענ"ד דכיון דאיכא טעמי טובא להחמיר שלא להשתתף בבחירות, פשיטא שכל אדם רשאי להחמיר, והחרד לדבר ד' כך יפה לו להחמיר ולא להכנס לפרצה דחוקה בקום ועשה. — והנהו טעמי להקל איכא לדחויי, שאע"פ שלפעמים יש קצת תועלת מחמת הנבחר הדתי, איכא למיחש שיצא שכרו כהפסדו מפני כמה תקלות ואיסורין הנ"ל. ומה שהרשעים מצרפין את קולו ודעתו

בעל כרחו עם הרוב, אין אחריותם עלינו, כיון שאין בידינו למנוע אותם בדרך היתר. וכן חשש חילול ש"ש מחמת מבין מועט של בוחרים דתיים, אינו טעם ברור כ"כ שהוא כדאי לעמוד כנגד חשש מבורר של כמה תקלות ואיסורין הנ"ל.

ומ"מ המיקל ומשתתף בבחירות למועצה מקומית או עיריה יש ללמד עליו קצת זכות ולדחות קצת הנהגו טעמי דלהומרא. דנהי וכל כחה של המועצה אינו אלא מכה בית המינים הקרוי כנסת, מ"מ י"ל שאין כאן הודאה בע"ז שאין זה אלא כמבקש מליסטים אחד לסייעו כנגד הליסטים השני; ואע"פ שרובם או כולם פסולים, אין לחוש לזה כולי האי, דודאי לאו טובי העיר ניגהו אלא ליסטים בעלמא, ואנחנו משתדלים למעט את היזקן.

מידה מה שעושים כמה איסורין (כגון קיום בתי ספר של מינות וחילול שבת) בזה צ"ע טובא אם מותר להשתתף עמהם ולהתנצל שאין זו שותפות ממש אלא בעל כרחו נראה כמשתתף, דהא שפיר י"ל לאידך גיסא, דכיון דאפשר לו שלא ישתתף כלל חשיב שותפות מרצון. ונראה שהכל כראות עיני הדיינים, אם אפשר שלא ישתתפו או לאו. (והדיין המכריע בזה צריך שלא ישא ויתן עם אנשי פוליטיקה, כמו שיתבאר בסמוך בע"ה, וע' בהקדמת הקונטרס הזה סעיף ג').

ומזה שפקפקו שהנבחר הוא ע"ה או בעה"ב הערשה ע"ד עצמו, י"ל בזה דמ"מ תחילת שליחותו אינה לאיסור, אלא שהוא שליח גרוע כחומץ לשינים וכעשן לעינים, הממנה שליח כזה עובר על עצת התורה (דברי קבלה כד"ת דמו), ואם אותו השליח הוא כסיל הוא ג"כ מקצה רגלים חמס שותה.

אבל אם אותו הנבחר הוא רשע (אע"פ שקורא לעצמו דתי), וכ"ש אם כבר הוכיח תחילתו על סופו שכבר מכר א"ע לרשעים להנאת עצמו, כמו שבא בשאלה, צ"ע טובא אם יש שום מקום לצדד להקל בזה; ומ"מ כי היכי דלא לאשווי לכו"ע רשיעי יש ללמד זכות על המקילין שאם הדבר ידוע שהמועמד הראשון בדאי ייבחר וע"י תוספת קולות

יראי ד' ייבחר עוד דתי שני שהוא שומר תורה, או אולי י"ל שהרשע הראשון אינו נחשב כשליח שומרי התורה. ודוחק, ושומר נפשו ירחק מזה.

ואם יש בעיר שומרי תורה הרבה וכאשר ישתתפו כולם ביחד יש אומדנא שהנהגת המועצה או העיריה תבוא לידי שומרי התורה, יש סברא להקל ולומר שעיקר כוונת הבוחרים ידועה לכל שאינה משום הודאה בע"ז ולא לשם שוחסות, אלא לשם מלחמה נגד הרשעים, וההשתתפות הזאת היא אחת מדרכי המלחמה. ואעפ"כ נלענ"ד שהאיש הירא מעבירה ילך וישוב לביתו ולא ישתתף במלחמה שיש בה חשש איסור. — ועוד דקשה מאד לעשות אומדנא אמיתית, מפני שמנהיגי המפלגות שהם ע"ה או בעה"ב מרעישים תדיר ומטעים את העולם דודאי אומדנא ברורה היא שיצליחו לתפוס את ההנהגה, אע"פ שהמתכוון המיושב בדעתו רואה שאינו כן. ואפילו ת"ח הרגיל לישא וליתן עם מנהיגי המפלגות, דעתו נוטה אחרי דבריהם בעל כרחו, כעין מ"ש מגין לדין שלא יושיב תלמיד בור לפניו שנאמר מדבר שקר תרחק, ופשיטא דמנהיגי המפלגות גריעי טובא מתלמיד בור. (עיין מה שהארכנו בזה בהקדמת הקונטרס הזה סעיף ג'). [ועמש"ש לענין הקובע עצמו תדיר לקריאת עתונים].

ועוד נלענ"ד לאידך גיסא, דעיר שיש בה יראים הרבה המחמירין ואינם משתתפין בבחירות לעיריה, דאליבא דכו"ע אסור לו ליחיד לפרוש מהן ולהקל בדבר ולהשתתף בבחירות, ואפילו מאן דסבר שמותר להשתתף מודה דבכה"ג אסור, שהרי הוא מרפה ידי אנשי המלחמה וממעט מנינם.

•

אח"כ דברתי עם אחד מגדולי החכמים המחמיר מאד שלא להשתתף בבחירות לכנסת, ואמר לי שאינו מחמיר בבחירות לעיריה או מועצה מקומית, שהרי כן היה כבר בדורות שלפנינו, כגון שקבלו רב או ראש הקהל ונמצא שאינו הגון.

והנה לא אמר לי בזה היתר מבורר, אלא דס"ל שא"א להחמיר בדבר שכבר נפרץ בדורות שלפנינו. — ולענ"ד נראה עוד טעם לחלק שלא להחמיר יותר מדאי במועצה או עיריה, דעיקר החיוב להחמיר בזמן

הזה הוא בכל הדברים שיש בהם חשש מחשבת ציונות דהיינו מינות, היא היא דמשכא טפי בזה"ו מכל שאר פיתויי היצה"ר. ומש"ה לא צריכין למשכונני נפשין כולי האי להורות איסור לרבים בבחירות לעדיה או מועצה, ואע"פ שלענ"ד יש בזה איסור, אבל אין בזה חשש ציונות, וכבר נפרצה הפרצה. ומ"מ אין להקל להדיא, דהא הפרצה הישנה היתה קלה מזו, דבבחירות הקהילות מאז, אף הרשעים שבהם לא היו כולם ציונים, ואף כח הקהילה מעיקרו לא נקבע בידי ציונים, ואף לא גברו עדיין פיתויי הציונות כולי האי כמו בזה"ו שיש להם טכסיסי מלכות ממש בעזה"ר, משא"כ בהנהו עיריות ומועצות שבוה"ו בא"י דגרעיו מהקהילות בכל הני מילי.

ב.

ויש לעיין עוד, הירא את דבר ד' ואינו משתתף בבחירות, אבל הוא חושש מפני המגומים להזיקו אם לא ילך אחרי עצתם, אם מותר לו לעשות א"ע כאילו הוא בוחר, דהיינו שיכנס לקובה של בחירות ויטיל נייר חלק לקלפי, או דילמא יש להחמיר בזה משום מראית העין, שהרי מצינו שהחמירו רז"ל הרבה במראית העין של ע"ו, כמ"ש בפ"ק דע"ו דף י"ב ע"א.

והנה כבר התירו הפוסקים ז"ל לומר בפיו לישנא דמשמע לתרין אנפין כמבואר ביו"ד סי' קנ"ז ס"ב בהגה, והביאו ראיה מגדרים ס"ב ע"א, והרמב"ם באגרת השמד הביא ראיה מעובדא דר' אליעזר בפ"ק דע"ו דף ס"ז ע"ב שאמר נאמן עלי הדיין והיה לבו לשמים. והתם מיירי במינות, ופי' הרמב"ם דמינים היינו הכופרים בכל הדתות ומבטלים הנבואה לגמרי (ולא אדוקין בע"ו כפירש"י בכ"מ, ולא תלמידי אותו האיש כפירש"י בברכות י"ב ע"ב ור"ה י"ז ע"א וסוטה מ"ט ע"ב), והמודה במינות כמודה בע"ו [והרמב"ם כתב דחמיר ממודה בע"ו]. ומ"מ כל שלא הודה להדיא ולבו לשמים שרי.

וכתב בבאה"ט הישן ביו"ד סי' קנ"ז בשם ת"ח דף ק"ד ע"ג שגדול אחד שאלוהו בשעת השמד אם יהודי הוא והשיב כ"ן יהודי

כסבורים היו שמשיב להם בלשון אשכנז שאינו יהודי וניצול עכ"ל. ויש בזה חידוש דהא בלשון אשכנז הו"ל דיבור של כפירה ממש ולא היה אפשר כלל לגוי השומע להעלות על לבו שהאומר נתכוון ללה"ק והרי אינו מבין לה"ק כלל, משא"כ באותו דין דר"א דאיתו דקא מסעי אנפשיה שלא העלה על דעתו שנתכוון ר"א למשמעות אחרת, ומצינו חילוק כזה בחולין צ"ד ע"ב לענין גניבת דעת. ואפשר דס"ל לאותו גדול דכיון דבגדרים ובמו"מ הלך אחר לשון בני"א, ומ"מ סתם נדרים להחמיר ופירושן להקל, ה"ה בג"ד. ועוד דהא רש"י ס"ל דאף לענין גניבת דעת שרינן כל היכי דלא אמר ליה להדיא ואע"פ שלא היה לו להעלות על דעתו כלל, עיי"ש בתור"ה אינהו. ועוד י"ל דאותו גדול לא אמר תיבת כ"ן בציר"י הנוטה לפת"ח כדרך בני פולין, דדמי ממש לתיבת קי"ן בלשון אשכנז, אלא בציר"י הנוטה לסגו"ל כדרך רוב העולם, אלא שהגוי הסעה א"ע שלא הרגיש.

מיהו בש"ך יו"ד סי' קנ"ז ס"ק י"ח מסיק שלא התירו לישנא דמשמע לתרין אנפין אלא משום סכנת נפשות, ולת"ח דווקא התירו כדי להנצל ממכס. [ומשמע דמדאורייתא שרי בכל גווני ורבנן הוא דאחומר].

[ואין להקשות ממעשה דר' אמגון בעל ונתנה תוקף שדחקו ההגמון למסור עצמו לשמד רח"ל עד שאמר שיתישב בדבר ונתחרט ומסר נפשו על קדה"ש לכפרת עון. דכה"ג ודאי איסורא קעביד דהא אין כאן משמעות לתרין אנפין כלל, דלשון זה משמע שהוא מסופק ביהדותו ח"ו, וכשם שאסור לומר שאינו יהודי כך אסור לומר שהוא מסופק, שכל שאינו מאמין באמונה שלימה הרי זה ככופר גמור. — ועי' יו"ד סי' רכ"ט ס"ד בהגה שהאומר אם ישאל על נדרו אינו יהודי אסור לשאול על נדרו ואם נשאל בדיעבד יש להוכיחו וליסרו והאומר אם אעשה דבר פלוני לא אהא יהודי אפילו היתר א"צ אבל יש להוכיחו. — ומרע"ה במעשה דקרח אמר לא ה' שלחני (וה"ל רבינו בחיי: אמר משה אם ימותו על מטותיהם וכו') אני כופר ואומר לא ה' שלחני, וכן מיכיהו בן ימלא אמר (בדה"ב י"ח כ"ז) אם שוכ תשוב בשלח לא ה' דבר בי, ובילקוט שמעוני פ' קרח ארז"ל שאף אליהו אמר כן. אבל כל אלו לא

אמרו בדרך ספק ותנאי ח"ו אלא בדרך גוזמא בעלמא לחזק דבריהם שהם
גביאי אמת, ואין כאן אפילו מראית העין של כפירה ח"ו.

העולה לדינא מכ"ז שלא חשו להחמיר למסור את נפשו משום מראית
העין והודאה, דהא בלישנא דמשמע לתרין אנפין נראה כמחידה,
ולת"ח התירו אף להנצל ממכס.

וקשיא מהא דפ"ק דע"ז דף י"ב ע"א דמשמע שצריך למות אפילו משום
מראית העין בלבד, שאסרו לשחות בפני ע"ז כדי לשתות ממעין
המושך לפניו ואפילו אי מיית בצמא עיר"ש, ויש מן הראשונים שהקילו
ופירשו דצער גדול כעין מיתה קאמר, וא"צ למות ממש, וכן פסק רמ"א
ביר"ד סי' ק"נ ס"ג בהגה, ולפ"ז נהי דא"צ למות ממש משום מראית
העין של ע"ז אבל עכ"פ החמירו בזה עד צער הקרוב למיתה, וצריכינן
טעמא מאי שנא ממראית העין והודאה, דלא אחמור כולי האי והתירו
לת"ח משום ממון. (ולטעמו של הרא"ש שהובא בש"ך שהקילו בת"ח
דלא חיישינן שמא יתפקר טפי, היה אפשר לומר דאה"נ לת"ח הקילו אף
כמעין המושך לפני ע"ז או אפילו בנתפורה מעותי בפני ע"ז, אבל
מסתפינא לחדש מכח קושיא בעלמא קולא שלא נזכרה בפוסקים).

ואפשר ליישב דבכה"ג לא חשיבא הודאה ממש, שעיקר הודאה לע"ז
היינו קבלת אלהות כגון באומר אלי אחא, וכדתנן בסנהדרין
ס' ע"ב דחייב מיתה בזה כמשתחויה וזובח ומקטיר, ולא מצינו שהקילו
שום קולא בהודאה כזאת, אלא דינו כמשתחיה בפני ע"ז ממש, דאף
בשאינו מתכוון לע"ז כלל מ"מ חייב לקבל לכה"פ צער גדול כעין מיתה
ובלבד שלא יהא נראה כעובד ומקבל ע"ז. משא"כ באומר לישנא בעלמא
דמכלליה משתמע הודאה בע"ז, כגון המודה בנבואת אותו משוגע כגדון
דהרמב"ם או שמצדיק עליו את הדין כההיא דר"א, לא מיחוי כעובד או
מקבל ע"ז אלא כמחידה בלא עבודה. (והמקבלו באלוה דחייב מיתה היינו
משום עובד ע"ז ממש ולא משום מודה בע"ז, שהקבלה באלוה היא מדרכי
העבודה מדאנקש לזבחה כפירש"י שם; ולהרמב"ם שלא כתב האי
היקשא י"ל דמסברא קי"ל הכי דהקבלה היא שורש העבודה, ואשכחן

דוגמתו כלפי מעלה דאחמור טובא בכוונת הפסוקים הראשונים של ק"ש מפני שהם קבלת עמ"ש, ולא אחמור בשאר הפרשיות ולא בכל הברכות).

ומ"מ עדיין צ"ע בדברי הרמב"ם באגרת השמד, שכתב שלא ארז"ל יהרג ואל יעבור על האמירה אלא כאשר יחייבוהו לעשות מעשה או על דבר שהוא מזהיר עליו, והיאך יפרנס מתני' דסנהדרין דהמקבלו באלוה חיי"מ כמשתחזה חובת, ונראה שיהרג ואל יעבור על קבלה כזאת, שאין סברא לחלק, דהא קרא דואהבת דילפינן מיניה לא מפליג. ושמא לא דק הרמב"ם בלשונו כולי האי, ור"ל שלא ארז"ל יהרג ואל יעבור על ההודאה בלישנא בעלמא, אלא על המעשה, וה"ה על הקבלה דחשיבא כמעשה. וצ"ע. ועוד קשיא דהראיה מעובדא דר"א לא דמיא לנדרון דהרמב"ם, דההודאה בנאמנות הדיין אין בה משמעות כפירה כלל, ואפילו אילו לא היה לבו לשמים אין בזה משמעות כפירה, משא"כ ההודאה בנבואת המשוגע שנתנבא הפך התורה יש במשמעותה כפירה. וי"ל כיון שהגמון קרא לתוה"ק דברים בטלים ולזה השיבו ר"א שהוא נאמן עליו, משמע כמודה ח"ו שהתוה"ק היא דברים בטלים, והרי זה דוגמת ההודאה בנבואת המשוגע. אבל מהר"ם חאגיז בלקט הקמח הלכות ע"ו בשם הרדב"ז כתב שאף על ההודאה באמונת ישמעאל יהרג ואל יעבור מפני שהיא ככפירה בתורה, וצ"ל דס"ל דהאמנת הדיין אינה ככפירה; ואולי גם הרמב"ם לא הקיל אלא מפני שאין ראיה ברורה שחייב ליהרג, וכמש"ש שהנהרג על קדה"ש עשה טוב, אלא שגם זה שלא נהרג אינו רשע, וקשיא הרי הרמב"ם ס"ל שאין אדם רשאי להחמיר אלא חסיד ושהשעה צריכה לכך, אלא טעמיה משום ספיקא. ועוד נראה שהרמב"ם צירף בזה הסברא שהוא עצמו כפלה כמה פעמים שאף הגויים יודעים שאין ההודאה בלב אלא בפה להפיס דעת המלך. וצ"ע. וי"ל עוד כיון שהיו רשאים לקיים התורה בסתר כמש"ש, לא חשיבא ההודאה בנבואת המשוגע ככופר ביהדותו. וצ"ע).

ואכתי קשיא כיון דבהאמנת הדיין אין כאן עבודה שחייבין עליה מיתה למה הוצרך ר"א לכוח בלבו לאביו שבשמים, ומשמע דבלא"ה אסור, וי"ל דבמינות ליכא עבודה כמו בע"ז ומורידין אותן בכ"מ ובכ"ז,

והודאת פיו מחייבתו מיתה כמו השתחואה דע"ז (חמירא מינה, דעיקר המינות היא בלבו כמ"ש ואחרי לבבכם זו מינות, אלא שאין אדם יודע מטמוניות שבלב חבירו, וע"כ אינו חייב מיתה עד שיוציא בפיו, משא"כ ע"ז דלא מתחייב בה עד שיעבד בעבודה שחייבתו תורה עליה מיתה), ומהאי טעמא י"ל שהחמירו במראית העין דמינות ספי מהשתחואה, ועו"ל דהיכי דלא אפשר שיכוון בלבו לשמים אה"נ דשרי אף בלא"ה, וע"ע בזה טובא.

* * *

ומעתה נבוא לנדון דידן, כיון שבהשתתפות בבחירות חיישינן דמחוייב כמאן דמודה במינות וידהו, וכיון דלהרדב"ז אף ההדא באמונת ישמעאל חמירא ככל ע"ז דעלמא משום דהו"ל ככופר בתורה, ואף לדעת הרמב"ם אפשר שכן הוא, ואפילו את"ל דהרמב"ם לא ס"ל הכי מ"מ אפשר דההדא במינות חמירא ספי, דמאי להשתחואה לע"ז, ולא שרינן אלא במקום סכנה ממש (ואף בזה יש מחלוקת), אי"כ אסור להטעות את הבריות לעשות א"ע כאילו הוא משתתף בבחירות, ואפילו במקום הפסד וצער.

ואעפ"כ נלענ"ד להקל במקום הפסד פרנסתו משום ג' טעמים. חדא דבעוה"ר רוב העולם אינם מתבוננים שמלכות בני פריצי עמנו היא מלכות של מינות וכ"ש שאינם מתבוננים שבהשתתפות בבחירות דומה למודה במינות, וא"כ לא יחשדו את הבורח הזה במינות ואין כאן מראית העין. ואע"פ שכל דבר שאסרו חכמים משום מה"ע אפילו בחדרי חדרים אסור, היינו משום דבפני הרואים איכא חשדא, ולא פלוג רבנן בין בפניהם ובין שלא בפניהם, אבל הכא אפילו בפני הרואים ליכא חשדא. וע"ע בזה.

ועוד טעמא אחרינא להקל, דהא אף בבורח ממש לא ברירא מילתא לאחשוביה כמודה במינות, [ע' בקונטרס זה ס"א א'] אלא דמחוייב כמאן דמודה, וא"כ הכניסה לקובה הו"ל כעין גזירה לגזירה.

ועוד טעמא אחרינא להקל, דהא לת"ח התירו לישנא דמשמע לתרין אנפין אפילו כדי להנצל ממכס בלבד, וכתב בש"ך יד"ד סי'

קנ"ו ס"ק י"ח שני טעמים (בשם מהרש"ל), ודא דת"ח פטור ממכס מדינא, ועוד דבת"ח לא חיישינן שמא יתפקר יותר, והטעם השני הזה נזכר ג"כ בפ"י הרא"ש כמ"ש ש"ך. והשתא לטעמא קמא שפיר י"ל דכשם שהתירו לת"ח להציל עצמו ממכס שלא נתחייב בו, ה"נ יש להתיר לכל אדם להציל עצמו מהפסד ממון שלא נתחייב בו מדינא [ומגיעת פרנסתו בזה"ל לא היא כמגיעת ריוח בעלמא ומסתברא לדמותה להפסד] (ואין לסמוך על חידוש זה אלא בהדי טעמי אחרוני וסנפיק בעלמא, דהא הרא"ש לא ס"ל האי טעמא); אבל לענ"ד אף לטעם השני יש לדון ולהקל במקום הפסד פרנסה, דכיון דבזה"ל רוב העולם נמשך אחרי מסיתיו בעוה"ר, ואדם כשר זה בא לימלך, אין להתמיר עליו, וכדאי להעמידו בחוקת כשרות ולומר שלא יתפקר יותר.

ואע"פ שדקדקנו והודאא במינות חמירא טפי ויש להתמיר במראית העין שלה כמו בהשתחואה לע"ו, הרי לא ברירא לן מילתא, וקשה להתמיר כולי האי בלא ראייה ברורה. ואפילו את"ל דליתיה להאי טעמא בתרא, אכתי פשו גבן תרי טעמי קמאי, וכדאי הן להקל על פיהן בשעה"ד כגון הפסד פרנסתו. כנלענ"ד.

*

וכל זה שאמרנו הוא בבחירות לבית המינים הקרוי כנסת, אבל במועצה מקומית נלע"ד עיקר שאין בזה משום הודאא במינות אלא שותפות באיסורין, ולא חיישינן למראית העין בשעת הצורך, וכמ"ש בש"ך יד"ד סי' פ"ו ס"ק ו' בשם מהרש"ל דהיכי דעושה לרפואה לא חיישינן למראית העין. והש"ך בעצמו הוסיף לרפואה וכיוצא ב"ו, א"כ ה"ה בג"ד. — מיהו אם אינו חושש משום הפסד אלא שמתבייש מפני המלעיגים יוסיף יראת ד' בגפשו ולא יחוש מפניהם, וכמ"ש בשו"ע אורח סי' א' ס"א בהגה.

הדינים העולים

- (א) אסור להשתתף בבחירות לבית המינים הקרוי כנסת.
- (ב) אסור להכנס לקובה של בחירות לכנסת להטיל נייר חלק לקלפי משום מראית העין. [מיהו המקיל במקום חשש הפסד פרנסתו יש לו על מה לסמוך].

(ג) אין להשתתף בבחירות לעיריה או מועצה מקומית. (מידו המקיל בדאיכא אומדנא ששומרי התורה יתפסו את ההנהגה יש לו על מה לסמוך. ובעינן אומדנא על פי חכמים שאינם רגילים לישא וליתן עם אנשי פוליטיקה ואינם קובעים עצמן תדיר לקריאת עתונים).

(ד) מותר להכנס לקובה של בחירות למועצה מקומית או עיריה להטיל נייר חלק לקלפי אם יש צורך בדבר. [אבל שלא לצורך אלא שמתבייש בפני המלעיגים אין להקל].

*

נ"ב.

כתבתי למעלה כמ"ס דהכנסת היא בית מינים, ולפ"ז אסור לברוח לשם אפילו מפני הנחש וכ"ש לצורך אחר, כגון להתפרנס ע"י מכירת אוכלין שם. אבל לא נתכוונתי להכריע בזה, ולישנא בעלמא הוא, דאפשר דדמי לבי אבדן שכתבו התוס' בע"ז דף י"ז ע"א ד"ה הרחק דמותר ליכנס שם מפני שאינו בית מינות ממש אלא שמתווכחין שם בדינין (וכן פירש בערוך עיי"ש). מיהו צ"ע די"ל דגרע מבי אבדן שכל עיקר בית זה נעשה להטיל שררה של ליסטים וגברי אלימי להפוך את כל ישראל למינות באונס או בפיתוי. ואע"פ שמתווכחין שם ויש רשות לחלוק על ממשלחם, הני מילי בפרטי גימוסיהן אבל בעיקר כוונתן אין ויכוח. — ומ"מ י"ל נמי לאידך גיסא דבית זה לא נעשה מעיקרו לפרסם בתוכו את דעת המינים אלא להתפאר בכבוד מלכות ולקבוע גימוסיהן במילי דעלמא ובמילי דמינות, משא"כ בית מינים שבחלמוד היו מפרסמין דעת מינים בתוך הבית עצמו. [ובתי ספריהם דאי בתי מינים ממש הם מדין התלמוד]. ומ"מ לענ"ד נראה יותר דדין הבית הזה כדין בית מינים ממש, כיון שמתפארים שם בכבוד מלכות אין לה מרידה במלכות שמים ופרסום דעת מינים גדול מזה, וחוששני שאסור להכנס לשם כלל. מיהו במקום סכנת נחש לא אמינא בה לא איסור ולא היתר. וצ"ע.

*

בע"ה אייר תשכ"ט לפ"ק

בא לפנינו ת"ח ונטשו בשאלתו, כיון שהוא תלוי בפרנסתו בבג"א העלולים להזיקו אם לא ישתתף בבחירות למרעצה המקומית לכה"ס. ע"כ הוא רוצה לסמוך על ההוראה הנראית לענ"ד, דהיינו להכנס לקובה של בחירות ולהטיל גייר חלק לקלפי; מיהו מה דין אשתו, שמא יש בזה חומרא יתירא שלא תשתתף אשה בבחירות.

והנה בעיקר דין בחירת נשים יש בו חילוק בין זכות בחירה בפועל (דהיינו שנשים תבחרנה את המנהיגים) לזכות בחירה נפעל (דהיינו שנשים בעצמן תהיינה נבחרות להנהגה), כי אם בוחרים אשה להנהגה ודאי זו היא משימה ממש, והדבר אסור מעיקר הדין כמ"ש הרמב"ם ס"א מהלכות מלכים הלכה ה', ומשמע דאסור מדאורייתא. אבל אם אינה נבחרת אלא בוחרת אחרים לא מצינו הדבר מפורש לאיסור בפוסקים, ומ"מ מנהג כל ישראל היה לאיסור, ובדור האחרון נמצאו קצת מערערים בזה, ודקו ביה רבנן, וכבר יצא הדבר לאיסור מפי גדולי הדור שלפנינו, ולא פלוג רבנן בין בוחרת לנבחרת, וחלילה להקל בזה.

מיהו בנ"ד שהכל בידי הרשעים ויש חשש הפסד בדבר, נלענ"ד שאין להחמיר באשה יותר מבאיש. וי"ל דתקנתו קלקלתו, כיון דאין לעיריה ומועצה דין טובי העיר אלא כליסטים בעלמא דמו (וכנ"ל), איכא האשה הבוחרת אינה מנהגת את הציבור כלל, ומשו"ה במקום שמקילין להשתתף כדי לכבוש את ההנהגה בידי שומרי התורה, אין להחמיר באשה יותר מבאיש, דבלא"ה לא שרינן ההשתתפות מעיקר הדין, אלא משום מלחמה נגד הרשעים אקילו ביה פורתא. — וכ"ש כשאינה בוחרת כלל אלא נכנסת לקובה של בחירות ומטלת גייר חלק לקלפי, דשרינן לה כי היכי דשרינן לבעלה.

פש גבן טעמא דכל כבודה בת מלך פנימה, ולהא ודאי איכא למיחש. מיהו הדבר ידוע שבעוה"ר נפרצו גדרי הצניעות האמיתית אף אצל רבים משומרי התורה ואין כח בידינו למחות, ונשים מהלכות ברה"ר כשהן מקושטות (והוא איסור כמבואר בילקוט פ' וישלח) ועוסקות במלאכה בין

האנשים, ואם אין בידינו למחות נגד כ"ז, היאך יהא כח בידינו להורות חומרא לרבים בבחירות משום האי טעמא, עד שיזכנו השי"ת לחזור ולגדור את הפרצות כראוי. וכ"ש בנ"ד דאיכא למיחש לפסידא שיש להקל, ומ"מ דאי אשה צנועה באמת לא תשתתף בשום בחירה כלל וכלל, אבל אינה חייבת למנוע א"ע ממראית העין בעלמא במקום חשש הפסד. כנלענ"ד והשי"ת יצילנו משגיאות.

סימן ו

בס"ד יום ז' במרחשון ה' תשכ"ו

שלום רב וברכה רבה למורי ורבי שליט"א.

הרב צוה עלי ע"י שליח שאצביע למרעצה המקומית כחור סרא דאתרא, ואמרתי לשליח שיאמר לו שהחפץ חיים אמר שבבחירות שמצביעות נשים אסור להשתתף, אז אמר לו הרב שפה הוא הרב והוא אומר לי להצביע, כך שאני נמצא במיצור כי חוץ מהשיבה אין לי סלפון ואני לא אוכל לדבר שום דיבור שיהי משמע ממנו שאני שואל על בחירות כך שהרב ישתדל לדבר עמי בצורה כזו שלא אצטרך לדבר דיבורים מפורשים.

בע"ה ח' מרחשון תשכ"ו לפ"ק

למע"כ ידידי הרה"ג ר' שי לא"י"ט.

אחדשה"ט כמשפט,

בסלפון עניתי בקצרה כבקשתך [להטיל לקלפי נייר חלק], אך עתה אומר לך כי היה לך לקיים עצת רז"ל שאמרו בברכות כ"ד ע"ב ר' אבא הוה משתמיט מיניה דרב יהודה וכו' ופירש"י ורב יהודה אוסר לו לפיכך לא היה נכנס לבית המדרש, ובשבת מ"א ע"א וכן בכתובות ק"י ע"ב אמרו כה"ג על ר' זירא, אלא שיש שינוי בפירש"י, דבכתובות פירש"י שהיה רב יהודה מוחה, ובשבת פירש"י שהיה ר' זירא ירא פן יגזור עליה רב יהודה עיי"ש. הגה לפירש"י דברכות וכתובות היו מסרבים על דעת הרב אע"פ שהיה אוסר ומוחה. אבל לפירש"י דשבת אע"פ שהיה עובר על דעת רבו מ"מ רבו לא גזר עליה להדיא; ונראה דטעמו של רש"י בברכות

וכתובות הוא דממ"נ אם לדעת התלמיד היה רשאי לעבור על סברת רבו א"כ מה בין אוסר ומוחה לאינו אוסר ומוחה, סוף סוף הרי הוא עובר על סברת רבו, ולדעת רש"י דשבת י"ל שאלו היה גזר עליז להדיא היה מתיירא מחמת מורא רבו ולבו נוקפו יותר מדאי, א"נ היה מכריחו רבו לקבל דבריו ע"י קנס ומכות מרדות. — ומה שהיה באמת עומד על דעתו כנגד דעת רבו, היינו כדתנן בריש הוריות תלמיד שאינו תלוי בב"ד ורב יהודה אפשר שהיה סובר שעדיין תלמידו הוא ותלוי בו, וכעין זה נחלקו רב חסדא ורב הונא בשלהי אלו מציאות דף ל"ג ע"א. — ועוד י"ל שר' זירא ור' אבא היה לבם הומה מאד מחמת חיבת א"י, ויש לדמות הדבר למ"ש רמ"א ביו"ד סי' של"ד סעיף ט"ו בהגה שניה וכן ביו"ד סי' רכ"ח סעיף ג' בהגה שא"צ לקיים גזירה שא"א לעמוד בה, ומקור ד"ז מפסקי מהרא"י סי' רנ"ב (כצ"ל), ועיי"ש באורך, והגר"א בביאורו הביא ראיותיו בקצרה, עיי"ש; ומצינו שעשו מעשה ע"פ המיית לבבם מחמת חיבת הארץ, כדתניא בספרי פ' ראה עה"ט כי יכרית וגר' וישבת בארצם, שרבותינו בקשו לצאת לחו"ל וכיון שהגיעו לגבול זלגו עיניהם דמעות ולא יצאו וקראו מקרא עיי"ש, ונראה פירושו שמחמת המיית לבבם נתגלה להם עכשיו פירוש המקרא, א"נ כסבורים שעליהם נאמר מקרא זה כיון שהם מרגישים בו (כעין מ"ש בתענית דף כ"א ע"א מדשמעי אנא וכר' ש"מ לדידי קיימא לי שעתא). — ורב יהודה גופיה הוה חביבא ליה א"י טובא טפי משאר אינשי כמ"ש בברכות דף מ"ג ע"א, ומ"מ כיון שלדעתו היה איסור בדבר לא היה עושה מה שלבבו היה הומה אליו. (ומכאן יש לסתום סי' שונאינו המחרפים את הכשרים שבשראל שאינם אוהבים חז"ו את א"י).

נחזור לעניננו. מן המתבאר יובן כי לענ"ד לא חלה עליז גזירת הרב... ג"י (אע"פ שהוא בלא"ה רב שנתמנה על פי המלכות וא"כ צ"ע אם דינו כמרא דאתרא, מ"מ אין זה מספיק לפסוק מגזירתו, דס"ס כל הלומד זמן אחד בישיבה נחשב לחלמיד כמבואר ביו"ד סי' רמ"ב סעיף ר'). (אבל מוטב היה לך להשתמש מן העיר באותו היום), ועוד דהללו שנתמנו ע"י המפלגות והמלכות הרשעה א"א להם לדון בדברים הללו, דהוה כעין גוגעים בדבר ואולי אפילו בע"ד ממש, ועוד שהרי רז"ל אמרו

(בשבעות ל' ע"ב) מנין לדיין שלא ירשיב תלמיד בור לפניו שנאמר מדבר שקר תרחק, פ"י שע"י שאלותיו של תלמיד בור תתבלבל סברת הרב, ק"ו בכה"ג, ואין לך תלמיד בור יותר ממנהיגי המפלגות (וע' ביד"ד ס"ר של"ד סעיף י"ח בהגה, ואכמ"ל).

אולם בעיקרו של דבר, ראיתי כי תפסת עיקר את איסור בחירת נשים, ולבבי לא כן ידמה, אלא שתחילת המחלוקת בירושלים היתה על ענין זה, אבל בזה"ז נוספו כמה טעמים לפגם. לא מיבעיא הכנסת, ששיקול הרעת נוסה לענ"ד דדינה כמו בית מינים ממש, (ואין לי פנאי להאריך), ועכ"פ המשתתף בהעמדת מלכות כזאת דומה למדה בע"ז, אבל גם במועצה מקומית יש לפקפק, כי פשיטא שדינה כמו ליסטים בעלמא ואין לה דין של שבעת טובי העיר, חזא דרוב הנבחרים פסולים לכל מינוי שבישראל, וכן הבוחרים פסולים, וכן סדרי הבחירות נתקנו ע"י הכנסת שהיא פסולה מדינא, ועוד שרוב בני אדם אינם בוחרים כרצון לבם (מחמת פיתוי או אונס או יראת הפסד), ועוד שהמועצה עושה כמה איסורין כגון קיום בתי ספר של כפירה, וא"כ צ"ע טובא אם מותר להשתתף בהקמת חבורה של ליסטים, ואפילו אם כוונתו על מנת לתקן.

וכ"ש דחמיר טפי במקום שנשתתפה אגו"י עם המזרחים הללו, שרבים מהם רשעים הם, וכולם חשודים על כמה עבירות חמורות בהנהגת הציבור, וא"כ היותר הרי הוא יותר ממש את הרשע הזה או את החשוד. אבל אפילו הסובים שבהם, ואף מאנשי אגו"י, הרי עושין את רוב דבריהם על דעת עצמן ואינם נמלכים בחכמים, והם בעצמן בעלי בתים או עמי הארץ. ואין לי פנאי להאריך כעת כולי האי, ויש פנים לכאן ולכאן, אבל לענ"ד פשיטא טובא שהנמנע מלהשתתף בבחירות מפני שמתירא מחומר העבירה אינו עושה שום איסור כלל וכלל ח"ו, ואין אחריות הליסטים עלינו, וכ"ש שהרב אינו רשאי לגזור על תלמידיו להקל בדקדוקי עבודת ה', כיון דודאי מדת חסידות הוא שלא להשתתף (ולענ"ד יש להחמיר מדינא, אלא לטעמיה קאמינא).

והטלת נייר חלק יש לדון בה, כי בבחירות לכנסת שיש בהם חשש מדה בע"ז צ"ע אם מותר לעשות כן כמבואר בע"ז דף י"ב ע"א,

ואע"ג דלישנא דמשמע לתריץ אנשי התירו הפוסקים, ויש ראייה ממעשה דר' אליעזר בע"ז דף ט"ז ע"ב, נראה דיש לחלק ואין לי פנאי כעת לכתוב. אבל למועצה מקומית הדעת נוטה יותר שאין בה חשש מודה בע"ז אלא שותפות בדבר עבירה (ויש לדמותו לחולק עם הגבב לכה"ס), משו"ה יש להקל בהטלת נייר חלק שאין בזה אלא מראית העין. כנלענ"ד והשי"ת יצילנו משגיאות.

הדורש שלומך וטובתך כל הימים

סימן ז

(שאלת עולים חדשים מחכמי תימן אל חכמי ירושלים ת"ו)

כ"ה יום א' כ"ז אלול (רחמים) תשי"ג סדר האזינו השמים ואד'

שאלו שלר ירושלים ישליו אותביך:

שלר רב. וישע יקרב. כמורה וממערב. אל הדרת מעלת כתר..... הי"ו ומצור"ץ.

.....נשאר לי לשאול עוד שאלה קטנה שהיא כמו קושיא על כתר' שאנחנו שומעים אותה מזמן מכמה בעלי תורה ורצוני לקבל מכת'ר תשובה. היא. למה מתריסים כ"כ ומחזיקים ומגדפים בכל מיני גידופים נגד הממשלה. שמלבד מה שגורם זה ריבוי קנאה ושנאה וחיזוק. הגה מצינו שאמרו חז"ל תעלא בעידיה סגיד ליה. ואמרו אפילו ריש גרנותא מן שמיא מוקמי ליה. ואמרו הוי מתפלל בשלומה של מלכות וכו' ומשה רבינו נצטווה לחלוק כבוד למלכות ואעפ"י שפרעה עז"ו. ואליהו חלק כבוד לאחאב וישנס מתניז וירץ לפניו ואעפ"י שהוא עז"ו. ומעשה דבבא בן בוטא יוכיח שלא רצה לחרף את הורדוס ואמר לא יהיה אלא עשיר בעלמא. וכתוב ובחדרי משכבך אל תקלל עשיר. ובגדון זה אתם מודים בפה מלא שמגיע לכם טובה מצד הממשלה על שמניחים אתכם לעסוק בתורה ובמצות עם ידיעתם שאין זה מתאים לרצונם..... ולפי זה אולי ראוי להתפלל עליהם במקום לחרף ולגדף. נא. בתשובה נכונה על כל אלו הטענות שאנו שומעים עליכם. ובאורכם נראה אור. ואשאל מכת'ר הסליחה הגמורה על אריכות הלשון וקוצר השפה הברורה. או אם יש איזה דיבור נגד רצונכם. ותשובתכם הרמהת מהרה תצפת.

ברכת הדין תחול על ראש מלכים מאן מלכי רבנן. תכתבו בספר הדין
ובספר הזכרון. גם..... וכל הרבנים הגיל דורשים בשלוהטיו ומברכים לכתב
בכל הכרכות הכתובות בתורה ובמשנה ובגמרא. תחל שנה וברכותיה עליכם ועלינו
ועל כל עבדי אכירי.

עכ"ד מסכן ודל. דכא ושפל.

תשובה אין לך ספק וסבך שלא תוכל לפשוט אותן מתורתנו הק', הפך
בה והפך בה דכולא בה, ומה שקשה לנו לפעמים למצוא דעת
התורה, כבר אמרו על זה אם ריק הוא מכם הוא, שאין אתם עוסקין בה
כראוי, לכן נשתדל נא למצוא בע"ה גילוי מן התורה איך נתנהג בזמננו
אנו, שהננו בגלות תחת ידי רשעי ישראל.

הנה בענין ההנהגה המחוייבת בחוה"ק עם הרשעים, זיל קרי בי רב
הוא יש מי שחייב מיתת בית דין ויש מי שחייב מלקות וכל העונשין
המסורין לבית דין, ואף בגלותנו שבעה"ר בטלה סנהדרין שבלשכת הגזית,
ועוד שאפילו סמוכין כדן תורה אין לנו, מ"מ עדיין היו חכמי ישראל
משתמשים בנידוי וחרם לרדות בהם את הרשעים, ולפעמים היו עונשין
גם כן על פי המבואר ביו"ד סי' קנ"ח ובח"מ סי' שפ"ח, ועוד אמרו מכין
ועונשין שלא מן התורה לעשות סייג וקיי"ל הכי להלכה בחו"מ סי'
כ"ב, ואף עונשי הגוף היו גוזרין מטעם סייג, כגון לסמות העינים (סנהדרין
כ"ז), והרא"ש גזר לחתוך חוטמה של אשה אחת (אהע"ז ססי קע"ז בהג"ה),
ויותר מזה מבואר בשו"ת הרא"ש שבזמננו היו גוזרין בספרד במיתות
בי"ד ממש, שהיה להם רשות מטעם המלכות, ועל זה נאמר לא יסור
שבט מיהודה ומחוקק מבין רגליו — אלו ראשי גליות שבבל.

ובדור השפל הלזה, שאין לנו כח מטעם המלכות לדון שום כפיית
בית דין כלל, ואיש כל הישר בעיניו יעשה, לא נשאר לנו אלא
דבר אחד — לשנוא את הרשעים בתכלית השנאה ולהתרחק מהם בתכלית
ההרחקה, כמאמר המלך החסיד משנאיך ד' אשנא, וכן אמר בנו המלך
החכם יראת ד' שנאת רע. ונאמר אהבי ד' שנאו רע, וכן אמרו חכמים
שמצוה לשנוא את הרשעים (פסחים קי"ג), ומקרא מלא דבר הכתוב

(דה"ב יט) ה'רשע לעזר ולשנאי ה' תאהב ובזאת עליך קצף מלפני ה', ונאמר (דה"ב כ') בהתחברך עם אחזיהו פרץ נ' את מעשיך. וספרי המוסר האריכו בזה שהאהב את בוראו צריך לשנא את העבדים המתפרצים אל אדוניהם (עיין בחוכת הלבבות שער הכניעה פ"ו ושער עבודת ד' פ"י ובמסילת ישרים פ' י"ט ובשערי תשובה לרבינו יונה שער א' סימן מ"ז ושער ג' סי' ג"ט וסי' קנ"ג). ועל זה נאמר בכל לבבך בשני יצריך, כמ"ש מוהר"ר יעקב עמדין בסידורו בפ' ק"ש, וכן כתב אדונינו שליט"א בחזון איש חלק דמאי [נדפס כעת בחלק א"ח סי' נ"ו ס"ק ד' סד"ה ומ"מ], והרא"ה בספר החינוך מצוה תס"א כתב וז"ל: ומרוב אוהדות אלה על המסית יש לי להבין שמותר וגם מצוה עלינו לשנא ג"כ אפילו הרשעים בשאר עבירות וכו', עיי"ש שהאריך. ואידך אפשר שלא תבער קנאת ד' בלב המאמין, כשמצייר בנפשו שאלו הרשעים חייבין עונשי ביי"ד, אילו היתה דינו תקיפה, ובכל יום הגנו מצפים לביאת משיח צדקנו ונדון כל אחד מהם כדינו. (ואין הכוונה על כל ההמון הנמשך אחר מסיתיו כעדר בבקעה, שהם בהמה המה להם, אבל עיקר הכוונה על ראשי הפושעים, אשר בלי ספק הם מזרע ערב רב, כמ"ש במס' ביצה ל"ב, או מבני ט' מדות כמ"ש ספ"ב דגדרים, ומסתמא יש בהם ג"כ שאר פסולים, וכמ"ש הרמב"ם באגרת חימן שכל הכופר בתורה לא עמדו רגלי אבותיו על הר סיני, כמ"ש וגם כך יאמינו לעולם, עיי"ש).

וכבר העידו חכמים ז"ל שע"ה שונאים אותנו יותר מן הגוים, כמ"ש סוף פ"ג דפסחים (ועיי"ש בתוס' דמייירי בכופר). ומה לנו לחוש שישנאו אותנו מפני איזה דיבורים שאנו מדברים עליהם. ועיי"ש ברש"י ד"ה שנה ופירש. תלמיד ששנה ופירש מן התורה וידע כמה ת"ח מגנים את עמי הארץ וכמה הם שפלים בעיניהם שונא יותר מכולם, עכ"ל, ועיין בפ"י רש"י בפ' בחוקותי שבע מדרגות של חסא: לא למד, ולא עשה, מואס באחרים העושים, שונא את החכמים, מונע את האחרים מלעשות, כופר במצוות, כופר בעיקר, הרי מבואר שהכופר כבר עבר על כל המדרגות והוא כבר שונא את החכמים, ומה לנו לחוש עוד שלא להרבות את השנאה, אדרבה מי יתן והיתה בינינו שנאה גדולה יתרה מאד, כדי שאנו ובנינו נתרחק מהם בתכלית ההרחקה ולא נמשך אחריהם ח"ו.

ב.

וכל זה שאמרנו הוא אפילו בסתם רשעים ועבריינים, אבל אלו הכופרים והמיינים אינם בכלל ישראל, כמ"ש אדוננו הרמב"ם בפ' י"א מהל' עדות הלכה ט'. וז"ל: המוסרין והאפיקורסין והמומרין לא הצריכו חכמים למנותן בכלל פסולי עדות שלא מנו אלא רשעי ישראל, אבל אלו הכופרים המורדים פחותים הם מן הגוים וכו', עי"ש שנתן טעם לדבר, חו הסכמת הגאונים כמ"ש ה"ה. וכן כתב עוד הרמב"ם בפהמ"ש בהקדמה לפרק חלק אחר ביאור י"ג עיקרי הדת וז"ל: וכאשר ישלמו כלב בני אדם אלה העיקרים כולם ויאמין בהם הוא הנכנס בכלל ישראל וצריך לאהוב אותו וכו', עי"ש שהאריך. וכן הוכיח הריטב"א במס' ר"ה דף י"ו, מדקתני ג' כתות ליום הדין וקתני אח"כ אבל המוסרין והמיינים וכו', משמע דאלו אינם בכלל הכתות הראשונות דכיון שפרקו עול — אינם בכלל ישראל ולא נאמר עליהם הפסוק ועמך כולם צדיקים וגר, שאינם בכלל העם (ווא"ת הרי אמרו חכמים פ"ו דסנהדרין אע"פ שחטא ישראל הוא, וי"ל דאין זה אלא לענין דינים, כמ"ש מהרש"א שם בח"א, ור"ל לענין קידושין וגירושין וקנין ועונשין דא"צ שיהא בכלל עמיתך ואחיד ורעך לענין דינים אלו, ויש להאריך בזה ואכ"מ).

ועל אחת כמה וכמה ממשלת הרשעים הללו המבקשים להפוך קערה על פיה ומזייפים שם ישראל ומבקשים להפוך את כל ישראל לעם בלי תורה ח"ו, וזהו מקצץ בנטיעות דקב"ה ואורייתא וישראל מתקשרין דא בדא ואין ספק שכל המאמין ח"ו שזוהי גאולה או פקידה לטובה וכדומה שהוא כמי שמאמין בשבתאי צבי ימ"ש.

ג.

וכל זה שאמרנו הוא בצדיקים גמורים שאינם מקפידים על צרכי גופם, אבל אנחנו, שהננו מקפידים על צרכי גופנו ק"ו שנקפיד על צרכי גפשוטינו, צא ולמד הרי מעשים בכל יום שכל מחוסר פרנסה או מי שמבקשים ממנו מסים הרי הוא מרבה לחרף ולגדף את הממשלה עד אין שיעור ואינו חס עליהם כלל וכלל ולא תהא תורה שלמה שלנו כשיחה בטילה שלהם? והרי המגדף את הממשלה בשביל כמה לירות ושחק על

חטאיהם שבין אדם למקום, הרי הוא מגלה דעתו שכל התורה כולה אינה חביבה לו ח"ו כמו אותו ממון מועט שמבקשים ממנו למס, ולא תהא כהגת כפתדקית ?

ד.

ובאמת יש לתמוה מדוע הרשעים הללו עדיין מניחים אותנו להניח תפילין ולהתפלל, (ואף על פי שאמשר שבהמשך הזמן עוד יגזרו על זה גם כן ח"ו, אלא שלעת עתה חוששין עדיין מפני אחינו ב"י שבחז"ל, משום דררא דממונא, אבל לא זה העיקר, כי שנאת הרת שלהם חוקה יותר מאהבת הממון אצלם, שהרי בלי ספק שגיוס הבנות מזיק להם בעיני ממון ומ"מ גורמהו), אבל בודאי שבפנימיות לבם רוצים לגזור ג"כ על התפילין והתפלה ולעקור את הכל ח"ו, אלא שמן השמים מטרידין ומבלבלין אותם שלא תעשינה ידיהם תושיה, כי לא יטוש ד' את עמו בעבור שמו הגדול. והן הן גבורותיו הן הן גוראותיו שעדיין אנו קיימין, שה אחת בין רשעים אלו הגרועים משבעים או"ה, וכי על זה יש לנו לברך את ממשלת הרשעים שעדיין לא הפיקו את כל זממם ועדיין לא עשו כליה עם בית יעקב ח"ו. א"כ יותר יש לנו לברך את נבוכדנצר שהשאיר מדלת העם לכורמים וליוגבים, ונברך גם כן את טיטוס שהשאיר פליטה לבית ישראל כמבואר ביוסיפון בסופו. כי נבוכדנצר וטיטוס לא הרעו לנו כמו רשעים אלו, אשר עליהם נאמר מהרסיד ומחריביד ממך יצאו. וכתיב ורדו בכם שונאיכם, ודרשו רז"ל איני מעמיד אלא מכם ובכם, דגרע טפי מאו"ה.

ה.

אבל מה נעשה וידם תקיפה עלינו בעוה"ר, ואנחנו צריכין להזהר מלהתגרות בהם יותר מדאי מפני הסכנה, אך מי יודע פשר דבר כהו הגבול עד היכן יש לנו רשות לחוש לסכנה, כי אם נחוש יותר מדאי, הרי אנחנו נשינו וטפינו יהיו לבן, אשר טפחתי ורבייתי אויבי כלם, וח"ו תתבטל התורה בכללה, אשר על זה ודאי נתחייבנו למסור את נפשינו, ואיך נחנך בנינו אחרינו ללכת בדרכי ה' אם נשתוק לגמרי ולא נמחה כלל ? — ועוד יש לנו לחוש לחילול השם בפני או"ה שמא יאמרו הגוים ח"ו שכבוד הסכימו כל ישראל לכפור בתורה. לכן נרים כשופר קולנו ונודיע בפני כל

העולם שאין לנו חלק ונחלה בשלטון זה ושם ישראל הנקרא עליו הוא מזויף. (וידוע מאמר אדונו החסיד בעל חפץ חיים ז"ל, שאמר שבעה"ר הכומר יותר חשוב אצלנו מן הנמרא, שאם היו בר ישראל ישתמד והכומר יעיד עליו שהוא גוי הכל מתרחקים הימנו ומחזיקין אותו לגוי, אבל הנמרא אומרת שהמחלל את השבת בפרהסיא הוא כגוי גמור לכל דבריו, ואין משגיח ושם אל לב:)

1.

אחרי הדברים והאמת האלה שהם בעה"י ברורים כשמלה על פי דת, ובודאי אין לנו לדחותם מפני איזה קושיא בעלמא מכח איזה מאמר תמזה שלא זכינו לירד לעומקו, וכמ"ש הרמב"ם בצוואתו: אל תשקץ אמונתך בשביל חסרון הבנת דבר חכמה — מ"מ נתחייבנו לפרש את המאמרים שזכרו בדברי הרב השואל יצ"ו.

מ"ש תפלא בעידניה סגיד ליה, אמרו כן על יעקב אבינו שהשתחוו ליוסף אע"פ שהיה אביו ורבו, אבל מ"מ היה יוסף צדיק גמור; ומ"ש ריש גרנותא מן שמיא מוקמי ליה זה אמרו ללמדנו שכל דבר הוא בהשגחה פרטית, אבל פשיטא שלא דברו בזה על כבודו של ריש גרנותא, ובפרט כשהוא רשע ומסית ומדיח לית דין צריך בשש דאין לכבד ריש גרנותא כזה. — ומ"ש הוה מתפלל בשלומה של מלכות, הרי לא אמרו אלא מפני שאלמלא מוראה איש את רעהו חיים בלעו, אבל ח"ו להתפלל בשלומה של מלכות הגזירת על הדת, ומוטב שיבלעונו חיים ולא יעבירונו על הדת ח"ו. (ועוד יש לעיין לענ"ד דלכאורה א"צ להתפלל בשלח מלכות המביאה אותנו לידי סכנה גשמית, כמו הללו המגרים עלינו את הערביים ושאר או"ה, דמלכות כזו הרי היא עצמה בולעת אותנו חיים, וצ"ע בסברא זו. — ועוד יש לעיין טובא אם אמרו רז"ל להתפלל בשלומה של מלכות רשעי ישראל אפי' אם ישמרו אותנו מלהבלע חיים, ואף לא יגזרו על הדת, דדוקא מלכי גוים נצטוונו לקבלם עלינו, שזוהי גזירת הגלות, אבל רשעי ישראל אין להם דין מלכות כלל, וחשיבי כליסטים בעלמא, וצ"ע בזה). אמנם מה ששאל שמשה רבינו ע"ה חלק כבוד לפרעה ואליהו חלק כבוד לאחאב, חימה בעיני היאך יעלה על הדעת להקשות מזה, הרי

מִיִּר הָבִיא עַל פְּרַעַה עֶשֶׂר מַכּוֹת וְאֵלֶיהֶן גּוֹר עַל טַל וּמָטָר ג' שָׁנִים, וְאָמַר
 לֵאחֲזֹאב לֹא עֲכַרְתִּי אֶת יִשְׂרָאֵל כִּי אִם אַתָּה וְגו', אֲלָא דַּמִּיָּם מַלְכִּים הֵיוּ
 וּמַלְכוּתָא דְאַרְעָא כַּעֲיִן מַלְכוּתָא דְרִקְיָעָא, וּמִשּׁוּם זֶה חָלְקוּ לָהֶם אֵיזָה כְּבוֹד
 בַּעֲלָמָא, וְלֹא כִבְדוּ אֶת גּוֹפֵם מִמֶּשׁ וְלֹא הִחְנִיפוּ לָהֶם, כִּי פְרַעַה וְאֲחֹאֲב יָדְעוּ
 בְּבִידוּר שְׁמֵשׁ רַבִּינוּ וְאֵלֶיהֶן מַחְזִיקִין אוֹתָן לְרַשְׁעִים, אֲלָא שְׂכִיבְדוּ אֶת מִידָה
 הַמַּלְכוּת שֶׁלָּהֶם, אֲבָל רֹב הַמַּלְכוּיּוֹת שְׁבוּמְנִינוּ אֵין לָנוּ לְכַבְּדָם אִפִּילוּ כְּבוֹד
 בַּעֲלָמָא, שְׂאִין בְּהֶם מִדַּת מַלְכוּת כֻּלָּל שְׁהָרִי גְבוּרִים עַמִּי רֹב קוֹלוֹת וְאֵין
 לָהֶם כַּח לְגִזּוֹר וְלַחֻקֵּק אֲלָא מִדַּעַת חֲבֵרֵיהֶם, וְכֹה־ג אִפִּילוּ בְּרַכַּת שְׁחָלַק
 מִכְּבָדוֹ אֵין לְכַרֵּךְ וְאִפִּילוּ בְּמִשְׁלַת גּוֹיִם, וְכִי־ש אֵלּוּ הַרְשָׁעִים הַגְּרוּעִים מִן
 הַגּוֹיִם הָיִל כְּלִסְטִים בַּעֲלָמָא כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר (וְעֵיין עוֹד בַּר"ן נִדְרִים כ"ח
 בִּשְׁם הַתּוֹס', דְּמֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל בִּא"י גִרַע מִמֶּלֶךְ גּוֹר בַּכְּמָה עֲנִינִים).

ז.

וּמ"ס דְּבַבָּא בֶן בּוּסָא לֹא רָצָה לְקַלֵּל אֶת הַיִּדּוּשׁ מִפְּנֵי הַסִּכְנָה, כּוּזָה יִפְה
 אָמַר מַעֲכַת"ר, וְכִבְר נִתְבָּאֵר שִׁישׁ לִיחֹדֶר מִפְּנֵי הַסִּכְנָה, אֲלָא שְׂאִינוּ
 צָרִיכִים לַחֹשׁ לַחֲלִיל הַשֶּׁם, לַחֲנִיךְ הַבָּנִים וְגַם עַל עֲצָמָנוּ שְׂאִם נִשְׁתַּחֲוֶה
 עַל הַכֹּל סוּפֵם שִׁישְׁתִּלְטוּ עֲלֵינוּ לְגַמְרֵי ר"ל, וְזוֹ הִרִיסַת הַתּוֹרָה בְּכֻלָּהּ ח"ו,
 שְׁע"ז נִתְחַיֵּבֵנוּ לְמַסּוֹר אֶת נַפְשֵׁינוּ, אֲבָל כֹּל מַה שְׂאִינוּ מְדַבְּרִים כְּגֹדֶם אֵין
 כּוֹנְנִינוּ אֲלָא לְצוּרֵךְ עֲצָמֵינוּ כִּנ"ל. וְלֹא כְּדִי לְנִצָּחֵם, כִּי בַּעֲוֵה"ר אֵין בִּידֵינוּ
 לְהַעֲמִיד הַדָּת עַל תֵּלָה.

וְרֹאזָה נָא לְשׁוֹן קִדְשׁוֹ שֶׁל הַרְמַב"ם בְּתִשְׁבּוּתוֹ (הַבּוּאָה ג"כ בַּב"י אַהֲע"ז
 סִימָן י'), וְח"ל: כִּי לֹא יִתְבֵּן לְהַתְרַשֵּׁל בְּכִמּוֹ הַמַּעֲשֶׂה הַגָּדוֹל הַזֶּה,
 וְהוּא לְהָרִים יָד בְּמִיר וּלְכַפּוֹר בְּמִשְׁה רַבִּינוּ וּבְתוֹרָתוֹ הַתְּמִימָה בְּגִלּוֹי בְּסִרְהִסְיָא,
 וְנִתְעַלֵּם מִזֶּה, וְחֲלִילָה לָנוּ שְׁנִסְבִּיר פָּנִים כּוּזָה אוֹ שְׁנִפְחַד מִשּׁוּם אָדָם אוֹ
 שְׁנַעֲשֶׂה לְכַבְּדוֹ וְכֹר, עַכ"ל. וְכֵן כָּתַב בְּסוּף אַגְרַת תִּימָן וְח"ל: וְאַעֲפִי
 שְׁכַתְּבִי אוֹתוֹ הַיִּיחִי מִתִּיירָא מִזֶּה הַרְבֵּה מְאֹד, אֲבָל רֵאִיתִי שֶׁהַצְדָּקָה הַרְבִּים
 דְּבַר שְׂאִין רְאוּי לְפַחַד עֲלֵיו מִן הַסִּכְנָה וְכֹר, וְכִבְר הַבְּטִיחוּנוּ הַחֲכָמִים שְׁקִבְלוּ
 מִן הַנְּבִיא עֲלֵיו הַשְּׁלוֹם וְאָמְרוּ שְׁלֹחֵי מִצְוָה אֵינֶם נִיזְוָקִין.

וּמִן הַשְּׁמַיִם יִרְחָמוּ עֲלֵינוּ וְכֹל הַרְשָׁעָה כּוּלָּהּ כַּעֲשׂוֹן תִּכְלָה, כִּי תַעֲכִיר
 כְּמִשְׁלַת זִדּוֹן מִן הָאָרֶץ, וְחִמְלוֹךְ אַתָּה ד' לְבַדְךָ, כִּי"ר בַּב"א.

פימן ח

בע"ה י"א אייר חשכ"ה לפ"ק

יהא שלמא רבה מן שמיא וחיים למע"כ הרה"צ מהר"ר שיחור
לאי"ט, אדמו"ר מ... [חבר מועצת גדה"ת]

אחדשה"ט כמשפט וכראוי למעכ"ת.

הנה כאשר הייתי אצל מעכ"ת בימות החורף בהיותו כאן סעיה"ק ... ת"ו,
נדברנו על אודות מועצת גדה"ת, אשר לדברי מעכ"ת היה ראוי
לשנות את שמה, „מועצת חכמי התורה“, כדי שלא תהא משמעות כאילו
רק אלו בלבד הם הגדולים, ודברנו על דבר זה, ובקש מעכ"ת להכנס אצלו
ב... או לכתוב, ולא היה לי פנאי לפני הפסח, וגם עתה לא היה לי פנאי
עד הנה, ועתה לקחתי לי מועד, אולי אספיק לכרר הענין קצת.

הנה הטענה של מעכ"ת היתה, איזה ברירה אחרת יש, מה יהא אלמלא
מועצת גדה"ת, ועל זאת לא עניתי מחמת חסרון פנאי אז.

כסבור אני שהפגם העיקרי בעיני מעכ"ת הוא, שהתואר „גדולי“ פוגע
בכבודם של שאר חכמי ישראל, ובלי ספק טענה זאת היא אמת.
אולם מפני שהסתדרות אגו"י צריכה מועצה זאת, ובלעדיה אין מי שיחזיק
בה, או מי שיחזיק את ההמון הקשור בה, לכן אין מעכ"ת רואה עצה,
כי מצד אחד יש כאן פגיעה בכבוד התורה של שאר חכמי ישראל, ומאידך
גיסא יש כאן חשש שאגו"י תתפורר או תתקלקל, וקשה להכריע.

כן גלענ"ד כוננת שאלת מעכ"ת ששאל אותי אז איזה אלטרנטיב יש כאן.
אמנם הנלענ"ד בזה, שתחילה צריכין אנו לידע אם חסרון אלטרנטיב
הוא טעם מספיק להמנע מכל מעשה בענין זה.

לענ"ד השאלה הראשית אינה שאלה של פגיעה בכבוד שאר חכמי ישראל
בלבד, אלא שאלה עקרונית חמורה מאד הנוגעת ממש בעיקרי
התורה והאמונה.

מיום שבטלה סנהדרי גדולה שבלשכת הגזית בעזה"ר אין לנו כח הכרעה
שכל ישראל חייבין לקבל אותה כמו ד"ת ממש, שהרי אפילו בזמן

סנהדרין כשהיה נוהג דין וקן ממרא, אם מצאן אבית פאגיי והמרה עליהן אינו נעשה זקן ממרא [כמ"ש בסנהדרין י"ד ע"ב], דבעינן שישיבו במקומן דווקא סמוך למחנה שכניה ולמזבת. וכ"ש בזה"ל שאין אתנו יודע עד מה מי הוא זה שיתא ראוי להיות דין, וגם אין לנו סמיכות.

אמנם מצינו אף אחרי חורבן בהמ"ק שהיה כח בידי חכמי ישראל כעין קבלת התורה ממש, דהיינו חתימת המשנה וחתימת התלמוד, והדבר מבואר בהקדמת הרמב"ם שהתלמוד נכתב על פי חכמי ישראל שהם מעתיקי השמיעה דור אחר דור מימות משה, ויש עוד להרחיב הדיבור בזה, ואינו ענין למכתב זה כעת.

אולם מאז נסתיים התלמוד הקדוש נשארנו בעזה"ר כצאן אשר אין להם רועה, ואף חכמי צפת בימי מהר"י בי רב לא עלתה בידם לחדש הסמיכה, ואפילו אז כאשר היו סבורים לחדש הסמיכה נראה שבקשו דווקא כדי לדון דיני קנסות וכיו"ב, אבל לא לעשות סנהדרין של שבעים ממש, דהא בלא"ה אין להם דין סנהדרין לענין שאר ההלכות כיון שאינם סמוכים למזבת, ועוד שגם באותו דור דעה ודאי היה קשה מאד למצוא שבעים חכמים שיהיו ראויין להיות דיינים של סנהדרין, אלא ודאי לא רצו לעשות סנהדרין, אלא שיתא למקצת חכמים דין סמוכין.

ולא שמענו זה כמה דורות שחכמי ישראל האמיתיים יתעסקו לעשות כעין ב"ד עולמי, רק הנהגה של מדינות יחידות, כגון ועד ארבע ארצות, ואף ועד ארבע ארצות, לא היה דרכו אלא להתעסק בצרכי ציבור, או להכריע שאלות חמורות שחכמים יחידים היו חוששים מלהכריע על דעת עצמן, אבל מעולם לא הטילו מרותם על שאר החכמים אפילו בארצותיהם, לומר שהם כעין ב"ד עליון שהכל כפופים לו.

ורק המתחדשים למיתיהם בקשו לעשות סנהדרין, כגון נאפוליון, וכגון פישמאן (מיימון), וכוונתם ידועה שלא היתה לשם קיום התוה"ק כלל, אלא להטיל אימתן על הציבור, להוציא לפועל את כוונותיהם ומזימותיהם.

[והרי אפילו בסנהדרין גדולה שכלשכת הגזית משכח"ל שטעו כמפורש בתורה. ותלמיד שהגיע להוראה וידע שטעו אין לו לסמוך על

הוראתם כדתנן ריש הוריות. ואף זקן ממרא ממש שלמד בדרך שהיה למד פטור אם לא הורה לעשות, שאין זו המראה, כדתנן בסנהדרין פ"ו ע"ב. ועי' תויר"ט פ"ה דנזיר מ"ה בשם הרמב"ם. ועי' חכמת שלמה למהרש"ל סנהדרין נ"ב ע"ב. ועי' ברמב"ם פ"ג מהל' ממרים ה"ז ופ"ז מהל' מאכ"א הכ"ב ובכ"מ שם בשם ירושלמי].

וכאשר עשו תחילה מועצת גדה"ת של אגו"י, היה הדבר ברור שלא היתה הכוונה לעשות כעין סנהדרין שכל החולק עליה יש בו דופי, אלא מפני שבזמן ההוא היו בתוך מועצת גדה"ת ראשי חכמי ישראל של כמה מדינות, ואף אגו"י עצמה כללה בתוכה ראשי הבעה"ב החשובים של כמה מדינות, לכן היה כח באותן חכמים לשמור על אותן בעה"ב שלא יסעו במעשיהן. ומ"מ מעולם לא היה כח כפיה מצד הדין בידי מועצת גדה"ת, אלא שכל חבר נכנס מדעתו לאגו"י, וכל חברי אגו"י קבלו עליהם מדעתם את מרות המועצה בעניני ההסתדרות, אבל לא בדקו מעולם אחרי חברי המועצה אם מצד הדין הם דיינים כהלכה, ולא דקדקו ולא עלתה על דעתם כלל לדקדק בפרטי ההלכה של ב"ד, כי לא היתה כוונה כזאת כלל.

וכ"ש שחלילה חס לא נשמע מעולם שאין רשות לחלוק על מועצת גדה"ת, וכי החולקים עליה הם דעת יחיד, או ח"ו מינות גורקה בהן, או שאר טענות כאלה.

כל זה הוא מעמד מועצת גדה"ת. ועתה נדבר ממעמד שאר חכמי ישראל.

כל רב שנחקבל בעירו נוהגין בו מדינא כאילו הם תלמידיו [עי' יו"ד סי' רמ"ה סכ"ב בהגה בשם מהר"ק ומהרד"ך. ועי' בפירש"י חולין ט' ע"א ד"ה כדי דו"ק], ואם הוא פקח במילי דעלמא יש מי ששואל בעצתו אם רצונו לסמוך על פקחותו של הרב. אבל מדינא אין חיוב לקבל מרות הרב אלא בדברים שהתלמיד חייב לקבל עליה מרות רבו, או כמו דין ושופט, גם נלענ"ד שהרב בעירו אין דינו כמו רב מובהק אלא כמו רב שאינו מובהק, אלא אם כן הוא גדול מאד מאד; ומי"מ כבר כתבו האחרונים דבוה"ו אין קורעין אפילו על חד בדרא שמת, מפני שאין בידינו להכריע מי הוא חד בדרא.

אמנם יש מעמד אחר לרבי של חסידים. ויש בזה ג' בחינות. מעיקר דרכי החסידות נחשב הרבי כמו רבו בתורה מפני שהוא מלמד דרכי עבודת השי"ת ומנהגי הפרישות והחסידות. ועוד יש בחינה שנית, שכיון שהרבי הוא צדיק יש תועלת רוחנית לכל ההמון הנמשך אחריו מפני שהם מתקרבים לשורשם. והבחינה השלישית היא שיש אף תועלת גשמית בהתקרבות אל הצדיק ובפרט בברכתו. — ואם הוא בעל רה"ק אז יש תועלת לשמוע בקולו כי הוא יודע מה שאין אחרים יודעים, וגם אם אינו בעל רה"ק יש לו סיעתא דשמיא, ומי שאינו שומע בקולו יש בו פגם שאין בו אמונת צדיקים, ומזיק לעצמו בזה שאינו מקבל עצה הוגנת. גם לפעמים מנתק עצמו ח"ו משרשו. אבל מ"מ לא שמענו מעולם אף אצל החסידים שמי שאינו מקבל דברי הצדיק יהא נחשב כמו מין ח"ו. ואף הרבי בעצמו לא הטיל מרותו אלא על המתקרבים אליו ולא על כל ישראל.

אולם ראשי אגו"י ראו צורך למשוך את ההמון, ולכן הקימו מוסד עליון, והושיבו בו את המנהיגים שהמון רב נמשך אחריהם, דהיינו דווקא אותן רבנים וראשי ישיבות שיש להם שם מפורסם, ודחיקא אותן מאדמו"רי החסידים שיש המון רב נמשך אחריהם, ככל מה שראו תועלת מפלגתית להתרבות כח המפלגה; כי כבר שכחו כל מטרה אחרת בעולם חוץ ממצוה אחת בלבד, דהיינו לחזק את אגו"י, וכל מה שאינו מביא לידי מטרה זו של חיזוק אגו"י אינו חשוב בעיניהם, וכל מה שמועיל לחיזוק אגו"י הוא מצוה רבה להם, והכל נדחה מפני מצוה זו.

ולכן עשו תעמולה גדולה כאילו באמת יש במועצה זו כח תורני מכריע עבור כל ישראל מצד הדין, וכי כל בר ישראל שאינו מקבל על עצמו מרות מועצה זו אינו אדם כשר, ויש בו שמץ מינות, והרי הוא כחולק על החכמים.

ודבר זה מרעיש עולמות. חלילה וחלילה שיהא כח בידי איזה בעה"ב פשוטים להרכיב מוסד תורני עליו, וחלילה שיהא כח בידי שום מוסד תורני בזה"ו להיות בעל דעה מכרעת מצד הדין עבור כל ישראל. ואין זאת אלא (להבדיל) כעין אמונה קאטולית שיש להם אפיפיור שאין להרהר אחריו. דבר זה הוא עקירת התורה"ק ממש. וכל כוונת ראשי אגו"י

אינה אלא לחזק את המפלגה, שהיא פרנסתם וכבודם. ולכן לענ"ד כל מי שיש כח בידו להרוס את הרעיון הזה, חייב לעשות כן והרי הוא בכלל כל שיש בידו למחות וכו'; כי מעמד מועצת גדה"ת בפי התעמולה אינה פגיעה בכבוד שאר החכמים בלבד אלא עקירת התזה"ק רח"ל ושינוי עיקרי אמונת ישראל רח"ל. אשרי מי שיזכה לעקור אמונה כזוהי זו מ ישראל, להוציא מלבם של ישראל את האמונה במועצת גדה"ת, מוכסחני שיש לו חלק לעזה"ב.

(הנה אירע לי שפסקתי בדיני ממונות, והעני המתחייב לומר לי מפני מה אינני מקבל מרות הגדולים. הרי רואה מעכ"ת עד היכן הדברים מגיעים, שיעני בעזה"ב פשוט להתרים כנגד רבו מפני שהתעמולה הכניסה בפיו לומר שיש גדולים הימנו; הא קמן שביטלו כח התורה של כל רב בעירו.)

אולם לענ"ד שינוי השם לא יעלה בנקל בידי מעכ"ת, ואף לא יועיל כל כך. העיקר הוא להפסיק את התעמולה של עתוני אגרי" כאילו אין רשות לשום חכם להזהר אחרי מועצת גדה"ת. — היא תועלת בדבר, להקפיד בנוסח הכרוזים וההודעות של מועצת גדה"ת שיהיו מופנים אל חברי אגו"י בלבד, כי באופן עקרוני אין שום חילוק בין מועצת גדה"ת לבין חבר הרבנים של הפועל המזרחי; שניהם אינם אלא מוסד מפלגתי פרטי, אלא שחברי מועצת גדה"ת הם יותר נכבדים ויותר יראי ה' וחכמים מרבני המזרחי; אבל מצד המבט העקרוני היינו הך.

הריני חוזר ומבקש ממעכ"ת להזהר... ואם יהא איזה צורך בשיחה שיש בה תועלת למעשה, הריני מוכן בלי גדר לנסוע ל... בע"ה.

הריני מסיים בברכה שמעכ"ת יצליח בכל עניניו לכבוד השי"ת ותה"ק בבריות גופא ותהורא מעליא.

הדורש שלומן וטובתו כל הימים

•

נ"ב. אמר הכותב: במכתב הנ"ל לא דברנו אלא על עיקר ההלכה מה כח ב"ד כזה יפה (להמשך השיחה הנזכרת), אבל יש להוסיף את הטענות

נגד מועצת גדה"ת בהנהגתה המעשית. — הדבר ידוע שכל רב הנותן הכשר על איזה מאכל (ואפילו אם אין בו אלא חשש איסור דרבנן או מנהג) שהוא חייב להשגיח על כשרותו, כ"ש הנותן הכשר לבית חרושת העושה כמה מיני מאכל וביניהם כמה חששות דאורייתא, שצריך לפקח יפה ע"י עצמו או ע"י שלוחיו. ולא נשמע בה"ז ששום רב ידא שמים יסמוך על כך שהקצב בעצמו מסתמא יציע שאלותיו בפניו, אלא מעמיד משגיח על גביו, או לכה"פ יוצא ונכנס. — לא כן מנהג מועצת גדה"ת. הם סומכים על הנהלת אגרי"י שתציע את ספיקותיה מעצמה בפני המועצה, ואין מפקחים על אגרי"י לא ע"י עצמן ולא ע"י משגיחים. — ועוד כי מקצת מחברי מועצת גדה"ת אינם מכריעים מדעת עצמן כלל, אלא סומכים על חבריהם, והו"ל כקדירא דבי שוחפי דלא חמימא ולא קרירא.

סימן ט

ב"ה אור ליום ד' ר' אדר תשכ"ח

לכבוד ידידי היקר הרב הגדול והכולל כמות"ר ... שליט"א שלי' רב וברכה וחיים טובים ובריאות עד העולם.

אני מבקש לשאל מכתובו כמה שאלות בקיצור נמרץ ...

שאלה ב) בענין ביקור במקומות הקדושים דהיינו הכותל המערבי בית לחם חברון אם מותר לבקר אותם ואם יש מצות עליה לרגל בגלל שהייתי בחתומי סוכות אצל רבי ... ובנו בבית המדרש ... ושאלתי את בנו ... אם הם הולכים לבקר במקומות הקדושים והוא ענה לי ואמר שאסור ללכת לשם כיון שכבשו אותם הציונים.

שאלה ג) אם באמת במלחמת ששת הימים היו בה איזה נסים או לא בגלל שהשבוע הזה קראתי כעתון ... של ... שהם דרשים מהרבנות שיעשו חגיגה ותפילת הודיה להיות ביום כ"ח אייר יום שחרור ירושלים מיד האויב ואם מותר להשתתף בשמחה הזו או אסור כמו ביום העצמות.

וג"כ אני מבקש עוד שישלח לי התשובה ל ... בגלל שב ... כל מכתב שמגיע אלי הם פותחים אותו ואני אינני מרוצה מזה.

תשובה בעז"ה כ"ו סיון תשכ"ח לפ"ק
למע"כ ידידי הר"ר ... ש"י לא"י.

... (ב) על דבר ההליכה אל הכותל המערבי וקבר רחל אמנו ע"ה
ומערת המכפלה וכדומה מן המקומות שנכבשו עכשו על ידי בני
פריצי עמנו ועשו בהם מה שלבם חפץ בעזה"ר, חושבים המון העם שיש
בוה מחלוקת, י"א שמצוה היא וי"א איסור הוא, אבל האמת היא דכ"ע
לא פליגי שאין בוה איסור ממש, אלא מי שיש בו דעת שלימה ואין בו
שמץ קטנות אמנה קשה לו ללכת למקומות ההם שמא תעלה בדעתו מחשבה
שיש להחזיק טובה לבני פריצי עמנו שכבשו את המקום, וגם מפני שעושים
שם מעשים אשר לא יעשו, וכל עיקר כוונתם לעקור את האמנה ולקבוע
בלב בני האדם הבאים לשם שהמקומות ההם אינם מקומות של קדושה ח"ו,
אלא זכרון ימי קדם בעלמא, כשם שכל אר"ה מכבדים מקומות כאלה
תמוכירים את כבודם כימי קדם.

ואמרתי משל למה הדבר דומה: מי שנעקר ממקום מולדתו ואחרי שנים
רבות נודמן לו לחזור ולראותו ונפשו מתיישבת קצת בראותו
את הבתים והרחובות והשווקים שהיה רגיל בהם בנעוריו, עד שהגיע למקום
בהכ"נ שהיה מתפלל בו בנעוריו, והנה הוא חרב ונשרף, אע"פ שיש לו
ישוב הדעת והנאה בראיית המקום, מ"מ הרי הוא מצטער על המראה,
ולא ירקוד וישורר שם.

או משל אחר, מי שלא ראה את אמו הזקנה כמה שנים מפני שהיתה
שעת חידום במדינה, ולבסוף חזר לראותה, והרי היא חולה מוטלת
על ערש דוי ומצטערת ביסורין מרובין, אע"פ שהכ"נ מבקש לראות את
אמו ונהנה בראייתה, אבל הרי יצטער על חוליתה, ולא תגבר שמחתו
על צערה.

וכן תיקנו רז"ל שהרואה ערי יהודה בחורבן וירושלים ובהמ"ק חייב
לקרוע ולומר פסוקי צער, אע"פ שכל ישראל מעולם היו משתוקקים
לראות את המקומות ההם. — וכמה נפלאו דברי רבי יהודה הלוי ז"ל
בקנתו ציון חלא השאלי לשלך אסירך, וכתבו שכאשר הגיע לא"י נשתתח

על עפרה לנשקו וקרא את הקינה ההיא ובא ישמעאלי שנחקנא בו על דביקותו ורמסו בסוסו. — והרמב"ן כתב שכאשר בא לירושלים קרע וקרא קינה שחיברה אחד מתלמידיו. — ומעולם לא עלה על דעתו של שום אדם לשמח ולרקוד ולשיר על הנאת ראיית המקומות ההם.

והשמחה הזאת שמראים עכשו במקומות ההם, ובפרט בכותל המערבי, אינה אלא שמץ מינות, ועושים שם חתונה וברית מילה, מלבד ההוללות שנהגין חול וטומאה במקום ההוא בעזה"ר. ואין איש שם על לב לקיים דברי חכמים לקרוע כהלכה. אבל מ"מ מי שאין דעתו שלמות, ואינו מבין את הדברים הללו, אין להטיל עליו עון מינות ח"ו. — ומ"מ מי שראה את הכותל המערבי לפני כמה שנים, היאך לא יכאב לבו על השינויים שעשו בה עכשו וחפרו כמה שורות מן האדמה, אשר אילו היו אר"ה עושין כן, היינו מרעישים את כל העולם כולו על כך.

ג) ומה ששאלת אם היו נסים באותה מלחמה שקראו לה מלחמת ששת הימים, ואם מותר להצטרף אל המתאספים לשם תפילת הודאה שרוצים לקבוע בכ"ח אייר. בדבר זה יש צורך להאריך (והם שתי שאלות נפרדות), ואין בי כח להאריך כעת.

אבל יש לך לידע שיש שתי הנהגות לבוראנו ית"ש, דהיינו מנהגו הקבוע של העולם הנקרא טבע, אשר על זה נאמר חק נתן ולא יעבור, ושינוי מנהגו של עולם דהיינו שינוי הטבע, הנקרא נס גולה. ואין הקב"ה משנה הטבע אלא לצורך, ויש מן הראשונים שאמרו שאין הקב"ה משנה הטבע כלל אלא לצורך גדול, כגון להצדיק הנביא וכדומה מן הדברים הקובעים את עיקרי האמונה בלב ישראל. אבל פשט דברי החלמוד אינו כן, אלא הקב"ה עושה נסים אפילו ע"י הצדיקים שאינם נביאים, כמו שכתב רב האי גאון בחשובה שנדפסה בעין יעקב פ"ב דחגיגה. (ומה שתמצא בדברי קצת מן הראשונים שפירשו כמה דברים במקרא ובתלמוד נגד פשט משמעותם כדי להסבירם בדרך הטבע, אין זה מפני קטנות אמונה ח"ו, כי המאמין בנס אחד יכול להאמין באלף נסים, אלא אדרבה מפני חוזק האמונה, מפני שלדעתם שינוי הטבע הוא מילתא זלא שכיחא, ולכן קריעת ים סוף וכדומה הם נסים גדולים מאד וע"ז מתחזקת האמונה, מה

שאין כן אם הגסים מצויים הם, אין כל כך תמיכה בלב האדם בזה, ואין האמונה נחקקת כל כך בלבו. — הרלב"ג פירש צל המעלות שנשתנה בימי חזקיהו בדרך הטבע, וכתב עליו הריב"ש בתשובותיו סי' מ"ה שהם דברים שאסור לשומען — והתשובה הובאה ג"כ בד"מ יו"ד סי' רמ"ו ס"ק ט' — לא נתכוון הריב"ש ח"ו להטיל עון מיתות על רלב"ג ח"ו, שהרי הוא עצמו כתב עליו באותה תשובה שהיה גדול בתלמוד, אלא שאסור להוציא את המקרא ממשמעו כולי האי. רא"א עכשו להאריך בענינים הללו). (דברי רב האי תמצא ג"כ בדרכי משה בשם הריב"ש).

יש לך לדעת דברי הרמב"ן בפירוש התורה סוף פרשת בא, שאין לאדם חלק בתורת משה רבינו ע"ה עד שיאמין שכל עניניו הם נסים נסתרים אין בהם טבע ומנהגו של עולם אלא אם נזכה יצליחנו שכרו ואם נחטא נקבל פורענות ח"ו, עיי"ש באריכות, וטוב מאד אם תקח לך מועד בש"ק לקרוא הדברים ההם במתינות. כי הם עיקרי אמונת ישראל. — ולכאורה יש להקשות מדברי משנתנו בפ"ד דע"ז דתנן שאלו את הזקנים ברומי אם אין רצונו בע"ז למה אינו מבטלה וכי' אלא עולם כמנהגו נוהג ושטים שקלקלו עתידין ליתן את הדין, עיי"ש. הרי מפורש שיש מנהגו של עולם, ועיי"ש בגמרא דף נ"ד ע"ב שאמרו כן גם על הבא על הערוה שהיה בדיון שלא יוליד ומ"מ מוליד מפני מנהגו של עולם.

אבל ביאור הדברים הוא דודאי הא קא חזינן שיש בעולם מנהג קבוע כגון שמש זורחת במזרח ושוקעת במערב, אבל טעמא דמילתא אינו מפני הכרח הקביעות, כי הקב"ה ברא את הטבע ומחדש בטובו בכל יום מע"ב, כלומר שבכל רגע ורגע רצונו שופע ומקיים את העולם ומלואו, אלא דכתיב חק נתן ולא יעבור, וכתיב במע"ב אשר ברא אלקים לעשות, כלומר שהנבראים יעשו מעצמן מה שהוטבע בהם כמע"ב ברצון הבורא ית"ש, ומ"מ אין בהם כח לעשות כלום אלא מפני הרצון העליון המקיימם בכל רגע, ואם הקב"ה רואה טעם לשנות דמנהג הקבוע הזה הרי הוא משנה אותו, דהיינו גם נגלה. (וזהו נוסח ברכת הלבנה, חוק חזק נתן להם שלא ישנו את תפקידם, פ"י מצותם שנצטוו).

אבל אף בשעה שהעולם נוהג כמנהגו. כפי דחק שנתן השי"ת ולא יעבור, יש כמה דרכים ואפשרויות, כגון שהריח תנשכ מצד מזרח או מצד

מערב, והכופרים אומרים שדבר זה הוא במקרה, כלומר שכופרים ברצון העליז המנהיג את דרכי הטבע, אבל באמת אינו כן, אלא השי"ת ברצונו בלבד מסבב הסיבה מפני מה הלך הטבע בדרך זו או זו, והם דברי הרמב"ן שבכל דבר יש נס נסתר ולא טבע ומנהגו של עולם, כלומר המנהג שאנו רואים אינו קבוע בהכרח, וכשם שיכול להשתנות ולהיות נס נגלה ממש ברצונו של הקב"ה, כך יכול להשתנות שיתנהג הטבע בדרך זו או בדרך אחרת ואין מכריע בין דרכיו ומנהגיו אלא רצונו של הקב"ה; זה נקרא נס נסתר מפני שאין בני אדם רואים להדיא שאין זה מקרה, מה שאין כן בנס נגלה שבעל כרחם יצטרכו להודות שהוא פעולת הבורא ית"ש. (ודע שיש רצון וידיעה והשגות, וא"א להאריך בזה, אבל דע בתמימות כי כל דבר שבעולם הוא ברצונו ית"ש. והוא ית"ש יודע את הכל).

מיהו הא קא חזינו שאף בדרכי הטבע המתנהגים כפי החוק שנתן להם הקב"ה חוק ולא יעבור, יש מילתא דשכיחא ויש מילתא דלא שכיחא, כגון ירידת השלג במקומות החמים הוא מילתא דלא שכיחא; וכן במאורעות בני האדם יש מילתא דלא שכיחא, כגון ששומר בית האסורים יעליט עיניו או יישן ממש באותה שעה שהתבוס מתיר עצמו מבית האסורים הוא מילתא דלא שכיחא; ולפעמים מתקשרים צירופי המאורעות באופן נפלא מאוד מאוד, עד שכל בר דעת שאינו מתעקש מודה בעל כרחו שיש כאן רצון עליון בעלם שצירף את המאורעות הללו ביחד מפני שום טעם שהיה לו, ועל כן בני האדם קורין לדבר זה נס, ומ"מ אינו נס נגלה ממש, רק שהוא יותר נגלה מהנסים הנסתרים שהכופרים תולים אותם במקרה, מה שאין כן צירופי מאורעות נפלאים כמעט א"א לכפור ברצון העליון הנעלם שצירף אותם, ורק כופר עקשן מאוד מקשה את ערפו עדיין. (ודבר זה הוא מלא שנתן הקב"ה כח באדם להתעקש כולי האי, כדי שתשתייר בידי האדם הבחירה בין טוב לרע, ולא יהא מוכרח במעשיו, ועי"ן יקבל שכר על מעשיו הטובים).

אבל יש חילוק גדול בין הנסים הללו של צירופי מאורעות בדרכי הטבע לבין נסים גלויים ממש. כי נסים גלויים אינם מצויים בזמננו, ואף לדברי רב האי גאון הג"ל, מ"מ אין הצדיקים מצויים כולי האי בזמננו, ואם

לפעמים יארע להם נס שיש בו שינוי הטבע, אין זה מפורסם לשאר בני אדם, מה שאין כן צירופי מאורעות נפלאים או חלומות אמיתיים וכדומה, שאין בהם העברה על החק שנתן במע"ב, דבר זה עדיין אירע בזמננו לכמה וכמה בני אדם, ויש קצת דברים שנודעו לרבים, והיינו מה שבני אדם קורין נס.

אמנם אפילו אם אירעו נסים במלחמה הג'ל. ראוי למנוע את הפרסום שלהם אם יש בזה התעוררות מחשבה לטובת בני פריצי עמנו, כי נסים גלויים ודאי לא אירעו, אלא שהם מגדילים את הנסים הנסתרים בכמות ובאיכות, כדי ליסול עטרה לעצמן כלומר משמא הוא דאסכימו עליהו. ותדע כי המיוסר כח הצבאי של מלכות אמריקה הבקי בסודות הצבאיים הודיע לנשיא אמריקא מיד עם התחלת המלחמה ההיא, כי כפי הידיעות שבדיו תהיה יד הערביים על התחתונה, ולא תמשך המלחמה אלא כמה ימים, ונשיא אמריקה לא רצה להתאמין. וחזר הממונה ההוא לחקור בדבר, וחזר להודיע שיש בידו ידיעות כאלה. דבר זה נדפס בעתון „טיים" מיד עם תחילת המלחמה, לפני הנצחון. והנה אם יתעקש אדם וירצה לומר שאירעו נסים ושהסברים הטבעיים המציאו אותם אחרי מעשה, אבל איך יתעקש ויאמר שהגוי הלזה מאמריקה ובעלי העתון ידעו מעיקרא על פי אומדנא דמיתנית או על פי רוח סומאה ונבואת ע"ז מה שיהא לבסוף. אלא ודאי שהציונים מגוימים את הדברים הזדבב. כדי לצד בחרמם את המאמינים בתורה.

אבל מכל מקום אפילו אילו היה אירע נס גללה ממש — אשר ודאי לא אירע — הרי זה בכלל המקרא שבתורה כי יקום בקרבך נביא או חולם חלום ונתן אליך אות או מופת ובא האות והמופת וגר כי מנסה ה' א' אתכם וגר. ובמסכת ע"ז דף נ"ה ע"א יש מעשה שע"ז באה בחלום ואמרה שאם ישחטו איש פלוני ירדו בשמים ושחטוהו וירדו גשמים. ואמרו שעל זה נאמר אשר חלק ה' א' לכל העמים, החליקם בדברים כדי לטורדן מן העולם. (התוספות בע"ז דף כ"ז ע"ב ד"ה שאני כתבו שענין זה הוא ע"י שדים, כלומר החלום הוא ע"י שדים כמ"ש בברכות דף נ"ה ע"ב שיש חלום ע"י שד, אבל ירדת הגשמים ודאי ביד"ש, כמ"ש רש

הענין שמפתח של גשמים אינו נמסר לשום שליח, אלא שהשדים שומעין מאחורי הפרגוד כמ"ש באגיגה דף ס"ז ע"א וידעו שהגשמים ירדו אחרי כמה ימים, ובאו בחלום לומר שחשו גברא, ובאמת אלמלא שחשדו ג"כ היו הגשמים יורדים, אלא שפלא גדול הוא שהשי"ת נותן לבני אדם מקום לסעות ומנוח היה למנוע את הגשמים אע"פ שכבר נגזרו. ולכן אמרו תהליקן בדברים).

ויש מדרש הנקרא מעשה אליהו ופרקי משיח, (כמדומני שלראשונה נדפס בספר שתי ידות למורים די לונזאנו, ואח"כ נדפס בספר ילקוט הרועים). וכתוב שם שלעתיד לבוא יאמרו אריה לישראל שיקריבו בביתם וגם אריה יקריבו. וקרבתו של ישראל לא יתקבל וקרבו אריה יתקבל, יאמרו אריה לישראל בוא ותאמינו באמונתנו, ויאמרו להם ישראל אם אנכי ברגלך איך אנו כופרים, ויהרגו אריה רבים מישראל וביניהם משיח בן אפרים.

ובדבר תפילת הודאה שרוצים לקבוע בכ"ה אייר, יש לכל מאמין בהשי"ת ובתהי"ק ובביאת המשיח באמת, להשתמש מזה, כי אפילו אם יתכוון לשם שמים להתנות על הצלת נפשו, מ"מ אסיפה זו שמתאספים יחד מגדילה את כבוד בני פריצי צמנו, ויום זה שקבעו מזכיר להם להתהלל בעצמם דם ובגבורתם שמרדו באריה נגד רצון ה'.

ועל כגון זה כבר המליצו: כי הלל רשע על תאות נפשו ובוצע בדרך גאון ה', כלומר הרשע אומר הלל, אבל לא לכבוד שמים אלא מפני שהשיג תאות נפשו, ומי שמברך על הלל כזה הרי זה מנאץ.

ועתה הארכתיו לך יותר מכפי כחי, ועדיין לא כתבתי כל מה שיש בזה, ועוד כסלים לתושיה, אבל גם המצט יספיק לך ולכל מבקש אמת; אך מי שרוצה להתעקש דחוקא לא יספיק לו כל הדברים שבעולם, ועל כגון זה אמר השי"ת למשה רבינו על הפסוק נעשה אדם וגר כל הרצפה לסעות יבוא ויטעו, כלומר אינו מוכרח לסעות אבל מי שרצונו לבוא לידי טעות ובחירה בידו.

ואתה שלח וביתך שלח וכל אשר לך שלח
החורש שלומך וסוכתך כל הימים

מכתבים קצרים

סימן י

בעיה די אייד תשכ"ה לפ"ק

למע"כ הרה"ג ר' שי לאייט.

אתמול קבלתי ספר.....

ועתה כיון שמעב"ת עשה עמדי חסד לשלוח לי את הספר, אני אני
אעשה עמו חסד ואעירנהו בבי מכשולים שאירעו לו בהקדמתו.
ראשון תחילה נאמר... המכשול השני שכתב שכבר ראינו ח"ו נחמת
ירושלים, וקרא לד"ו אתחלתא דגאולה. והנה זה משוט לכל בר ישראל
שמפני חטאינו גלינו מארצנו, וגאולתנו אינה אלא ע"י תשובה, אלא
שנחלקו ר"א ורבי יהושע (בסנהדרין דף צ"ו ע"ב) אם הקב"ה יכריחנו
לשוב ע"י מלך קשה או ימתין עד שנשוב מעצמנו; וכיון שבדורנו משלו
עלינו רשעי עולם א"כ אדרבה הרי זה ריתוק התשובה, ואם השי"ת ירחם
עלינו במהרה בימינו, מ"מ לא מחמת שלטון הרשעים ירחם עלינו ח"ו,
אלא שברוב חסדו אפשר שירחם עלינו ויקבל תשובת צדיקי הדור, וכ"ש
לדעת בעל חפץ חיים במאמרו ציפית לישועה דס"ל שהמתרחק מן הרשעים
בזמן קשה זה חשוב כמו בעל תשובה א"כ והכשרים שבשראל הם בעלי
תשובה בזה"ו. אבל שלטון הרשעים אינו אתחלתא דגאולה כלל, וכ"ש
שלא זאת היא נחמת ירושלים, כי הלילה אין ירושלים מתנחמת בעוברי
עבירה.

ומפני שמע"כ בקי בתורה, הריני כותב עוד גרגיר אחד אשר ההמון אינו
מבין זאת כ"כ; כי ידוע דקוב"ה ואורייתא וירושל מתקשרין דא
ברא [כמ"ש בזה"ק מ' אח"ם דף ע"ג ע"א], והמפריד ביניהם מקצץ
בגטיות, וכיון שרשעים הללו קוראים לעצמן ישראל, וכל שורש טעותם
הוא שיש ח"ו מציאות לישראל בלא אורייתא וקוב"ה, הרי בזה מקצצין
בגטיות ממש; ואף אילו היו שומרים כל התורה כולה, ואפילו אילו היו
כופין את כל ישראל לשמור את כל התורה כולה, מ"מ הרי מחשבה זו
היא מינות גמורה, והמדינה שיסדו בגויה על שורש מחשבת מינות.

וחמורה ע"ו זו מחטא העגל בעזה"ר, כי עובדי העגל עבדו למזה"ר
כמ"ש הרמב"ן בפרשת כי חשא, וקצצו במדותיו ית"ש בעזה"ר.
אבל הרשעים הללו קצצו והפרידו בין קוב"ה ואורייתא לישראל; ואין
לך חילול השם גדול מזה לומר בפני כל ישראל ובפני כל אומות העולם
שישראל הם גוי ככל הגוים.

ואף האומר שיש לישראל שני יסודות, דהיינו הדת הלאומית, הרי זה
מין, זה היא ע"ו בשיתוף, וכמ"ש הגאון ר' אלחנן וואסערמאן ז"ל
הי"ד במאמרו עיקבתא דמשיחא, שדורי אין אומתנו אומה אלא בתורתה,
וכמ"ש רב סעדיה גאון ז"ל בספרו תאמנות והדעות מאמר ג' פ"ו.

ומפני שמע"כ הוא זקן שקנה חכמה, אצפה שיתבונן בדברים הללו,
ויתקן המכשול שיצא מתחת ידו, ולא יקפיד על מה שהוכחתו,
כמדת החכמים כמ"ש שלמה המלך הוכח לחכם ויאהבו.
הדרש שלומו וטובתו כל הימים

סימן יא

ב"ה כ"ו סיון תשכ"ח

לכבוד הרב הגאון ... כאן.

אני מתחשק לשיחה שהתנהלה בינינו לפני כמה ימים על המצב הנוכחי במדינה
ומתוכה שמעתי מפי כתי"ה דברים שאני מוצא לזכון להגיב עליהם.
אגב ברצוני לציין שכמו בשיחה שהתנהלה בזמנו בגזירות בין האדמו"ר
מסמבר שליט"א לבין השר שאפיריה נ"י אמר לו זה האחרון "מוכח זה
לא יצא שום דבר כי אני לא אחיה לשלם חסיד סמבר וכ"כ לא אעשה לציתני" –
גם אני יודע שאין בכוחי למשוך כתי"ה לציונות. אבל גם אחי אין בכוחו של
כתי"ה להפוך אחי לאנטי ציוני. ברצוני רק להעיד כי כתי"ה טועה בהחלט כי
תקופת היטלר י"ש חיתה רק אפיוורו ויינו תקופת מעבר חד פעמית – והיחזקים
גורמים ונרצחים כל ימי חיותם בגלות באין ספריץ ובלי התסקת פעם בגרמניה
ושם בפולין או ברוסיה ושם בכל הארצות והם ביחוד. צדקה עשה הקב"ה
לישראל שסורן בין תאמות רק בזמן שלא היה להם נשק אבל בנשק כיד

יכולים להתאחד בארץ אחת ולהתגונן בבחינת "הבא להודיג וכר" ואיזה ארץ ראויה יותר להתישבות יהודית כארץ ישראל המובטחת לאבותינו ומקום מקדשנו. ומי פעל יותר לקבוץ גליות מאלה הנשפלים בעיני רבים וציונים שמם? טחו עיניהם של אלה מראות הכושרים בעובדא זר. אני יודע כל הסענות שיש לנו החרדים כלפי מנהלי עניני המדינה, אבל עברדה לא מכבה מצוה, מצות ישוב א"י שהחפשים נהרגים עליה כל יום אין לזלזל בה. הרמב"ם פוסק שאין להפריע בעד כהן לעלות לדוכן מפני שהוא מחלל שבת. מי שעושה מצוה לא יכולים להפריע בעדו משום שעשה עברה. ברחוב אחד בא"י יש יותר יהדות מכל הארצות בהם בקר כתי"ה ואין יותר קל לקיים את התורה מבארצנו. והחרדים היושבים בחוץ לארץ על סיר הבשר הם הם היו יכולים לו היו עולים, לשפר בהרבה את המצב. הם בעוכרינו שרק מוציאים דבה על ארץ קדשינו ומונעים עליה נרחבת שכל כך נחוצה לנו בתקופה זר. הם מואסים בארץ חמדה, ואלה שנוטלים על קדוש השם בחוית מובטח להם עת"כ ובמעלות קדושים וטהורים מקומם בן עדן. בזכותם אנו קיימים כאן.

באין לי הודמנות להפגש עם כתי"ה בחייתי בדרך זו כתגובה על מה ששמעתי. בכבוד רב

תשובה בע"ה עש"ק פ' תצוה תשכ"ח לפ"ק

למע"כ הר"ר... שיח"ר לאו"ט.

אחדשה"ט.

לא נעלמה ממני אמיתות דברי מע"כ שאין תועלת בויכוח, ומכל מקום יש תועלת שכל אחד ידע היטב דעת שכנגדו, ולא יהא סבור שיש בדעת מתנגדו דברים שאינם בדעתו.

אין אפשר לעמוד על כל דברי מע"כ. כי יש צורך להאריך ללא תועלת, אך רצוני לעמוד על עיקרי הדברים. וגם על קצת פרטים.

(א) אינני חסיד סאטמאר (ואינני חסיד כלל), אלא יהודי המאמין באמונה שלימה בתורה מן השמים ובנצחיות התורה, בין תורה שבכתב בין תורה שבעל פה. ומפני שבומננו בעוה"ר נרמזעטו מאד האנשים שיש אומץ בלבם לומר את האמת בגלוי, והרב מסאטמאר נ"י הוא מן היחידים

שנשארו לפליטה, הוא- היחיד מן המפורסמים שאינם נרחעים לאחריהם. לכן הוא יקר ונכבד וחשוב מאד בעיני כל המאמינים, אפילו מתנגדי דרך החסידות שבזמננו. (מלבד שהוא ת"ח גדול ואיש קדוש).

(ב) כפי מה שהריני זוכר היה המדובר בינינו על שפיכות הדמים שאינה פוסקת בעוה"ר במדינה זו. ואמנתי שהציונים נהלו תעמולה במשך שנים רבות שהיהודים סובלים מפני שהם גולים בין האומות וכאשר תהא להם מדינה לא יסבלו, ועכשיו נכזבו דבריהם. וכבר נהרגו על ידי גרמא של המדינה יותר יהודים משנהרגו בלעדית. ועל זה שאלני מע"כ והא היטלר? וענית שזו היתה תקופה בודדת. ולזה עונה מע"כ במכתבו, שהיהודים סובלים בלי הפסק כל ימי הגלות, ויש טובה לישראל שנתפזרו בין האומות. אבל יותר טובה להם כאשר הם יושבים ביחד ויש להם כח ועוצם יד להלחם בנושק. — אלה הם תורף דברי מע"כ.

הנה אין תועלת לחזור על אותם הטענות ב' פעמים. הרי אמרתי שהמציאות הכזיבה את הטענה שיש תועלת במדינה עצמאית. אך אוסיף שאינני יודע אם מע"כ חושב באמת שאילו היתה לציונים מדינה בימי היטלר ימ"ש, שהיו עוצרים כח לנצחו.

מלבד זאת לא התבונן מע"כ בדבריו הללו כי עיקר הגלות הוא גזירה אלוקית, כמפורש בתורה כמה פעמים, ואתכם אורה בגוים והריקותי אתריכם חרב וגר'. והנשארים בכם ימקו בעונם וגר' ורדפה אותם קול עלה נדף. ועוד כמה וכמה פסוקים.

והגאולה מפורשת בתורה כמ"ש או אז יכנע לבבם הערל ואז ירצו את עונם, וכמ"ש בצר לך וגר' והשבות אל לבבך וגר' ושב ה' א' את שבותך ורחמך ושב וקבצך וגר' ואתה תשוב ושמעת בקול ה' אתה ובניך וגר'.

מלבד דברי הנביאים המלאים על כל גדותיהם ביסוד זה, שהגלות והגאולה הם מן השמים.

וכי לא די לנו במכשולים שכבר נכשלנו בעוה"ר בימי בן כוזיבא, ובימי שבתאי צבי ימ"ש?

(ג) מע"כ מלמד זכות על הנהגת המדינה, שאע"פ שהם עבריינים מ"מ יש להם זכות ומוטב ששומרי התורה יבואו לכאן ויקחו את ההנהגה לידיהם. — ההצעה המעשית הזאת אין תועלת להתוכח עליה. שהרי בעזה"ר הובאו לכאן כבר רכבות שומרי תורה מארצות המזרח ועל ידי אונס ועיתוי הסיתו והדיחו אותם ואת בנייהם. והדבר ידוע למע"כ יפה יפה, ומעלים עין.

אבל מה שיש צורך גדול לעמוד על דבר מע"כ, (ואקוה שיהא תועלת בדברים), הוא לברר את הטענה העיקרית נגד הציונות. כפי הנראה סבור מע"כ שאלמלי היו ראשי המדינה שומרי תורה לא היינו מתנגדים למדינה זו היא טעות.

עצם הרעיון של המדינה נולד מתוך סברת הכופרים כי ככל הגוים בית יהודה, וכשם שכל האומות מתקיימות על ידי ארץ ולשון עצמאיות, כך כנסת ישראל. אבל ח"ר אינו כן. אנתבר סגולה מכל העמים, והתורה אינה קולטור בעלמא, אלא היא האיות של כנסת ישראל, שהיא בחינת מלכותו של הקב"ה.

הרעיון הציוני הוא כפירה בתורה. — דגשר הנקרא דתי-לאומי אין לו רעיון כלל, כי הוא סתירה מיניה וביה, כאילו אומרים כפירה על פי התורה, אלא שמחמת סיבות חיצוניות שונות נולדה דרך מעשית פשרנית, ומפני הצורך הלבישו את הדרך הזאת באיזה לבוש רעיוני, וקראו לה דתי-לאומי. המון העם שאינו מתבונן לא הרגיש בסתירה הרעיונית הפנימית, גם מקצת לומדי תורה לא ירדו לסוף הדברים וכסבורים שהציונים פסולים רק מפני מעשיהם, אבל באמת הם פסולים מפני הרעיון היסודי.

קצרתי מאד בדברים כי אין תועלת באריכות, רק שרצוני הוא שמע"כ יכיר את דעת מתנגדיו.
הדורש שלומי וטובתו כל הימים

סימן יב

בע"ה עש"ק פ' ויק"ט תשכ"ח לפ"ק

למע"כ הרה"ג ר' ש"י לא"ט.

אחדשח"ט כמשפס וכראוי.

היום בא לידי ספרו דמע"כ נ"י, וישר כח, ... לא הספקתי אלא להסתכל בראיה בעלמא, ועדיין אין בידי לכתוב הפרה, רק מה שראיתי במקום אחד שרוצה להגיה בשיר היחוד שלא יאמרו ואנתנו על אדמה סמא (אלא סהורה), אינו מוכן שהרי המשורר מתאונן שאין בידינו לעבוד להש"ת כראוי, והיאר אפשר להגיה ולומר ואנתנו על אדמה סהורה. רק הדבר מוסב על כנסת ישראל בכללות, וכמו בנוסח התחינה שאנו אומרים ב' ה' תוסה ה' עלינו בארץ שבינו, וכיחור בכמה מקומות בקצות של ס"ב, ומעולם לא עלה על הדעת של שום אחד מבדולי וחסידי עולם שהיו מיושבי א"י להגיה, וכ"ש בזה"ו שאין לנו לעשות חדשות כי היכי דלא ניגררו כ"ע אבתריהו דבני פריצי עמנו שנישאו להעמיד חזון.

ועד"ן ראיתי בסוף ספרו דס"ל שהיו גסים בזה"ו, וא"א לי להאריך בזה, מיהו אפילו אח"ל דמה דאירע נקרא נס, מ"מ אסור לפרסם הדבר. כ"ש מזהה דשלהי ברכות דף גס ע"א שהכחיש אובא סמא, וכן שם ס"ג ע"ב היו מטהרין מה שטימאו הם, עיי"ש. דבאמת היה הדין עם אובא סמא, וכן לענין מה שסיהרו באמת מדינא אסור לטהר, אלא כי היכי דלא ניגררו אבתריהו.

וכן מ"ש מע"כ בזמירות של שבת שלא לומר הוא ידרוש לציון עיר הנדחה בזה"ו, תימה וכי בזה"ו ירושלים שלנו היא, והרי בני פריצי עמנו מושלים עליה בחזקת היד ועושים בה ככל העולה על רוחם. ומה שהוקשה לו לשון הנדחה הוא לשון המקרא בירמיהו ל' י"ז כי נדחה קראו לך ציון היא דורש אין לה, (וע"ד דרוש י"ל משום דאין ירושלים נעשית עיר הנדחת, שלא נתחלקה לשבטים. וכאשר קראו לה נדחת היו סבורים שנתחלקה לשבטים, ולע"ל הקב"ה ידרוש המקרא באחד שעריך

פרט לירושלים שאינה נעשית עיר הנדחת. [ושמא לפי דרכו יצטרכו
לשנות נוסח הברכה על כסאו לא ישב זר, ח"ו].
ואתה שלך וביחד שלך וכל אשר לך שלך
הדורש שלומו וטובתו כה"י

סימן י

בע"ה בט שבט תשכ"ט לפ"ק

הוא שלמא רבה מן שמיא וחיים למעצ"כ ידידי הרה"צ המזכה את
הרבים כמהר"ר שיח"י לא"יט.

אחדשה"ט כמשפט כראוי למעכ"ת.

אמש הגיעה לידי המחברת.... אלא שאינני רואה כלל במאמרים
שום השקפה תורנית מיוחדת, וכל דבריהם היו יכולים להיות
נדפסים באיזה עתון דתי. עד אשר התבוננתי במאמרו של מעכ"ת. ואורו
עיני, שמח לבי ויגל כבודי, כי מעכ"ת גולל מעלינו את החרפה הזאת.
שבני תורה כותבים ומדברים כמו בעלי בתים... אנא יעשה מצוה רבה זו,
ישמור את שארית פליטת בני התורה מלכוד, ויתבע נא מע"כ....
ויוסיפו דברים של טעם לרומם דעותיהם של בני תורה למעלה מדעוניהם
של בעלי בתים.

אבל לא אמנע עצמי מתוכחת מגולה מאדבה מסותרת. כי גם למע"כ
אירע קצת מכשול. כי מצד אחד כתב דברים של טעם כנגד
הצינונות. כי המציאות הוכיחה את חסרון טעמה, אבל אחרי כן הוסיף
ראיה שניה לעורר את הלבבות להתבונן בזה שאנחנו עם סגולה מכל
העמים, כי נסים מרובים אירעו ומהם יש ללמוד.

והנה אפילו אילו היה כאן נס בדרך שינוי מנהגו של עולם ממש, כגון
קריעת ים סוף, הרי אסור לפרסם בדבר, וכמ"ש להדיא בברכות
דף נ"ט ע"א. והאי דלא אחי ליה כי היכי דלא ליטעו כולי עלמא אבתריה.
עיי"ש. ואם חששו שמא יטעו כר"ע אחרי אצובא טמא, שאינו אלא מסית
יחיד, ולא אמר אלא דבר חכמה אגור, ק"ו בך בנו של ק"ו, שיש לנו לחוש

דלא ליגררו כו"ע אבתרייהו דהנהו מסיתים ומדיחים שבומן הזה. ואע"פ שמע"כ גוהר מזה, וממקום שהם מביאים ראיה לשטותם הביא מע"כ ראיה לאידך גיסא, מ"מ איכא דשמע בהא ולא שמע בהא. כלומר איכא דשמע שאיש יר"ש כמו מע"כ מפליג את הנסים שלהם, והדברים נכנסים ללבו, אבל לא שמע בהא, כלומר לא יקבל דברי מע"כ ללמוד מכאן אמונה טהורה.

(וכעין זה בשלהי ברכות דף ס"ג ע"ב, שעברו על ההלכה שחכם שטימא אין חבירו רשאי לטהר, כי היכי דלא ליגררו אבתריה).

ועוד גלענ"ד שהאמת הוא שניטמטמו הלכות, עד שאין רואים כל הנסים שאירעו לנו במשך כל ימי גלותנו, ודבר ידוע הוא כי בימי גזירת היטלר ימ"ש אירעו נסים מרובים מאד מאד לכמה וכמה אנשים, וניצלו מן המיתה באופן נפלא מאד, והמאמין ידע שהוא דבר רגיל ותדיר, כמ"ש בתפילתנו ועל נסיד שבכל יום עמנו, (אלא שאמרנו"ל אין בעל הנס מכיר בנסו), והרב יעב"ץ כתב דמהאי טעמא קבעו לומר מומור לתודה בכל יום, וכל המתבונן המאמין כבר ראה במשך ימי חייו כמה פעמים ענינים נפלאים, וכל זה נכלל בדברי הרמב"ן המפורסמים בפירוש התורה בס"פ בא.

אבל מה שפרסמו את המקרים הנפלאים שאירעו בזמן האחרון יותר מן הדברים הנפלאים שאירעו בימי היטלר ובשאר זמנים, זהו מעשה שטן, ואילו ידע השטן שמפרסום הנסים תתחזק האמונה, היה עושה כל טעדי' להסביר את הכל בדרך הטבע, כמו שהוא עושה תדיר בכל הענינים הנפלאים המתרחשים בכל זמן. אלא ודאי אסור לפרסם את הנסים הללו, כי בזה מחזק את כוונת השטן דליגררו כו"ע אבתרייהו דהנהו ציונים. והכל אומרים הנה עשו מדינה שלא ברצון חכמים, ועשו מלחמה נגד השבועות שהשבעינו הקב"ה שלא למרוד באו"ה כמ"ש שלהי כתובות, ומ"מ הצליחו.

זה הוא עיקר מכתבי, אבל מתוך שכבר כתבתי הריני מוסיף כי ממילא יתברר כי מה שכתב מע"כ, „אילו ידעה מדינת יש' כמה הישיבות שומרות על קיומה — חיילים היתה מעמידה סביב להם לשמור וכר שלא יבסלו אף רגע מלימדם“.

דברים הללו מסוכנים מאד לכתוב אותם, דמשמע כאילו עצם קיום המדינה ניהא להו לרבנן. ואם אולי יש למע"כ לפעמים צורך שעה לומר דברים כאלה בפני בני אדם שאין בהם דעה מיושבת, אבל חלילה להדפיס דברים כאלה במחברות שצריכה לרומם את מחשבת בני הישיבות למעלה ממחשבת אנשי הרחוב.

ובודאי לא יקפיד מע"כ עלי על מה שכתבתי כי כוננתי לטובה.
ואתה שלך וביתך שלך וכל אשר לך שלך
הדורש שלומו וטובתו כל הימים

פימן יד

בע"ה כ"ט שבט תשכ"ט לס"ק

יהא שלמא רבה מן שמיא למע"כ ידידי הרה"ג ר' שליט"א.
אחדשה"ט

...אולם עיקר כוונת מכתבי זה הוא ע"ד מאמרו של מעכ"ת אשר הרבה תמתי הימנו, אשר מעכ"ת היה מחזק לת"ח ויר"ש שאינו נמשך אחרי דעות בעה"ב, ומ"מ כתב באריכות דברים, אשר תורף הדברים בקיצור הוא שההצלחה הגשמית של הצירבות יש בזה איזה אתחלתא של פקידה לטובה, אלא שעדיין חסר לנו, „אור חדש על ציון תאיר“.

ומאד מאד אני תמה על מע"כ, והרי איננו דומה כלל, כי המדינה העבירה על הדת אלפים ורבבות (מלבד הסכנה הגשמית), ואם הצלחה גשמית נחשבת הצלחה בעיני מע"כ, אבל ודאי כה"ג א"א לחושבה הצלחה כיון שהיא היא עצמה הרס רוחבי שלא היה לנו כמותו משעת מעשה העגל. וכי רק „אור חדש“ חסר לנו? אין זאת אלא כמו שמלפנים נסעו לאמריקה כדי לעשות שם מה שלבם חפץ — וכי כדאי לשבח אדם כזה על הצלחתו הגשמית?

ועד כדי כך הפליג מעכ"ת בדבריו עד שכתב שיושבי א"י „בונים ונבנים“, דבר שאמרו הנביא על הגאולה העתידה בב"א. כמ"ש עוד אנחנו ונבנית וגר.

ואפשר שמעכ"ת צריך לומר לפעמים דברים כאלה בפני בני אדם שאין בהם דעה מיושבת, אבל היאך ידפיסם עבור בני תורה, שעיקר תכליתם אינו אלא שלא להמשיך אחרי דעות בעלי בתים.

אנא יתבונן מעכ"ת בדברי בלא אהבת הנצחון, ויראה שהדין עמי, ולא יקפיד על שכתבתי דברים הללו, כי כוננתי לטובה. הדורש שלומו וטובתו כל הימים

סימן פד

בע"ה כ"ב כסלו תשכ"ט לפ"ק

למע"כ ידידי הרה"ג ר' שיח"י לאי"ט

אחריכ"ה"ט,

אין תועלת בויכוח ע"ד עיקרי האמונה, וחבל על מע"כ שנמשך אחרי מסיתים ומדיחים. קוב"ה ואורייתא וישראל מתקשרן דא בדא, הללו המפרידין ישראל מקוב"ה ואורייתא הם מקצצין בנטיעות, ומלכות שלהם היא מבחי' ס"א, ואם אפילו באמת אירע להם איזה מאורע נפלא הנראה כעין גס, מ"מ אסור לפרסם זאת כי היכי דלא נמשכו כו"ע אבתריהו כדמוכח בפ' הרואה בבי' מקומות (דף ב"ט ע"א ודף ס"ג ע"ב) כ"ש בנ"ד שהרי א"א לידע באמת אם אירע נס אם לא, כי הם מוחזקים לשקר; ואיך שיחא, הרי כבר הוזהרנו בתורה לא תשמע אל דברי הנביא ההוא, ובביאור הגר"א עה"פ באין חזון יפרע עם ושומר תורה אשרהו, כתב ששומר תורה א"צ נביא להדריכו כי מסתכל בתורה, עיי"ש, ולא נפקא מינה מידי מה טעם עשה הקב"ה כן, ואמונה זו היא תמימות בדרכי ה' ולא גילוי נסתרות, ותמהני על מע"כ שהפך הדברים

סימן מז

בע"ה אור לט"ז סבת תשכ"ט לפ"ק

יהא שלמא רבה מן שמיא וחיים למע"כ הרה"ג המפורסם מהר"ר שליט"א.

אחדשה"ס כמשפט,

....הריני מבקש עוד ממעכ"ת מאד מאד להזהיר בכל כחו שלא תצא תקלה ח"ו.... כי בעזרה"ר נעשה הדבר כשחוק לרבים להתחזק על דברים אלה כמו קרבן פסח בזה"ל, וכל מי שיודע לתפוס עט בידו כותב כרצונו, ואינם מרגישים שזהדבר חמור יותר מהיתר עגנונת, נעשה להם הדבר כפלפול בעלמא.

והרי בעזרה"ר כבר גדל ממש דור שלם של בני תורה שגולד תחת ממשלת הרשעים, וכל המדינה נעשתה להם כמו דבר המובן מאליו, ואין אדם יודע כמה זמן השרית עוד יאריך את אפו לבני פריצי עמנו, וראיתי כי כל מהלך המחשבה אף אצל בני הישיבות הוא מיוסד על מהלך המחשבה של אר"ה, (ועיקרי ד"מ נשתכחו לגמרי, ונדמה להם בדעתם כאילו יש הלכות פיצויים וחופש ושביטה בתורה, וערכאותיהם נחשבים בעיניהם כבתי דין), עד שבעזרה"ר נקלשה מאד האמונה בביאת המשיח בב"א, כי חושבים מלכות בני פריצי עמנו כאילו הוא מלכות ישראל, ואינם מרגישים חסרון בהמ"ק וסילוק שכינה, ואינם מתאבלים על ירושלים, ויצר מחשבות לבם רק רע — ויתר עם זאת מדקדקים במצוות יותר מן הדור שלפנינו והם תמימי דרך בתורה, אבל עיקר חסר מן הספר, דהיינו האמונה הסתורה.....

קונטרס אחרון

סימן יז

ב"ה אור ליום ד' שלח תרצ"ד.

שלום וברכה לכבוד הרב הגאון המפורסם כש"ת מה"ו יוסף צבי שליס"א דושינסקי.

אחד"ש בהדרת הכבוד בלי מכירו. הנה ידע אנכי ומכיר את דלות ערכי כי אינני כדאי להתייבץ לפני מלכים מאן מלכי רבנו, אבל כבר אמר החכם ההכרח לא יגונה, והנני מוצא את עצמי מחוייב להציע דברי לפני כ"ג כי הדבר נוגע לחילול שם שמים באופן נורא, אשר בוה גם החלש יאמר גבור אני.

כפי הנשמע עלתה הצעה לחבר בי"ד של החרדים אל הרבנות הראשית. והנה הידוע כי העומד בראש הג"ל כותב וחותם קול קורא לעורר יהודים לתת כסף לקרן היסוד, וידוע גם כן כי כספי קרן היסוד הולכים לגדל כופרים להכעיס וא"כ המעורר לתמוד בקרן זה הוא מחטיא את הרבים במדרגה היותר נוראה. וכבר פירש רבינו יונה בשערי חשובה הכתוב כור לזהב ומצרף לכסף ואיש לפי מהללו, היינו כי הבחינה על איש היא להסתכל את מי יהלל, ואם רואים אנו שהוא מהלל רשעים יודעים אנו שזהו רשע גמור באופן שהדבר ברור שאסור להתחבר לאיש כזה. ולולא שאינני כדאי הייתי אומר כי המחזיק בהצעה זאת ראוי לנדונו. והנה לבד גוף האיסור של התחברות לרשע עוד יהא מזה חילול השם בכל העולם באופן מבהיל ח"ו ואינני חושד את כ"ג כי יסכים לעצה נבערה זאת. אבל כפי הנראה נמצאו אנשים עניים בדעת חורה המסכימים לזה, והחובה על כל יראי ה' למחות נגדם בכל חוקף ועוז.

המוקירו ומכבדו כערכו הנשגב בלי מכירו, מברכו ואת כל הנלוים אליו בחיים ושלום וכל ט"ס.

אלחנן בונם ווסרמן

סימן יד

ב"ה עש"ק קדושים ברנדיטש

שלום וברכה לידידי היקר ומאד בעצלה חובב חז"ק ומוקירה גודע
לשם כש"ת מהר דוד נ"י פטש

אחד"ש באהבה נאמנה. מכתבו הגיעני וע"ד ההצעה להתחבר עם הרעד
הלאומי, הנה אחרי שהדין ידוע לכל כי אסור להתחבר עם
כמותם אפילו לדבר מצוה, לא אדע מה יצא להוסיף בזה. אבל צריך להודיע
לאלו אשר מסכימים לזה כי הם מחטיאים את הרבים ומחללים ש"ש,
כי מעתה אין ביניהם ובין המזרחי ולא כל דם, וצא ולמד מסופו של המזרחי,
אשר עבודתו היתה תמיד להתגרות ביראצ'י ה' כדי להתנף לרשעים, ובה
עלתה לו, "סהדי שקרי אאוגריהו זיל", כי נמאס ונבזה גם בעיני הרשעים
אשר השתחוה להם, ואשר ידמו כי דעותיהן תהיינה שקולות היא הסעאת
היצר, כי יש לזכור התבדל הגדול בין היראים להפשיים, שהחפשים המה
חפשים גמורים, אבל היראים אינם יראים גמורים, כי בכל אחד מאתנו
יש חלק ידוע חפשיות (שמעתי מהקדוש בעל ח"ח ז"ל), ואם כן אם
מספר האנשים שקול, תמיד תהא ההכרעה על צד החפשיות.

ובתני, "היטא איש בשר קדוש וגר היקדש ויענו הכהנים לא יקדש ואם
וגר עיי"ש כן העם הזה וכן הגבוי הזה", ובגמ' למדו ממקראות
אלו הלכות מרובות, אבל אין מקרא יוצא מידי פשוט, כי הנוגע בקדוש
לא נעשה קדוש בנגיעתו והנוגע בטומאה בטמא ע"י הנגיעה, כן העם הזה
וגר (שמעתי י).

ואם החפשים מסכימים להתחברות צריך לידע ולהבין כי רשת הם פורשים
לצדד נפשות, ומי פתי יסור תגה. רבדאי אילו היה חי כעת הצדיק
ר"ח זונגפלד לא היו מרימים ראש הרוצים להתחבר, אבל כאשר יתומים
נותרגו, כל אחד מתנשא לאמר אני אמלך. ועובדא ידענא לפני חמש
שנים ע"ד ההצעה שתתחבר האגודה לאבנך [פי' הסוכנות], אחרי אשר
נכנסו בה ראשי הדווינס אשר היו תומכים את כל הישיבות, והיה קשה
להשיב פניהם ריקם, ושמעתי אז מהקדוש ז"ל, "דארף ווערען רעכט עס

ואל זיך אפשטעלען אדריטל תורה און מיט זיי ניט מתחבר זיין [פי] יצטרך להיות נכון בעינינו שתבטל שלישי התורה ולא להתחבר עמהם] היינו שאפילו אם יתבטלו עי"ז רוב הישיבות ח"ו אין זה מכריע להתחבר עמהם.

ידידו המוקירו כערכו הנשגב מברכו בחיים ארוכים חיים של אושר וברכה וכל ט"ס.

אלחנן בונם ווסרמן

סימן יט

אחדשה"ט באה"ר,

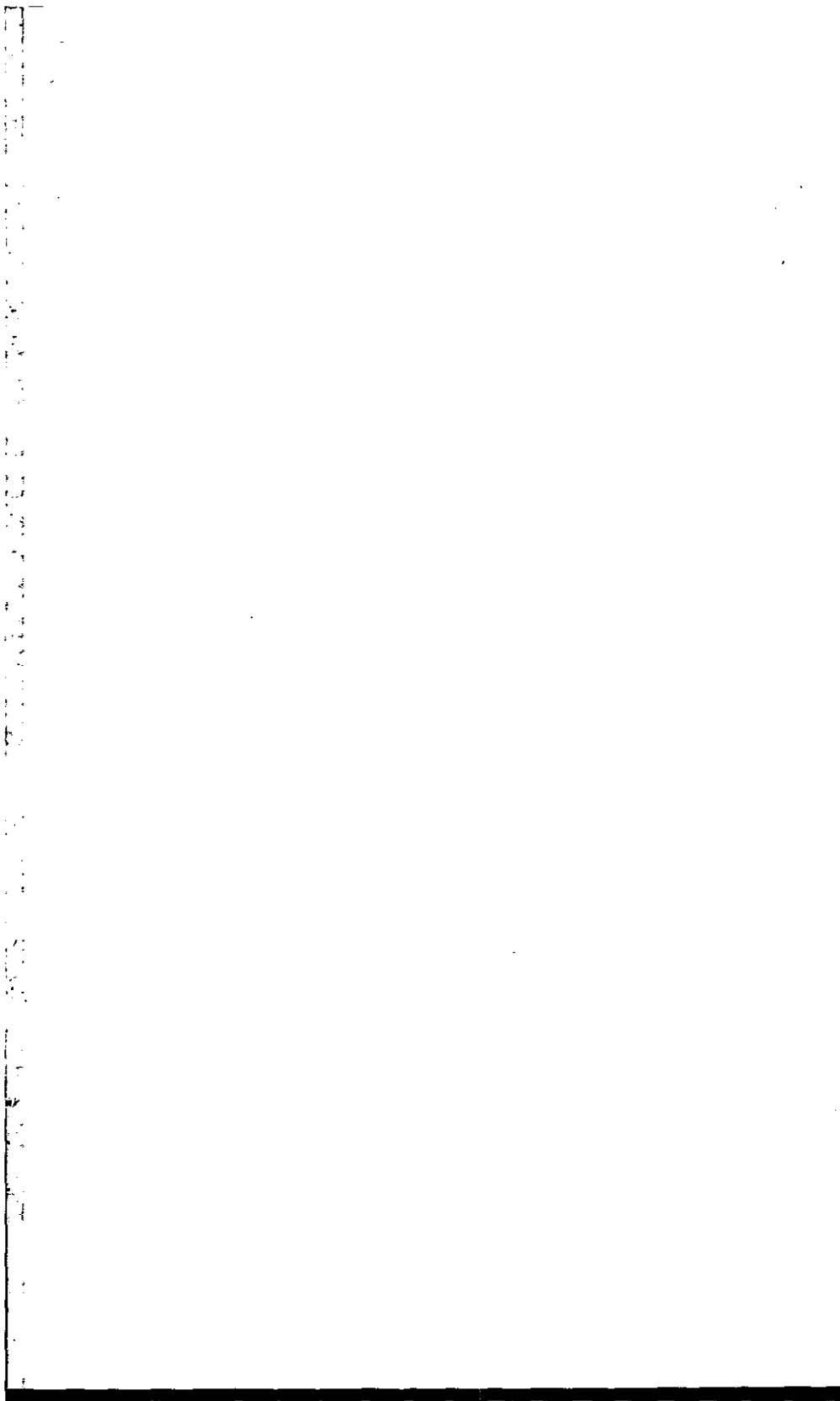
המשא ומתן שהיה לי, תוצאותיו, שאין מקום רצוי לעשות השתדלות ליתן להוצאים זכויות נוספות כמו שחרור ממס עירי וכיו"ב, אך יש מקום להסביר להממשלה [המעונינת בשעה זו ליצור אויר של שמירת הדת בארצנו הקי] כי אי אפשר להשליט סמכות התורה הקי בין שדרות העם, כי אם בקיום יחידים מבין העם, המורמים מדלת העם אשר יהדותם במדה בינונית כמצות אנשים מלומדה, ואשר היחידים האלה אשר התורה והמצוה הם חייהם ורוח נשמתם, בכחם משפיעים שפע על כל העם, ומבלעדי היחידים האלו אין אפשרות להשלטת התורה אף במדה בינונית, ולזאת יקבעו אגודה בשם פרושים — או שם אחר — ולאשר האגודה הזאת, ולסנפה לאיזה חק הנצרך לשימור של שאלה מבעלי הסמכות בדת ולהכיר את התקנות של האגודה הזאת. אשר יסודן קיום הדת, כחק דתי, אשר אין חק הממשלה רשאי לעקף עליהם נגד התקנות האלו, מציאות אגודה זאת תתן מקום להשתדלות מיוחדת בכל ההזדמנויות.

ואחתום ברכה הדושה"ת באה"ר אי"ש

ד ש ה

לתקון המחשבה והמעשים

אחרי הפורענות

ד ר ש ה

לתקון המחשבה והמעשים

אחרי הפורענות

במרחשון תשל"ד

שטכנו דרל בנוסח על הנסים). כמה מלא מספרים בשבט אותם האנשים שהם התפך הגמור של עוסקי התורה. כגון שהציל את חיינו וחי רבבות אלפי ישראל. כספור הגלגל הזה של שבט הודים סמונה אמירה נסתרת של שוא עבוד א' (ב) גם נבנו עושי רשעה. כמה מלא אומרים שעושי רשעה בנו את ארץ ישראל אחר שהיתה שפמה מימי החורבן בעזהרד והם הוציאו את ממונה וסרחו בגופם של כך. כהודאה גלויה זו סמונה אמירה נסתרת של מה בצע כי שפרנו משמרתו. שהמדקדק במצוות ומוציא סמונה וסורח בגופו על אתרוג מהודר או מצה שמורה אינו ספון בעיניהם. (ג) גם בחנו א' וימלטו. שלונו הסמך שכבר אינו הגון לקרותו וד או עושה רשעה. [רק בדרך הלצה י"ל עליו שהוא רמז כדניאל י"א י"ד ובני פריצי עמן ינשאו להעמיד חזון ונכשלו. שהא בעצמו כבר אינו מריץ אלא בן מריץ. שמספרים על אביו שהיה מניח בחלון ביתו חמץ בפסח לפרסומי מילתא]. הוא התובע לטהר ממורים. הוא האיש שנשא את סוסתו בחופה וקידושין לעיני השמש. ושומרי תורה מספרים בהתפעלות הנפש היאך בא אותו האיש לידי סכנה וניצל הימנה. ויש מפליגין לתלות הצלתו במעשיו הטובים ובזכויות וידועות. כסיפור גלד זה סמון ולול נסתר בכל עסק קטן היראה ושלמות המדות שהלכנו קדרנית מפני ד' צ'.

או נדברו יראי ה' איש אל רעהו ויקשב ה' וישמע ויכתב ספר זכרון לפניו ליראי ה' ולהשגי שבו.

עכשו בא הנביא לפרש מה תקנה יש לדבר זה ליראי ה' באמת בזמן קשה כזה. אה. בעשות

א

כתוב בסוף מלאכי בנבואה האחרונה של הנביא האחרון כשבא להזהיר לזכור תורת משה: חזכו עלי דבריכם אמר ה' — ואמרתם מה נדברנו עליך. נדברנו. פירושו איש אל רעהו. ישראל משיבים לנביא שלא דברו דברים חוקים על ה' זה לזה. אמרתם שוא עבוד א', ומה בצע כי שפרנו משמרתו, וכי הלכנו קדרנית מפני ד' צ'. הנביא משיב להם. אע"פ שלא נדברתם דברים הללו בפירוש זה לזה. אבל אמרתם. כלומר כינו לבין עצמו או בלב. (כעין פירוש הגר"א שה"ס ואמרתם ובה פסח וגר). והם שלשה דברים. א) שוא עבוד א'. פ"י קביעות תורה ומצוות ותפילה אינה כלום ח"ו. (ב) ומה בצע כי שפרנו משמרתו. פ"י מה ממון נהנינו (כתיב"ע) שעשינו משמרת לשמרת. סייגים לתורה וחומרות שיש בהן הוצאת סמך וטויה הגוף. (ג) וכי הלכנו קדרנית מפני ד' צ'. פ"י שהיינו נמוכי דוח. (כתיב"ע ופירש"י). ועסקנו ביראת ה' ותקן המדות.

ולכאורה חימה. שאלה הם דברים חמוצים מאד. והיאך נתנצלו ישראל בסענה קלושה כזאת. ואמרו מה נדברנו עליך.

ועתה אנחנו מאשרים זדים גם נבנו עושי רשעה גם בחנו א' וימלטו.

הנביא הולך ומפרש מה נדברו ישראל זה לזה. והיאך אמרו את הדברים החזקים שהש"ת מוכיח אותם עליהם. והם שלשה דיבורים גלויים ובהם סמונים שלש האמירות שכבר הזכיר. א) אנחנו באשרים זדים. מאשרים פירושו משבחים. וכתיב"ע (פירש"י). זדים הם הפך עוסקי התורה. (כמו

הרשעים רשעים צריכים יראי ה' באמת לדבר איש אל רעהו. והבחוץ סתם (מרוץ פשיטותו) מה ידברו. ושישמי שמדברים שלא לחזק במעשי הרשעים. במסכת אבות פ"ג מ"ג שנינו שנים שידשבים ויש ביניהם דברי תורה שכינה שררה ביניהם שנאמר אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו וגר. ואין כאן מחלוקת כי עיקר הדבר הגורם שלא להדבק במעשי הרשעים אינו הדיבור בהתעוררות היראה בלבד אלא העסק בדברי תורה בשעה ששני יראי ה' מעיינים ביחד ומתחזקים בדיבור קשה של התוספות — בזה מתרחקים מן הרשעים. אבל אם אחד מהם או שניהם ח"ו אינם יראי ה' באמת. לא יקבלו תועלת זו מן התורה. [אלא דמ"ם הבאור שבה מחזיק למוטב. חזק מהללו שתורתם נעשית להם סם המות רחיל. והם דורשים באגדה של דוסי להביא סיוע להטן מן התורה. מנין שהללו הולכים בדרכי המסופרים לדת הגוים וכתב ש"צ ימ"ש].

והנביא מבטיח לנו. ויקשב ה' וישמע ויכתב ספר זכרון לפניו. משל למלך שמרדה בו מדינה. ובירי המלך יש פנקס ובו נרשמים שמות כל הנאמנים לו ובשעה שהמלך צריך לשלוח שום שליחות הוא יודע מי הם הראויים לסמוך עליהם. וכאשר יחזור המלך וידכא את המורדים בו. יזכור לטובה את כל נאמניו. וכמה ישתוקק אז כל אחד ואחד. ולואי שגם שמי יהא רשום באותו פנקס. שלא הייתי מהמורדים. [וכעין זה ראינו אחרי מסלתו של היטלר ימ"ש והאך השתוקקו רבים מהגרמנים להוכיח שהם לא היו מאנשי היטלר. וכל גוי שעשה פעם אחת איזה חסד קל לאיזה יהודי היה מפרסם מעשיו בקול גדול].

כמד אנתנו מבקשים מהש"ת כימי התשובה שבכל שנה ושנה. כהכנו בספר חיים טובים. בספר זכיות וכו'. ואין אנהנו יודעים אם בקשותינו נתקבלו. אבל עכשו הרי בידי כל אחד ואחד עצד קלה להיות כתוב לפני הש"ת בספר הזכרון. שיתחבר עם יראי ה' באמת העוסקים בדברי תורה זה עם זה ומתרחקים ממעשי הרשעים. ומפני מה באמת הש"ת מקיל את הדרך כל כך כעת? משמע מכאן שעשה זו הנראית קלה כל כך

אינה קלה באמת. אלא קשה מאד. שלא לומר קשר לכל אשר יאמר תעם חזה קשר. כי ודאי ברייתו של אדם לנוגז כמנהג אצתי מדינתו כמ"ס הרמב"ם רס"ו מהלכות דעות.

והש"ת חשב עלינו מחשבות לטובה לכל יחד ממנו גדו. ובספר הזכרון אשר לפניו יש שני חלקים כמו שאמר הנביא. ליראי ה' ולחשבי שמו. ומי דעם חשבי שמו? אמרו רז"ל זה שחשב לעשות מצוה ונאנס ולא עשאה. כזמן קשה כזה יש חשיבות אף לאדם שחשב בלבו להיות מכלל עושי המצוות באמת ובלבד שלם. ואע"פ שמחמת סיבות שונות לא זכה להקרא ירא ה'. ס"ם כיון שזוא משתוקק לכך באמת וגדבר עם יראי ה' הרי דוא נקרא חושב שמו יח. וגם הוא כתוב בספר הזכרון לפניו ית"ש.

והרי לי אמר ר' צ' ליהם אשר אני ערשה פגולה והמלתי עליהם כאשר יחמל איש קל בנו העובד איתו.

ס' ביום הזהא שהש"ת ישלם גמול (כפירש"י) כאשר כל אחד ואחד נזון כפי מעשיו וכפי מה שהוא. ומי מכלל את יום באו. יום ה' הגדול והגורא. אז אותן יראי ה' החושבי שמו יש להם דין אחר משאר באי עולם. שהם משל הקב"ה משל למלך כ"ו הן את כל בני המדינה ויש ביניהם בני פלטרין שלו שנשארו נאמנים לו בשעת המרידה. אע"פ שגם הם עברו על מצות המלך באיזה פרטים. אבל המלך חס עליהם מאהבתו אותם. בדרך שהאב חס על בנו העובד אותו אע"פ שיש לו תרעומות עליו באיזה פרטים. ושבתם וראיתם כן צדיק לרשע כן עובד א' לאשר לא עבדו.

שאלו רז"ל כתבינה דף ס' ע"ב היינו צדיק היינו עובד א' היינו רשע היינו אשר לא עבדו. והירצו עבדו ולא עבדו תרומיהו צדיקי נמורי נינהו ראינו דומה שונה פירקו כאה פעמים לשונה מאה דאחד. נכצינו למדים מכאן שאע"פ שבזמן קשה כזה יש זכות יתירא אפילו למי שחשב לעשות מצוה ונאנס ולא עשאה. אעפ"כ לא יעלה על הדעת להתרשל ח"ו במלאכת סמים. כי הש"ת שופט צדק. ואף בזמן קשה כזה לא

ועד סופו. שגם בסופו אחרי תנע ועדול ויהיה סכנת נפשות אילו ויהיה אסתר מסרבת לו]. ולכן אנו מקדימים תענית לשמחה. כי לא זכינו לתעלה אלא בדרך מודענות. [ואולי יש רמז במעשה אבות לבניהם אחריתם בדור הזה. דמייכ וחלבש אסתר מלכות. וידוע שכנסת ישראל היא גילוי מלכותו של הקב"ה. והעלת כנסיי בגלות המרה הזאת היא בהיותה שבריה ומשועבדת לכה הסומא. ופי' כנסיי יודעת כי זה הוא הא. וכפי' כישעיהו סימן כ"ו מסוק ר"ג. זה א בעלזנו אדונים וולחך לבד בך נזכיר שפך]. אין אדם יודע בפרשות היאך מדחיתו של הקב"ה מכוונת מדה כנגד מדה. ופי' דבר זה יש לו רשות לומר. הרי ראינו בעינינו כי בסעמים הקדמות כאשר נדעו בני פריצי עמנו את שונאיהם. מיד נחשכו לבבות רוב ישראל לאהבה אותם והשלינו לספר נחמאות גדולות על עצמם נסי נסים שנעשו לשונאיו של מקום. ועכשו בעוה"ר נחכה עלינו חמתו של הקב"ה ובשתקו פיות כל המפבחים את הרשעים באותן נסים. [ונסים שאירעו ליחידים תולדו אותן באותן יחידים ולא בזכות הרשעים]. מי יודע אולי אם היינו עומדים בנסיון ההוא לפני שש שנים ולא נתפתינו כיונה פותה אין לב. לא היה השו"ת מביא עלינו עכשו את המודעות הגדולה הזאת בעוה"ר. כבר שכחו לגמרי שעדיין לא בא משיח צדקנו ועדיין לא נכנה בית קדשנו ותפארתנו. וכי מי כבר עשה תשובה על השפחות שהיו עושים בכותל המערבי. השוטים המציאו פצחות חדשות כגון בר מצוה אצל הכותל המערבי. ואף רבים שסומרי התורה לא נתבכישו ולא התבוננו ובמעגל רוקדים. שמתו בירי' לפני שריד בית קדשנו ותפארתנו אשר היה לשריפת אש. ביום ובמקום שהיה ראוי להוסיף צער על העדר קרבנות המוספין. וכל חסידי עליון וקדישי עליון יושבי עיר קדשנו מחד דור לא העלו בדעתם לעשות כדברים הללו ולהמציא פצחות בדחיות מן הלב כאלה ח"ו. לא נדבר על הזלזול להפוך אתהוין כלפי הקדוש באותן שפחות. כי דבר קל הוא כנגד העת הגדול לצאת במחול משחקים במקום

ישתחו מי שעבד את הש"ת יותר למי שלא עבד כל כך. ועל כל פרט ופרט ומאליקים יביא במשפט בית ודורו.

ב

הבה נתבוננה באמת בלא שפתי מרמה. וכל אחד מאתנו ימצא טחירה בנפשו. ודאי כולנו מתגנדים בלב שלם לציונות ולמדינה. אבל הרי אנו בשעת סכנה כעת. ואע"פ שהרבה דרכים למקום להצילנו. מ"מ לעיני בשר וכפי ראות השכל האנושי המצומצם שלנו לא נראה לא נבין דרך אחרת להצלת נפשותינו אלא יצאנו בני פריצי עמנו את הישפועאליים. וא"כ בודאי כל אחד ואחד בעומק לבו מצפה להצלת הרשעים. יש. מי שמדחה במחשבה זו בפה בלא ריש מי שסומן אותה עמוק עמוק בלבו. אבל הסתירה הזאת מצויה בלבו של כל אחד ואחד. ומה נענה ליום שקדחה לפני הש"ת להנצל מעונש הרהורי מנינות.

יראי זה אשר בחוצה לארץ מונין אותנו סכולנו ציונים. קשה לשמוע דברים הללו. ומדאי אונות דברים היא כלפי לחמי מלחמת הש"ת שבארץ ישראל. ופי' מסל עלינו להתבונן בדבר. שהרי ארזיל הקדושים במורק דף י"ה ע"ב אין אדם נחשד כדבר א"כ עשאו ואם לא עשאו כולו עשה מקצתו ואם לא עשה מקצתו הרהר בלבו לעשיתו ואם לא הרהר בלבו לעשיתו ראה אחרים שעשו ושמת. וכי מי מכולנו יאמר זיכתי לכי סהרתי מתטאתי עד שלא עלה הרהר בלבי לשמות בהצלת הרשעים.

האמת הברורה לעיני כך היא: ודאי הרבה דרכים למקום. אבל אפשר שכך גזרה עלינו הפורענות בעוה"ר שאין אנו ראוין להצלה אחרת אלא מחמת הצלת הרשעים. ורגילין אנו לפרש כעין זה בתענית אסתר. שלא כתבו הספרים טעם מספיק לענין למה נקרא על שם אסתר. והרי אסתר גזרה תענית בניסן ולא בירגון אדר. ונלענ"ד מסני שאכזריות גדולה היא לשמות בפורים על הצלת נפשותינו ועדיין הצדקה סביבה בידי אחזרזיש. [יכ"ס"ה הוא ברשעו מחלילתי

שתשינה מללה על גלותה וגלות בנייה. כאשר תראה את אמו הזקנה כשכבת על ערש דוד מתחלת ביסוריה וזה רוקד כנגדה ולי מי כבר עשה תשובה על כך? ולא עוד אלא שחשופים עדיין מתחיקים כסומאתם וכעצם ימי הסכנה הגדולה והדיוש שעושים מעמד הקהל של מוצאי שביעית על יד הכותל המערבי. גם מברכים זה את זה שיוכי לגאולה שלימה כלומר שחצי גאולה או שלשת רבעי גאולה יש להם כבר, רק מה חסר להם? שהרשע הידוע עכבו עליו שלא יתפלל מנחה כטיב בחר הבית. [צחק עשה לנו שכל וחלק מנעליו. אינני יודע אם עשה נ"כ חסיפה כיון שסבילה זו היא מעיקר הדיון] רק דבר זה עדיין חסר להם לגאולה השלימה. דבר זה הרחמנו מהפורענות. שרבים חזרו ונזכרו שעדיין לא בא משיח צדקנו.

2

הבה נתבוננה במה שאירע בימי ירמיהו הנביא. ירמיהו היה עצור שני פעמים. בימי יהויקים ובימי צדקיהו. הבה נתבונן בכמה ממאורעותיו.

המאורע הראשון:

בסימן ל"ז כתוב שבשהיה עצור בימי יהויקים צוהו השירה לכתוב נבואתו על מגילת ספר על ידי כרוז בן נריה חלמידו ועשה כן ואח"כ צוהו שברוך יקרא את הספר באזני העם ביום צום כאשר רבים נאספים ומתעוררים לתשובה.

וידו בשנה התשיעית ליהויקים בן יאשיהו מלך יהודה בחרש התשיעי קראו צום לפני ה' כל העם בירושלם וכל העם הבאים מקרי יהודה בירושלם.

היתה שעת מלחמה וכירושלים קראו צום לפני ה'. שכל העם נאספו בבית המקדש, ומפני חוסר התענית פירשו בגוירתם שתחול לא רק על יושבי ירושלים אלא אף על כל העם הבאים מערי יהודה לירושלם. היאך גוכל לצייר בנפשנו כהיום וזה דאך היתה התעוררות העם לתשובה בעמדם כבית הגדול והקדוש וכולם מתענים. ובדאי כל המון העם נתחרשו על חסאיהם וקראו אל השירה

בכל לבם ובכל נפשם להצילם מחיל הכשדים. אין ספק שכל הזמן הרב נתמזק בלב שלם לשוב אל השירה. — אך שרי יהודה המלך לא פסדו את הנביא מחצר המסרה שהיה עצור שם (כמפורש במקרא אנכי עצור לא אוכל לבוא בית ה'). כי חששו שדברי הנביא ישעלו בלב העם להתנגד לקו הפוליטי של המלך והשרים. וחלמדי הנביא עשה כאשר נצטוו:

ויקרא ברוך בספר את דברי ירמיהו בית ה' בלשכת נפרידו בן שפן השופר בחצר העליון פתח שער בית ה' החריש באזני כל העם.

לא נתפרש במקרא מה עשה העם כששמע את דברי הנביא. אבל אין ספק שבאותה שעה נוראה נתפעלו נפשותיהם עד מאד. אבל מה עשו השרים כאשר בודע להם הדבר?

וידו כששמע את כל הבריות פתחו איש אל רעהו ויאמרו אל ברוך וגו' נגיד למלך את כל הבריות האלה... ויאמרו השרים אל ברוך לך הסתר אתה וירמיהו ואיש אל ידע איפה אתם... והמלך יושב בית המרחץ בחרש התשיעי ואת האת לפניו בכותלתו. וידו כקרא יהודי שלש דלתות וארבעה יקרעה בתער השופר והשדר אל האש אשר אל האת ער תם כל המגילה על האש אשר על האת. ולא פתחו ולא קרקעו את כנדיהם המלך וכל עבדיו השוטפים את כל הבריות האלה. וגם אלנתן דרליתו ונבריתו הפגיעו במלך לבתלי שרה את המגילה ולא שבע אליהם. ויצה המלך את ירחמאל בן המלך ואת שריהו בן קזריאל ואת שלחיהו בן עבדאל לקחת את ברוך השופר ואת ירמיהו הנביא ויפתיהם ה'.

מה עשה המלך ביום הצום הגדול הלוה בעת צרה גדולה? לכאורה נראה שדאג לקו הפוליטי שלו. הוא מסכים שהנביא רשאי לעזור את העם לחשובה. וזה תפקידו. והמלך אינו מתנגד לכך. אדרבה יש בכך תועלת למאמץ המלחמתי. [עליו להכריז, ה' עו לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום. ואז יסכים המלך למנותו בחור רב ראשי רשמי]. אבל ירמיהו הנביא מתערב בפוליטיקה. וזה מצב בלתי נסבל בעיני המלך.

השרים לא עשו שום חקירה כי היתה אומדנא ברורה בעיניהם להחזיק את הנביא לדובר שקרים וכדאי לדון ע"ס אומדנא זו. וכבר העינו עכשו לשלוח יד בנביא השירה להכותו. גם לא נתנו אותו לחצר המסרה אלא לבית הכלא שהיה מסוכן למות שם כמפורש במקרא בסמוך. ואחרי תחנוני ירמיהו צוה המלך ונתנו אותו לחצר המסרה ונתנו לו לאכול. ירמיהו חזר ונתנבא בשם השירה שהגשאר בעיר ימות והגושל אל האשדים יחיה וירושלים תתורב. ועל כך חזרו שרי יונה וקסרגו עליו בפני המלך.

וירמיהו השרים אל המלך יוסת נא את האיש הזה כי על כן הוא מרטא את ירי אנשי המלחמה השארים בעיר הזאת ואת ירי כל העם לדבר אליהם בדברים האלה כי האיש הזה אינו דורש לשלם לעם הזה כי אם לרעה. ואמר המלך צדקיהו הנה הוא בידכם כי אין המלך וכל אמתם דבר.

צדקיהו המלך לא רצה להרוג את ירמיהו אבל היה מוכרח לתחשב עם סענות השרים אבל גם השרים לא העינו להרגו בפרהסיא כבונד ומפרע למאמץ המלחמתי ולכן השליכוהו אל הכור וטבע במים ושוב בא עבד מלך הכושי ובקש רשות מן המלך והוציאו חזר ירמיהו וישב כתצר המסרה. ועלתה נתבונן נא אם כך עשו לנביא השירה. עצרונה הכותה. נתנוהו לבית הכלא המסוכן. הטביעוהו בסיס כדי שימות — בה היה מצבם של ירמיהו וירושלים בימים ההם. וכדאי לא היו יכולים לדבר בפרהסיא כלום. רק לקיים או נדבר וגר כחדרי חדרים.

המאורע השלישי:

אחרי החורבן השאיר נביאנו צר מדלת העם לכורכים וליוגבים ומינה עליהם את גדליה בן אחיקם ונתקבצו אליו כל שרי החיילים אשר בשדה. (כלומר שלא היו בתוך ירושלים בשעת המצור והכיבוש). ועוד שאר בני אדם. וישמעאל בן נרגיה מורע המלוכה הרג את גדליה. ויחונן בן קרח ושרי החיילים נלחמו בו. ואחרי כן רצו לברוח למצרים עם כל היהודים הנשארים כי

אבל חזיל הקדושים גילו לנו תועבה יותר גדולה שעשה המלך. הוא לא דאג להצלת הקו הפוליטי לשובת העם דחקא. המנילה הזאת היתה מגילה איכה כמיש במרק דף כ"ו ע"א. וכאשר קראו לפני המלך איכה ישבה כד העיר רבתי עם וגר אמר להו אנא מלכא. אמרו לו ככה תבכה כלילה וגר אמר אנא מלכא. גלתה יתודה סעוני וגר אמר אנא מלכא. דרכי ציון אבלות וגר אמר אנא מלכא. הוי צריה לראש וגר [פירש"י שהגרי ראש] ולא אתה! אמר להו מאן אסרה כי הו תונה על רוב טשעיה. מיד קדר כל אזכרות שבה ושרפן באש.

המלך לא דאג כל כך להצלת העם והמדינה. הוא דאג למעמד האישי ולכבודו. שקורין טרעסטיגיא. הוא מוכן לסבול את הנביא אף כשהוא מתנבא על הפורענות כל זמן שאין הדבר מינע בכבוד עצמו. אבל כאשר שמע שהדבר מינע בכבודו. שוב אין כאן צום ואין כאן תשובה ואין כאן התעוררות. והוא שורף כתבי הקודש. ואף השרים שהתנגדו לכך אינם קורעים את בגדיהם (כדן הרהא ס"ח שנשרף שלמדנו מכאן).

המאורע השני:

בסימן ל"ו כתוב שבימי צדקיהו כשלא היה ירמיהו עדיין עצור הוקל המצור. כי פרעה מלך מצרים יצא לעזור למלך יהודה וחיל כשדים עלו מעל ירושלים. וירמיהו אמר נבואה בשם השירה שהשדים ישובו ויחריבו את ירושלים.

היה בהעלות חיל השדים מעל ירושלים מפני חיל פרעה. ויצא ירמיהו מירושלים ללכת ארץ בנימין לחלק שם בתוך העם. (פיר לקבל חלקו במתנות מתנה). ויהי הוא כשער בנימין וכה בעל סקירות ושהו יראיה בן שלמה בן הגניה ויתפש את ירמיהו הנביא לאמר אל השדים אתה נופל. כדרך שארע לפני עשרים וחמש שנה שהעלילו על נטורי קרתא שיצאו לקראת הישמעאלים בדגל לבן.

ויקצפו השרים על ירמיהו והכו אותו ונתנו אותו בית האכור בית יהונתן המוטר כי אותו עשו לבית הכלא.

נתייחדו לפני נבוכדנצר. ובעת הנבוכה הזאת היה לבם נקלם שפט לא זו הדרך הנכונה ובקשו מירמיהו הנביא להתפלל אל השירה שיאמר לו מה יעשו. וירמיהו עשה כן ואמר עשרה ימים זכה לנבואה ואמר בשם השירה שלא ילכו למצרים אלא ישארו בארץ ישראל. ואמר כל זאת מה היה המוף?

ואמר עזריה בן השעיה ויהונן בן קרח וכל האנשים חורים אוסרים אל ירמיהו שכן אתה מדבר לא שלחך ה' אלקינו לאמר לא תבואו מצרים לגור שם. כי כרוך בן נריה סמית אותך בנז לטקו תל אותנו כדי תבשרים לחבית אותנו ודעולות אותנו ככל.

שרי החילים והנמשכים אחריהם הסייעו ללכת בדרך של מלך יהודה והשרים כמו לפני התורבן. הם קובעים את הקו הפוליטי, הנביא אין לו אלא להסכים ולכן העיזו להכחיש את הנבואה. ועדיין היה בדם בושט פנים מעט ותלו הדבר בתלמידיו של הנביא. כלומר אם שרי החילים מבינים מדעתם שראוי לברוח למצרים מסתמך גם הנביא מבין כן אלא שתלמידו הסיתו. והתלמיד שלא הבין כן נוח בעיניהם לחשובו לבטלן ח"ו. והא הנביא עצמו חשבונו כדעם שמקורביו יכולים להסיתו ח"ו. ולא היה נגאי בעיניהם לטעון כן.

אין פנאי להאריך ככל פרטי עניני ירמיהו שהזכרנו עכשו בקצרה. וכל מאורע ראוי לדרשה בפני עצמו. ותן לחכם ויחכם עוד. אבל כשאנו מבקשים סכך מן התורה למצוא פשר למחשבותינו ורגשות נפשיות הסותרות שהזכרנו. יש לנו להתבונן בפרשיות הללו שבספר ירמיהו. הרי גם ירמיהו הנביא היה במצב כעין זה. הכשרים נלחמו מבחיץ ושרי יהודה שמבפנים לא שמעו בקול ה'. והסורענות באה עליהם בעזה"ר. ויש שני פסוקים בספר ירמיהו הסמוכים זה לזה (והיא הפסדה ט"ב) הכלמדים אותנו היאך הרכיב הנביא ברוח קדשו את שתי ההרגשות הנרמיות כסותרות זו את זו:

מי יתן ראשי מים ועיני מקור דמעה ואכבה יובב ולילה את חללי כת קמי. מי יתנני ככרתי

מלך אורחים ואעזבה את עמי ואלכה מאתם כי כלם מנאפים עזרת כוננים.

תרי לפנינו שתי ההרגשות הגראות כסותרות זו את זו. בתחילה כוכה ירמיהו ככי גודל ומושלג על חללי ישראל. ומיד בפסוק שלאחריו הוא מוכיח בדברים קשים עד שאומר ואעזבה את עמי ואלכה מאתם. יש לנו ללמוד מכאן שיש כאן באדם. ובכן יש לנו לעשות. ללמוד בתוך לבו שתי ההרגשות הללו ביוחד. סוף סוף כל ישראל הם בני אברהם יצחק ויעקב. וכאשר נעשה בהם הדין תרי זו פורענות ויש להרבות בדי על כך. [מלכד והמעט שגם אנשים כשרים רבים נוצרו בעזה"ר]. ומים נתחייבנו להתרחק מדרכי עזובי ה' בתגלית הריחוק. ואין זו סתירה כלל. כי הכל בכלל אדגת השירה. וכן אנתנו בימינו אלה חייבים למצוא את הדרך הסלולה בלבנו. להתרחק ממחשבת הציונות אע"פ שנגזר עלינו להיות חיינו תלויים בהצלחתם. וכן להצטער על חללי כת עמי אע"פ שזגנו מתרחקים מעזובי התורה בחייהם.

ד

קשה להרבות בדברים על מצבנו כחיים חזק. כי מיד כל בני ההמון פוערים פיהם להשתק את המקסרן על ישראל. וגדלה עבירה זו בעיניהם יותר מכל העבירות שכתורה. ואע"פ שאינם יודעים כלל היכן כתובה עבירה זו בתורה. מ"מ הרי היא בכלל הכפירות אצלם שא"צ ראייה.

אמנם כן הוא שעבירה היא ללמד קטיגוריא על ישראל. והדבר מפורש ביבמות ס"ט התולץ שישעיהו הנביא נענש על שאמר ובתוך עם סמא שפתים אנכי יושב. ופירש"י מדעתו שלא צוה לו הקב"ה ולא מחמת תוכחה. כי היה קשה לרש"י שפצינו כמה דברים יותר חמורים בישיעה. כגון. הרי גוי חוטא עם כבוד עון ורע מרעים בנינו משחיתים עזבו את ה' נאצו קדוש ישראל גזרו: אחור. וכן מציינו הרבה דברים קשים על ישראל בכל דברי הנביאים. ולזה חירץ רש"י שיש שני דרכי היתר. האחד שצוה לו הקב"ה. והשני שאמר כן מחמת תוכחה. ובאמת הדבר פשוט אף בלא ראייה זו שלא נאמר לקסרן אלא כלפי מעלה כעין

תבכסו, יש ניגון מעורר גבורת ריש ניגון מעורר עצבות ועוד, והאריך בזמן רב סעדיה נאמן בסוף ספר האמונות והדעות, ועדיין עד היום הזה יודעים כומרי ע"ז לעורר בנפש השומע דמיונות הרוממות הנפש בגיוניהם, ונראה שכן היה דרך כרמרי המולך, והוא היה מסיח דעתו מעצרו של הבן אצ"ם שהיה שומע צעקתו, כי הריגש בנפשו צילי נפלא המרוממו על כל מקרי העולם השפל הלצה, וכן עושים לנו כומרי הציונים המרדמים נמשוחיניו בעוה"ז בהבלי חלקלקות סיהם, כאיש תרלם חלום ואינו יודע שהאש מלהסת סביבותיו רח"ל.

ה

ראחרי שהתבנו את הדיבור עד הגה א"א להאריך עכשו כבר יותר מדאי, אך נאמר בקצרה עוד שני ענינים בעה"ה.

אין אנהנו ציונים, אבל מה אנהנו באמת? אבדנו יהודים! אבל מה דעתו של יהודי על הציונות? כתוב במלאכי סימן ג' כי אני ה' לא שביתי ואחם בני יעקב לא כליתם, וסיר הרמבים באברת תיסן כמו שא"א שיתבטל מציאותו של הקב"ה כן א"א שנאבד ונתבטל מן העולם, ודברי הרמב"ם הללו מפליאים מאד שדימה אפשר המציאות למחוייב המציאות ב"ה, ויש לפרשם ע"ש משי"כ בתהלים פ"ג אמרו לכו ונכחדים מגוי ולא יזכר שם ישראל עוד כי נועצו לכו יחדו עליך ברית יכרותו, ואמרו רחל במדרש תהלים כל זמן שישראל קיים תהא נקרא אלקי ישראל ואם נעקר ישראל אלקי מי נקרא כל מה שהם עושים ומרבישים עלינו בשבילך הוא שנאמר על ה' ועל משיחו, ע"כ, כהנת אריה שלא יזכר שם ישראל היא אמצעי לסטרתם, ומטרתם היא כלמי מעלה כמ"ש עליך ברית יכרותו, וביאור הענין בקצרה הוא כי הש"ה לא גודע לנו אלא ברצונו המתגלה במצביו, [כמ"ש בישעיהו מ"ה אכן א' מסתתר אתה, ודרשו רז"ל אתה מסתתר ומעשיך אינם מסתתרים], וזהו גילוי אורו של הקב"ה, רחל שם כך אנהנו קוראים אותו בשמותיו הקדושים ומתארים אותו בכינויו, ומגילוי אורו של הש"ה היא הנחתו עם עמו ישראל הממליכים אותו.

מסר דין לשמים, אבל בדרך תוכחה לישראל וכדומה אדרבה טעה היא, וכמו שכתוב במשלי סימן כ"ה, סוכיה אדם אחרי כן יטא ממחליק לשון, ועי' דברים רבנן.

עלינו לדעת כי מצד הדין ראשי המדינה יש להם דין ליסטים, דבר זה הוא פשוט מאד, וכן היה אומר אדונינו בעל הזן איש זללה"ה, וכאמת א"צ להביא שום ראיה על כך, ולפני שלשים שנה היה דבר כזה פשיטא אפילו לחינוקות של בית רבן.

וכיון שהללו דנים כל יסטים, איך אנהנו כולנו דינו כשבוים בדיהם, [ויש כזה קצת לימוד זכות על מקצת הנכשלים הנמשכים אחריהם, כי השביר אינו טיף נמור, שהרי עושה מחמת יראה, ויש לנו להסתכל על מקצת בני תורה המדברים כמו ציונים, כמו שפסחלים על שברי ציוני המדבר בראדיו קהירא לטובת המצרים].

וכמעט כל העולם חוששים מאד מפני ביטול המדינה ומבקשים שתוסף להתקיים מפני הסכנה, ושמעתי משל נאה מפי אדם אחד שאינו מאנשי נסורי קרתא כלל, משל למה הדבר דומה, לשביתת הרומאים שהיתה לפני כמה שבועות, בתחילה גודעו הכל, הרי זו סכנה גוראה כשהרומאים שובתים! אבל מה נתברר לבסוף? מספר המתיים בימי השביתה היה כמהחצה מספר המתיים בזמן שהרומאים עוסקים במלאכתם! אין בדינו לעשות אומדנא נכונה כמה יהודים היו נהרגים רח"ל אלמלא המדינה, אבל טברא גדולה היא שבעסיה של המדינה נהרגו הרבה יותר בעוה"ז.

איתא במדרש איכה רבתי שבשעה שהיו כומרי המולך שורטין את הבן היו מרבים לנגן, כדי שלא ישמע האב את צעקות בנו הנשרף, כך היא המדינה, הציונים מרעישים עולם ומלואו בהבליהם כדי שלא יתבוננו בני אדם בצרות רבות ודעות סבאי עלינו על ידי המדינה בעוה"ז.

ועוד נלעזר שניגון כומרי המולך לא עשאוהו בקול גדול דווקא כדי שיגבר על קול הבן, כי דבר כזה לא יועיל אלא לאב טיפס ביותר, אבל העיקר הגלעניד הוא שהיה ניגון ערב ביותר הבי"ר את הלב, כידוע שהעיסה מעוררת את

הוא נקרא אלפי ישראל, וכנסת ישראל היא גילי מלכותו יח"ש. ולכן צ"א שתחבטל כנסת ישראל מפני שבה מתגלה אורו של הקב"ה וכדברי הרמב"ם הל"ל.

וגדולה טעם אמר רד"ל הקדושים בה"כ פ' אחרי מות דף ע"ג ע"א דקוב"ה ואורייתא וישראל מתקשרין דא ברא.

ואכן כל הרשעים שבכל הדורות לא העיזו לשטות ידם בעיקר כמו הציונים, כי הרשעים הקדומים או שבקשו להציא את עצמן מכנסת ישראל או לזייף את התורה ולתלות יושיהם בהקב"ה אבל הציונים הללו פשטו ידם בעיקר להפריד בין ישראל לקוב"ה ואורייתא ח"ו, וזה מכונה מקצץ בגשימות. חסודיה ע"ז זו בחסא העגל. שעובד העגל עבדו למדת הדין, ולמ"ש הרמב"ן בפירוש התורה, היא אתה ממדותיו של הקב"ה וכוה קצצו כגשימות. אבל הציונים העיזו פניהם לקצץ ח"ו קשר קוב"ה ואורייתא וישראל, וכוה פשטו יד בעיקר יותר מעובד העגל.

1

והענין השני שרצינו לבאר בקצרה הוא, שמה בעומק לבו של אחד מאתנו טמון הרדור, הרי מעולם ידענו שכך יהא סופם של הציונים, ושלוש עליו נמשי שאין אני מכללם.

אבל מצינו בלום כאשר ניצל מהסיכת כדום אמר לו המלאך אל תבס אתריך, ויירש"י אתה תרשעת עמהם ובזכות אברהם אתה ניצול אי אתה כדאי לראות בסודותם ואתה ניצול. עכ"ל.

וביאור הענין הוא, כי טבע האדם הוא הכשרואה דבר נפלא או מתמיה מתבין כה, וכדה זו

כשלעצמה אין בה גשמי, והיא מעידה על האדם שהוא בעל הנישה ודעת, ויש בה תועלת לתלמד מכל דבר שיש בו שבה להשירה או שאר תועלת. וכן מצונו במיד ד"ה שאמר, אסורה נא הארצה את המראה תגדול הזה מדוע לא יבער הסנה, אך בעלי המוסר מקפידים שלא ישתמש האדם במדה זו אלא לצורך ותועלת, והיא המדה שקורין לה סקרנות. והיא תשוקת הידיעה שבראה בגשם האדם לצורך קנין חכמת התורה.

ומדרך בני האדם הנמשכים אחר מדה זו, לחשוב את עצמן כמסתכלים מבחוץ שאינם כלולים במחשבתו מאורע הנראה לעיניהם, וכדרך הצופים בתצוגה של משחקים, ולכן הוזכר המלאך את לט אתה הרשעת עמהם גם אתה בעצמך ככלל הראויים לאותה מודעות ולא תצאנו אותך על סנה להתבונן מבחוץ כאילו אין הדבר נוגע לך.

וכן הוא בסודות האמת שניתבה עלינו בעזה"ר, חלילה לנו לומר צדיקים אנוהו ולא חסאנו בהרהור הרעיון הציוני, וכמו שהארכנו לדקדק בפסוקי מלאכי, מי יאמר ויכיתי לבי סהרתי מחסאתי, גם עלינו עברה כוס האין סקום להתבדלות מן המודעות, וגם כזה צדיקים אנוהו להשלים בגשמינו בין שתי המחשבות וההרגשות המתנגדות זו לזו, אע"פ שאנוהו מתרחקים מדרכי הציונים בכל כחם, מ"ס המודעות בזה על כולנו בעזה"ר, וגם זה יש לרמז בקינת ירמיהו, ואנכה יוסם ולילה על חללי בת עמי.

השירה יסתר לבנו לעברו כאמת ויחוס וירחם וירא בעני עמו וישיבנו בחשובה שלימה לפניו וגובה לביאת משיח צדקנו ובנין בית קדשנו ותפארתנו בב"א.